

Sport & Cultuur: samen op een podium

**Masterthesis Kunstbeleid en -management
Universiteit Utrecht
Matthijs Beerepoot (3505766)
Begeleider: dr. Philomeen Lelieveldt
20 juni 2016**

'Art', gerend door Matthijs Beerepoot, in Utrecht (15,5 km, 9 maart 2016).

*Langs Utrechtse musea,
Het stadion en de Dom,
Liep ik op mijn hardloopschoenen
En keerde niet meer om.*

*Langs waar de Tour ooit startte,
Langs menig monument.
Ik dacht: dit rennen is een kunst,
En ik heb kunst gerend.*

Voorwoord

Al sinds ik als kleine jongen op atletiek ging en leerde pianospelen, ben ik gek op sport en cultuur. Nog steeds ben ik een fanatiek beoefenaar: ik schaats, zit regelmatig op de racefiets, heb vaak op het toneel gestaan en mijn gitaar wordt nog veel bespeeld. Ook als supporter kan ik van beide genieten. Met mijn studiekeuze ging ik de richting op van het cultuurbeleid, maar toch kwam sportbeleid weer op mijn route in mijn bestuursjaar als voorzitter van de Utrechtse studentenschaatsvereniging. Alle reden dus om sport en cultuur samen op een podium te zetten om er eens kritisch naar te kijken.

Een verbinding tussen sport en cultuur? Zelf ben ik al gauw warm te maken voor interessante cross-overs, verbindingen en culturele sportevenementen. De Grand Départ van de Tour de France in mijn thuisstad Utrecht vond ik geweldig: honderd dagen lang sportgerelateerde culturele activiteiten in de stad, met als hoogtepunt het in actie zien van alle beroemde topwielrenners! Maar toch: overheidssubsidies voor de verbinding tussen sport en cultuur en een landelijke stuurgroep om dit te stimuleren, waarom is dat nodig? Welke voordelen worden er dan gezien in die verbinding als er zoveel in wordt geïnvesteerd?

Het debat over de verbinding tussen sport en cultuur is ontzettend actueel, wat te zien is aan de datering van veel bronnen die tijdens het schrijven van mijn scriptie zijn gepubliceerd. Het is daarmee ook een onderwerp dat nog in de beginfase staat: de pilotprojecten gericht op de verbinding tussen sport en cultuur zijn nog niet geëvalueerd en wetenschappers hebben zich nog nauwelijks over de verbinding gebogen. Naast het volbrengen van mijn masterthesis heb ik in mijn onderzoek geprobeerd een waardevolle bijdrage te leveren aan het debat over de verbinding tussen sport en cultuur. Mijn onderzoek zou gezien kunnen worden als een inspiratiebron en kan het debat scherper stellen in het beargumenteren van verbindingen.

Mijn oprechte dank gaat uit naar mijn thesisbegeleider vanuit de master Kunstbeleid en -management dr. Philomeen Lelieveldt voor de kritische feedback, het sparren en meedenken. Tevens bedank ik haar voor het ondersteunen van mijn keuze voor een onderwerp waarover wetenschappelijk nog niet veel is geschreven. Ook wil ik Claudia Marinelli (LKCA), Marian Ter Haar (Kenniscentrum Sport) en Richard Jacobs (NOC*NSF) hartelijk bedanken voor het delen van hun kennis, visie en hun openheid tijdens de interviews.

Matthijs Beerepoot

Juni 2016

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	5
Doelstelling en vraagstelling	6
Methode	6
Onderzoeksmateriaal	7
Relevantie en theoretisch kader	8
Sport en cultuur als parallele werelden	10
Sport en cultuur als diffuse begrippen	10
De parallellen tussen sport en cultuur	12
Cross-overs en verbindingen tussen sport en cultuur	16
Sportificatie en artificatie	19
Politieke en maatschappelijke ontwikkeling van de verbinding tussen sport en cultuur	23
Politieke ontwikkelingen	23
Maatschappelijke ontwikkelingen	24
Onderwijs, sport en cultuur	26
De Open Club en Maatschappelijk Verantwoord Verenigen	28
Motieven voor verbinding	30
Extrinsieke waarden	31
Intrinsieke waarden	44
Verbinding voor de verbinding	48
Conclusies	52
Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	54
Samenvatting	55
Bibliografie	57
Bijlagen	63

Inleiding

Sport en cultuur. Twee domeinen die – afhankelijk van het perspectief – ver van elkaar af staan of juist gezien kunnen worden als parallelle werelden.¹ Beide zijn populaire vrijetijdsbestedingen, maar verschillen van elkaar in een nadruk op fysieke activiteit en competitiviteit (sport) en een nadruk op esthetiek en creativiteit (cultuur). Steeds vaker wordt tussen de sectoren sport en cultuur een verbinding gelegd. Dit gebeurt onder meer in gemeenten, waar sport en cultuur samenkomen in evenementen of accommodaties. Bij grote evenementen zoals de Tour de France wordt deze verbinding gezocht, maar ook wordt er vanuit de overheid jaarlijks €1,7 miljoen geïnvesteerd om de samenwerking te bevorderen.²

Sinds oktober 2014 is er een landelijke stuurgroep Sport & Cultuur, waarin vertegenwoordigd zijn het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA), het Kenniscentrum Sport, het NOC*NSF, het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) en enkele andere sport- en cultuurinstellingen. De stuurgroep richt zich op het stimuleren van informatie- en kennisuitwisseling rond sport en cultuur, het gezamenlijk optrekken en het stimuleren van integraal beleid.³ Vanuit deze samenwerking zijn een drietal conferenties georganiseerd en de stuurgroep heeft een groot aandeel in het debat rondom verbinding van sport en cultuur.

De steun vanuit de overheid voor de verbinding van sport en cultuur kwam tot stand vanuit de wens om verbindingen te leggen tussen cultuur en andere maatschappelijke domeinen, zoals gesteld in de uitgangspunten van het cultuurbeleid 2017-2020. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft daarnaast de opvatting dat de cultuursector kan bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken en daarmee andere sectoren kan inspireren. Naast sport wordt ook de verbinding gezocht met zorg en welzijn. De samenwerking kan volgens minister Jet Bussemaker van OCW iets extra's bieden, zowel in de sociale ontwikkeling en de kwaliteit van de leefomgeving als vanwege praktische en financiële redenen.⁴

Wanneer de aandacht wordt gevestigd op de overeenkomsten tussen beide sectoren klinkt een samenwerking tussen sport en cultuur aannemelijk. Beide dragen bij aan de ontwikkeling en de

¹ Naar het boek *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture* van de Finse wetenschapper Matti Tainio. Zie: Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015.

² Ministerie van OCW, "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid," Brief aan de Tweede Kamer, 8 juli 2014, p. 3.

³ LKCA, "Nationaal actieplan sport en cultuur," geraadpleegd op 7 april 2016, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

⁴ Ministerie van OCW, "Ruimte voor cultuur. Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020," Beleidsnota, 8 juni 2015, p. 9.

identiteitsvorming van mensen, aan de leefbaarheid binnen gemeenschappen en het ontwikkelen van talent. Maar een vergelijkbare kernactiviteit of vergelijkbare doelen betekent nog niet logischerwijs dat een samenwerking zin heeft. Waarom die verbinding tussen sport en cultuur?

Doelstelling en vraagstelling

De doelstelling van deze thesis is een wetenschappelijke analyse van het debat over de verbinding tussen sport en cultuur. Het gaat hierbij om zowel een politiek als maatschappelijk debat. De volgende vraag staat in dit onderzoek centraal: *Hoe wordt de verbinding gelegd tussen sport en cultuur in het politieke en maatschappelijke debat in Nederland en welke waarden worden aan deze verbinding toegekend?*

De centrale vraag zal worden beantwoord met behulp van enkele deelvragen. Deze zijn: 1) *Op welke manieren kan er een verbinding tussen sport en cultuur worden gelegd?* 2) *Waar vinden het politieke en maatschappelijke debat hun oorsprong en hoe heeft dit zich ontwikkeld?* 3) *Welke waarden en argumenten komen naar voren in het actuele politieke en maatschappelijke debat over de verbinding tussen sport en cultuur?*

Methode

Dit onderzoek bestaat uit drie delen, die elk één van de deelvragen zal behandelen. Het eerste deel, *Sport en cultuur als parallelle werelden*, zal ingaan op hoe sport en cultuur gezien kunnen worden als parallellen en waar sport en cultuur in de maatschappij samenkomen en verbindingen aangaan. Hierbij wordt eerst de definiëring van 'sport' en 'cultuur' onderzocht en de implicaties die de definitie heeft voor grensgevallen en overlap. Het boek *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture* van de Finse wetenschapper Matti Tainio zal als inspiratie dienen voor het beschouwen van sport en cultuur als twee parallelle werelden. Over de samenkomst van sport en cultuur zal vervolgens verder worden uitgeweid door het behandelen van enkele exemplarische voorbeelden van cross-overs, 'artificatie' van sport en de 'sportificatie' van kunst. Deze parallellen en verbindingen zullen als een kader dienen waarin het politieke en maatschappelijke debat over de verbinding tussen sport en cultuur geplaatst kunnen worden.

Het tweede hoofdstuk zal ingaan op de *Politieke en maatschappelijke ontwikkelingen van de verbinding tussen sport en cultuur*. De verbinding tussen sport en cultuur wordt in de politiek gelegd in de brief "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid" van minister Bussemaker van OCW aan de Tweede Kamer.⁵ De politieke ontwikkelingen zullen worden beschreven, evenals de belangrijkste maatschappelijke initiatieven rond sport en cultuur zoals de oprichting van de landelijke stuurgroep

⁵ Ministerie van OCW, "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid," Brief aan de Tweede Kamer, 8 juli 2014.

Sport & Cultuur. Ook de driehoek tussen onderwijs, sport en cultuur en de ontwikkeling van de Open Club-gedachte en het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen komen aan de orde als belangrijke politiek-maatschappelijke ontwikkelingen.

In het derde hoofdstuk *Motieven voor verbinding* zal het debat over de verbinding tussen sport en cultuur worden geanalyseerd. Tot dit debat worden alle bronnen gerekend waarin argumenten naar voren komen voor of tegen de verbinding tussen sport en cultuur in Nederland. Het debat bestaat onder andere uit opinieartikelen, internetbronnen en interviews die door mij als auteur met betrokkenen bij de verbinding zijn gevoerd. De analyse richt zich op de waarden die worden toegeschreven aan de verbinding en als motief dienen om een verbinding aan te gaan. De argumenten voor de verbinding tussen sport en cultuur kunnen worden onderverdeeld in categorieën: vier extrinsieke waarden (economisch, maatschappelijk, organisatorisch en citybranding) en drie intrinsieke waarden (onmiddellijke intrinsieke waarde, vergroting van individuele capaciteiten en de bijdrage aan de publieke sfeer). De categorisering van deze waarden komt tot stand op basis van het boek *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, waarin de positieve waarden van de kunsten worden uitgelicht.

Onderzoeksmateriaal

Het onderzoeksmateriaal strekt zich uit van beleidsnota's tot aan interviews. Als onderzoeksmateriaal voor een representatie van het politieke debat dienen de brief "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid" van minister van OCW Bussemaker aan de Tweede Kamer, de bespreking van de cultuurbegroting 2015 in de Tweede Kamer en de uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2017-2020. Deze bronnen geven een goede weergave van het politieke beleid en de reactie daarop vanuit de Tweede Kamer. Ook liggen de brief en de uitgangspunten van het cultuurbeleid ten grondslag aan de zoektocht naar verbinding tussen sport en cultuur.

Als basis voor het onderzoek naar het maatschappelijk debat over de verbinding tussen sport en cultuur dienen verschillende bronnen, variërend van opinieartikelen tot interviews, actieplannen en andere publicaties. Voor een groot deel zijn deze afkomstig vanuit de betrokken instellingen bij de stuurgroep Sport & Cultuur, omdat het debat zich hier voor het grootste deel afspeelt. Ter verdieping en aanvulling van de argumenten die naar voren komen in dit debat, dienen drie interviews die voor dit onderzoek zijn uitgevoerd.

De geïnterviewden zijn een goede aanvulling op dit onderzoek omdat vanwege het actuele karakter van het debat de hoeveelheid schriftelijke bronnen nog wat beperkt is en er in de interviews dieper op de thematiek kan worden ingegaan. Een voorwaarde voor de keuze van de geïnterviewden was dat zij reeds participeren in het debat. Met het betrekken van buitenstaanders zou dit onderzoek

zijn doel voorbij schieten omdat het in dat geval niet meer een ‘analyse van het debat’ betreft maar een aanvulling op het debat vanuit nieuwe perspectieven.

Geïnterviewd zijn Marian ter Haar (medewerker Kenniscentrum Sport, lid van de stuurgroep Sport & Cultuur en kenner op het gebied van de samenwerking tussen sport en cultuur in krimpgebieden), Claudia Marinelli (medewerker LKCA, lid van de stuurgroep Sport & Cultuur en een kartrekker van de verbinding tussen de domeinen) en Richard Jacobs (medewerker NOC*NSF, projectcoördinator van de pilotprojecten gericht op de verbinding tussen sport en cultuur). De keuze voor deze personen is gebaseerd op het feit dat zij erg betrokken zijn in discussies over de verbinding tussen sport en cultuur en dat zij (als onderzoeks- en overkoepelende instellingen) een goed zicht hebben op de rest van de sport- en cultuursector. Vanuit dit brede perspectief bieden de geïnterviewden belangrijke inzichten in de omgang met en visies over de verbinding tussen sport en cultuur bij gemeenten, de pilotprojecten, sport- en cultuurverenigingen en de betrokken partijen bij de landelijke stuurgroep.

Relevantie en theoretisch kader

De relevantie van dit onderzoek ligt in het feit dat er tot dusver geen diepgaand onderzoek naar de verbinding en samenwerking tussen sport en cultuur in Nederland bekend is. Zowel in de politiek als in het maatschappelijk debat is men nog zoekende naar een eensgezinde verantwoording van de verbinding tussen sport en cultuur, wat onder andere tot uiting komt in de conferenties die over dit onderwerp worden georganiseerd als ‘verkenning’. Met dit onderzoek wordt voor het eerst een overzicht en analyse gegeven van de verbinding tussen sport en cultuur, zoals dit in het Nederlandse politieke en maatschappelijke debat naar voren komt.

Theorievorming over dit onderwerp is nog beperkt. In het eerste hoofdstuk gericht op het beschouwen van *Sport en cultuur als parallelle werelden* zullen verschillende bronnen gebruikt worden voor de definiëring van sport en cultuur, zoals *The Invention of Art: A Cultural History* van Larry Shiner (voor cultuur) en *Sport in de wereld. Ontstaan, evolutie en verspreiding* van Trudo Dejonghe (voor sport). Het boek *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture* van de Finse wetenschapper Matti Tainio zal worden gebruikt bij het leggen van parallellen tussen de domeinen sport en cultuur. *Parallel Worlds* zal vooral dienen als kader om de relaties en overeenkomsten tussen de sport en cultuur mee aan te tonen.

Als inhoudelijke basis bij de analyse van de *Motieven voor verbinding* in het politieke en maatschappelijke debat, dienen verschillende artikelen van diverse personen uit de sport- en cultuurwereld. Onder andere het kennisdossier van het LKCA biedt hiervoor een goed overzicht met onder andere opinies van leden van de stuurgroep Sport & Cultuur. De vijfdelige televisieserie

Sport & cultuur: samen op een podium

'Voetballers dansen niet!' biedt een inkijkje in de motieven achter een samenwerkingsproject op het gebied van sport en cultuur, vanuit verschillende perspectieven. Met de brief aan de Tweede Kamer "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid" geeft Jet Bussemaker namens het Ministerie van OCW haar visie op de samenwerking tussen sport en cultuur. De interviews zorgen in dit onderzoek voor de noodzakelijke toevoegingen en verdieping.

Sport en cultuur als parallelle werelden

Op welke manieren kan er een verbinding tussen sport en cultuur worden gelegd?

Sport en cultuur zijn verwant. Beide zijn vrijetijdsbestedingen die door een groot deel van de Nederlandse bevolking worden gebezigd. 70% van de Nederlanders sport maandelijks⁶ en 41% doet elke maand een kunstzinnige of creatieve activiteit.⁷ Beide kunnen passief als toeschouwer worden aanschouwd, in 'real life' of via audiovisuele media. Dit hoofdstuk exploreert hoe sport en cultuur gezien kunnen worden als parallelle werelden en waar sport en cultuur samenkomen en verbindingen aangaan. Deze parallellen en verbindingen zullen als een kader dienen waarin het politieke en maatschappelijke debat over sport en cultuur geplaatst kan worden.

Sport en cultuur als diffuse begrippen

Sport en cultuur lijken op het eerste gezicht ondanks de onderlinge gelijkenissen toch duidelijk twee aparte domeinen te zijn. Competitiviteit en fysieke kracht staan vaak centraal in sport, terwijl esthetiek en creativiteit centraal staan in de kunsten. Echter, de grenzen van beide domeinen zijn vaag en moeilijk vast te stellen, waardoor bijvoorbeeld een discipline als 'dansen' zowel lijkt te kunnen worden ingedeeld bij sport als cultuur.⁸ De onduidelijke grenzen tussen sport en cultuur zijn een gevolg van onduidelijke definitie van de begrippen.

'Cultuur' is een zeer breed begrip dat voor verschillende interpretaties vatbaar is.⁹ Zo wordt in het vakgebied culturele antropologie cultuur beschouwd als een menselijke samenleving en hun bijbehorende leefgewoonten.¹⁰ In de Geesteswetenschappen wordt gevarieerd van cultuur als "alles wat mensen in gemeenschap produceren en beleven"¹¹ tot het beschouwen van cultuur als kunstzinnige uitingen van kunstenaars.¹² Om hier nuance in aan te brengen wordt vaak gebruik gemaakt van het aanduiden van cultuur als *Cultuur met een grote C* of als 'hoge cultuur', wat duidt op de 'elitaire' kunsten ter "beoefening en verwerving van geestesgoederen."¹³ Daar tegenover staat *cultuur met een kleine c*, 'lage cultuur' of 'populaire cultuur', welke vooral worden geassocieerd met vrijetijdsbesteding, de cultuurindustrie en massamedia en -consumptie.¹⁴

⁶ Sportdeelname.nl, "Cijfers & trends," geraadpleegd op 18 mei 2016, <http://www.sportdeelname.nl/>.

⁷ Ijdens, Teunis, Josefiene Poll en Hans Mariën, *Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd 2015. Monitor Amateurkunst 2015*, LKCA: Utrecht, 2015, p. 5.

⁸ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

⁹ Zoals hoogleraar Organisatiecultuur Dr. Oltshoorn het mooi weet te verwoorden: "Wat is cultuur? Na definitie 201 ben ik opgehouden met verzamelen." Uit: Franssen, Simons en Marion Wetzels, *Cultuur in beweging. Duurzaam beïnvloeden van culturele processen in organisaties*, Assen: Koninklijke van Gorcum, 2001, p. 5.

¹⁰ UU.nl, "Culturele antropologie en ontwikkelingssociologie," geraadpleegd op 23 24 mei 2016, <http://www.uu.nl/bachelors/bachelor/culturele-antropologie-en-ontwikkelingssociologie>.

¹¹ De Meyer, Gust, *Cultuur met een kleine c*, Leuven: Acco, 2004, p. 329.

¹² Scruton, Roger, *Waarom cultuur belangrijk is*, Encounter Books: New York, 2007 (vierde druk, 2008), p. 7.

¹³ De Meyer, Gust, *Cultuur met een kleine c*, Leuven: Acco, 2004, p. 11.

¹⁴ Idem, pp. 11 en 329.

Naast het multi-interpretabele begrip 'cultuur', wordt deze term ook vaak vervangen door 'kunst'. Kunst is volgens kunsthistoricus Larry Shiner en schrijver van het boek *The Invention of Art: A Cultural History* een diffuus begrip omdat het gezien kan worden als 'vaardigheid', of als creatief product. 'Art' of 'kunst' werd volgens Shiner oorspronkelijk gezien als een menselijk product in tegenstelling tot een natuurlijk product. Tegenwoordig wordt kunst gezien als "the prestigious category of (fine) art".¹⁵ Naast de verscheidene definities van kunst en cultuur wordt er "met het verdwijnen van de scherpe grens tussen hoge kunst en lage cultuur zelden [op beleidsniveau] nog een onderscheid tussen kunst en cultuur gemaakt."¹⁶ Ook in dit onderzoek zal er onder de noemer van 'cultuur' zowel worden bedoeld op de hoge cultuur en kunsten, als op lage of populaire cultuur.

Sport heeft als begrip mogelijk een minstens net zo ambigue status als de begrippen kunst en cultuur. Dit heeft onder andere te maken met de grote variëteit aan verschillende soorten sporten. Sporten kan individueel of in teamverband, competitief of non-competitief, beoordeeld met kwantitatieve methoden (door middel van meting of telling) of met kwalitatieve methode (bijvoorbeeld in het geval van een beoordeling door een jury), of een combinatie daarvan.¹⁷ Het categoriseren van een activiteit als 'sport' is afhankelijk van de definitie. Sport kan volgens een definitie van de Vlaamse sporteconoom Trudo Dejonghe worden omschreven als het ondernemen van een fysieke activiteit ten behoeve van fitheid, mentaal welzijn of sociale interactie,¹⁸ maar de Sloveense filosoof Lev Kreft omschrijft sport als het vrijwillig ondernemen van een fysieke activiteit met onnodige obstakels.¹⁹

Echter, ook deze definities kunnen nog ter discussie worden gesteld. Beide definities includeren namelijk het maken van een boswandeling of traplopen als sport, terwijl de status van de visport en denksporten twijfelachtig blijft door de omschrijving als 'fysieke activiteit'. Want wanneer vissen of bridgen een fysieke activiteit ten behoeve van mentaal welzijn zou zijn, waarom zouden schilderen en acteren dat dan niet zijn? Ondanks de lastige en onduidelijke definiëring worden de vis- en denksport gerekend tot de sportsector, wat blijkt uit de erkenning door het NOC*NSF: zowel Sportvisserij Nederland als de Nederlandse Bridgebond zijn erkend als officiële sportbonden en werken nu samen met het NOC*NSF.²⁰ Dit toont aan dat de grenzen van sport, evenals die van kunst

¹⁵ Shiner, Larry, *The Invention of Art: A Cultural History*, Chicago/Londen: The University of Chicago Press, 2001, p. 5.

¹⁶ Bongers, Hugo, "Melk is goed voor elk," in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 33.

¹⁷ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, p. 66.

¹⁸ Dejonghe, Trudo, *Sport in de wereld. Ontstaan, evolutie en verspreiding*, Gent: Academia Press, 2007, p. 5.

¹⁹ Kreft, Lev, "Sport as a drama," in *Journal of the Philosophy of Sport* 39:2 (2012), pp. 223-225.

²⁰ NOC*NSF, "Overweldigende belangstelling 'Denken en Doen,'" geraadpleegd op 25 mei 2016, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=3609> en AD.nl, "Vissen is vanaf vandaag officieel een sport,"

en cultuur, moeilijk zijn te definiëren en vaak worden bepaald op basis van het wel of niet aanwezige element van competitie.

De parallellen tussen sport en cultuur

In zijn dissertatie *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture* gaat de Finse wetenschapper en kunstenaar Matti Tainio in op de parallellen en overeenkomsten tussen sport en kunst. Volgens Tainio is deze verbinding 'onorthodox' en worden de sectoren normaliter eerder gezien als tegenovergestelden dan als parallellen.²¹ Vanuit een historisch perspectief stelt hij dat de sectoren nog maar enkele eeuwen van elkaar worden onderscheiden. "Before the emergence of the modern systems of art and sport in the eighteenth and nineteenth centuries, many of the individual actions that are today conceived of as art and sport existed, but the categories of art and sport did not."²² Vroege vormen van sport en kunst zijn volgens Tainio nog steeds bepalend voor wat nu als sport en kunst wordt gezien.²³

Hoewel sport- en cultuurinstellingen deel uitmaken van geheel verschillende organisatiestructuren en instituties, zijn de systemen volgens Tainio vergelijkbaar. In beide systemen is er een grote variëteit aan beroepen naast de (professionele) kunstenaars en sporters.²⁴ Ook worden eigen interne regels gehanteerd in beide werelden, worden de (professionele) sporters en kunstenaars gevolgd door publiek en vertonen de rollen van kunstenaar en sporter gelijkenissen:²⁵ "the division into the protagonists, artists and athletes, and the audience who follows the action as well as the rituals that emphasize the roles connects art and sport practices."²⁶

Tainio noemt in *Parallel Worlds* ook "the contemporary notion of the special and elevated category of art" ofwel 'hoge kunst'.²⁷ Een onderverdeling in 'hoge' en 'lage' sporten is in de sporten een stuk minder expliciet aanwezig.²⁸ Toch kan een vergelijking van deze tweedeling in de kunsten met de sportwereld tot inzichten leiden over de parallellen en verschillen tussen beide werelden. Waarin

gepubliceerd op 20 november 2012, <http://www.ad.nl/ad/nl/1021/Meer-sport/article/detail/3351039/2012/11/20/Vissen-is-vanaf-vandaag-officieel-een-sport.dhtml>.

²¹ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, pp. 11-12.

²² Idem, p. 17.

²³ Idem.

²⁴ Idem, pp. 139-140.

²⁵ Idem, pp. 140-141, 153, 307.

²⁶ Idem, p. 307.

²⁷ Idem, p. 65.

²⁸ Connie Verberne (directeur Kunst en Cultuur Gelderland), maakt tijdens een conferentie de treffende opmerking: "Bij sport heet alles sport, met breedte- en topsport. Laten we zo moedig zijn om alles kunst te noemen, dan hebben we ook geen discussie meer over Patricia Paay." Bron: Kunstfactor.nl, "Culturele loopbaan: wie doet wat? Verslag conferentie vrijdag 26 augustus," geraadpleegd op 15 juni 2016, http://www.kunstfactor.nl/blobs/Kunstfactor/49210/2011/37/Verslag_Werkconferentie_Wie_doet_Wat_DEF.pdf.

verschilt de sportwereld van de cultuurwereld dat een dergelijk onderscheid tussen 'hoog' en 'laag' niet te vinden is?²⁹

Larry Shiner stelt in *The Invention of Art: A Cultural History* dat het ontstaan van onderscheid tussen 'lage' en 'hoge' kunst een resultaat is van drie factoren. De eerste factor benoemt het onderscheid tussen "the refined pleasure appropriate to the fine arts" of een 'esthetische waardering', en "the ordinary pleasures that we take in the useful or entertaining."³⁰ Schilderkunst en klassieke muziek worden in dit opzichte anders geclassificeerd dan graffiti en popmuziek. De tweede factor is de manier waarop het concept 'kunstenaar' zich heeft ontwikkeld en het een benaming is geworden voor makers van 'hoge' kunst. De derde factor richt zich op de institutionalisering van kunst en de 'esthetische waardering' die dat met zich meebrengt.³¹

De drie factoren die volgens Shiner ten grondslag liggen aan het onderscheid van 'hoog' en 'laag' binnen de kunsten, kunnen worden vergeleken met sport. Kijkend naar de eerste factor valt op dat esthetische waardering binnen sport zeker aanwezig is – zoals juryoordelen bij het turnen of bij 'fraaie treffers' of 'mooie acties' in een voetbalwedstrijd – maar dat dit samengaat met 'ordinair plezier' en de entertainende waarde van sport. "Anders dan bij kunst is het scheppen van schoonheidservaringen geen centraal doel van het voetballen. Men voetbalt of kijkt naar voetbal voor plezier en vermaak."³² De tweede factor is ook niet van toepassing op sport: in tegenstelling tot 'kunstenaar' en 'topkunstenaar' heeft het woord 'sporter' of 'topsporter' een neutrale klank, zonder dat er specifiek wordt gedacht aan bepaalde sporten. Zowel amateur- als professionele sportbeoefenaars zijn sporters, terwijl een dichtende of schilderende hobbyist zich minder snel kunstenaar zal noemen. De institutionalisering die naar voren komt in de derde factor is zowel op de sport- als cultuursector van toepassing. In sport komt dit onder andere tot uiting in "bonden, heldere kaders, spelregels, afspraken en meetbare prestaties".³³ De esthetische waardering van (Warhol's) Brillo boxes in 1964 was volgens Tainio afhankelijk van of ze in het museum of in de winkel lagen.³⁴ Het zou interessant zijn om te onderzoeken of de esthetische waardering ook verschilt tussen een

²⁹ De vergelijking die hier zal worden gemaakt tussen het onderscheid van 'hoge' en 'lage' kunst in de cultuurwereld en het ontbreken daarvan in de sport, zal trachten de essentie van het onderscheid te verwoorden. Voor een volledige beantwoording van deze vraag is echter aanvullend onderzoek nodig, waarin genoeg ruimte is voor het behandelen van de vele auteurs die zich met het onderscheid tussen 'hoog' en 'laag' hebben beziggehouden. Aanbevolen literatuur over dit onderwerp is Bourdieu's *La Distinction, Sociology of the Arts* van Victoria D. Alexander en *Boekman 65* over hoge en lage cultuur.

³⁰ Shiner, Larry, *The Invention of Art: A Cultural History*, Chicago/Londen: The University of Chicago Press, 2001, pp. 5-6.

³¹ Idem, pp. 5-6, 67-69.

³² Kunsttijdschrift Vlaanderen, "Esthetiek van het voetbal," gepubliceerd op 12 november 2015, <http://www.elinea.nl/artikel/esthetiek-van-het-voetbal>.

³³ Vogd, Kirsten, "Sport en cultuur verbinden? Begin bij plezier en houd het simpel!," gepubliceerd op 14 januari 2016, <http://www.lkca.nl/cultureel-kapitaal/opinie-johan-wakkie>.

³⁴ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, pp. 269-270.

sportieve actie tijdens een amateurwedstrijd en op de Olympische Spelen.

Er zijn duidelijke parallellen tussen sport en cultuur in de manier waarop sport wordt beleefd door toeschouwers en de institutionalisering. In de beleving van sport wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen een plezierbeleving aan verfijnde esthetiek en 'ordinair' entertainment. Om die reden is er geen sprake van 'hoge' of 'lage' sport.³⁵ Wel zijn er sporten met een elitair imago, zoals polo, waarin klassenverschillen tot uiting komen.³⁶ De beleving van esthetiek in polo (zoals de poëtische omschrijving van "het aroma van leer, zweet en paarden"³⁷) gaat gepaard met de entertainmentwaarde ("polo heeft alles in zich: kracht, snelheid, spanning en risico"³⁸), waardoor een categorisering als 'hoge' sport lastig is. Bovendien "verandert ook de manier waarop de samenleving tegen de sociale status van bepaalde sporten aankijkt" door de toename van het aantal sporters, het gemiddelde inkomen en opleidingsniveau in Nederland.³⁹ "Iedereen kan tegenwoordig elke sport doen" en de klassenverschillen worden steeds kleiner.^{40 41}

Het behandelen van alle parallellen en overeenkomsten tussen sport en cultuur vereist een studie op zich, zoals Matti Tainio heeft gedaan in *Parallel Worlds*. In mijn onderzoek staan niet de overeenkomsten maar de verbinding centraal, maar enkele voorbeelden worden hier gegeven om een beeld te geven van de gelijkenissen en verschillen. Een voorbeeld van een veelgenoemde gelijkenis is dat ze beide worden ingezet "om maatschappelijke vraagstukken te lijf te gaan."⁴² Zowel sport als cultuur stimuleren de persoonlijke ontwikkeling,⁴³ en zij lijken beide een positief

³⁵ Sport wordt "in alle huiskamers" gevolgd en "doet niet meer onder voor voor welke uiting van traditionele hoge cultuur dan ook," aldus Ruud Stokvis op NRC.nl. Bron: Stokvis, Ruud, "De topsport triomfeert in alle huiskamers," gepubliceerd op 22 juni 1996, <http://www.nrc.nl/handelsblad/1996/06/22/de-topsport-triomfeert-in-alle-huiskamers-7314671>.

³⁶ NRC.nl, "Alleen zeezeilen is nog elitair, of polo," gepubliceerd op 7 oktober 2010, <http://www.nrc.nl/next/2010/10/07/alleen-zeezeilen-is-nog-elitair-of-polo-11952105>.

³⁷ NRC.nl, "Polo is niet elitair, alleen een beetje duur," gepubliceerd op 16 september 1993, <http://www.nrc.nl/handelsblad/1993/09/16/polo-is-niet-elitair-polo-is-een-beetje-duur-7196116>.

³⁸ Metro XL, "Paarden en polo in het bos," gepubliceerd op 26 september 2011, <http://www.metronieuws.nl/sport/2011/09/paarden-en-polo-in-het-bos>.

³⁹ NRC.nl, "Alleen zeezeilen is nog elitair, of polo," gepubliceerd op 7 oktober 2010, <http://www.nrc.nl/next/2010/10/07/alleen-zeezeilen-is-nog-elitair-of-polo-11952105>.

⁴⁰ Idem.

⁴¹ Pierre Bourdieu, grondlegger van de distinctietheorie, gaat ervan uit dat de kwaliteit van een cultuuruiting bepalend is voor welke klasse aan deze cultuuruiting participeert, want "kwaliteit is klasse." Hogere klassen hebben vooral een waardering voor hoge cultuur en lagere klassen voor populaire cultuur. Een toepassing van de distinctietheorie van Bourdieu op de sportwereld zou kunnen aantonen in hoeverre deze klassenverschillen binnen de sport al zijn afgenomen en in hoeverre deze verschillen in sommige sporten nog merkbaar zijn. Vervolgonderzoek zou dit kunnen uitwijzen. Bron: Laermans, Rudi, "De noodzakelijke illusies van de kunst," in *Het oeuvre van Pierre Bourdieu*, Jacques Tacq (red.), Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2003, p. 114.

⁴² NOC*NSF, "Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en culturaanbod op één locatie," gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

⁴³ Idem.

effect te hebben op de gezondheid, het doen van vrijwilligers werk en het geven aan goede doelen.⁴⁴ Zowel sport als cultuur worden meer gebezigd door jongeren en hogeropgeleiden dan door ouders en lageropgeleiden.⁴⁵ Ook is er een positieve samenhang tussen sport- en cultuurbeoefening: sporters doen vaker aan cultuur dan niet-sporters.⁴⁶ Bovendien worden beide gebezigd in de vrijetijd en staat het beleven van plezier vaak centraal.⁴⁷

Naast de verschillende aard van de activiteit (het fysieke en de competitiviteit in sport versus het esthetische en de creativiteit in cultuur) zijn er ook meerdere verschillen op te noemen tussen beide domeinen. Zo wordt in de cultuursector meer met professionals gewerkt dan in de sportsector,⁴⁸ maar de sportsector lijkt veel beter georganiseerd dan de cultuursector.⁴⁹ De cultuursector is meer een 'denksector', waar sport sneller overgaat tot actie.⁵⁰ Meer vrouwen dan mannen doen aan cultuurbeoefening, terwijl deze aantallen in de sport gelijk liggen. Echter, mannen bezoeken dan weer vaker een sportactiviteit dan vrouwen.⁵¹

De verschillen en overeenkomsten tussen sport en cultuur spelen in het debat over de verbinding een grote rol. Sanne Helbers van Sportief Besteed⁵² zegt hierover: "Er wordt over en weer gezocht naar overeenkomsten en gezamenlijke legitimiteit enerzijds en naar verschillen die overbrugd moeten worden anderzijds. Zoveel dat er haast een heuse wedstrijd lijkt ontketend tussen beide sectoren om zoveel mogelijk verschillen dan wel overeenkomsten tussen de twee op te sporen en te benoemen."⁵³

Deze 'wedstrijd' tussen de sectoren sport en cultuur, welke Helbers in haar betoog noemt, is

⁴⁴ Fujiwara, Daniel et al., *Quantifying the Social Impacts of Culture and Sport*, Londen: Department for Culture, Media & Sport, 2014, p. 9.

⁴⁵ Tiessen-Raaphorst, Annet, Andries van den Broek en Remko van den Dool, *Vrijetijdsomnibus 2012*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2013, p. 2.

⁴⁶ Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014, pp. 12-13.

⁴⁷ NOC*NSF, "Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en culturaanbod op één locatie," gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

⁴⁸ Scholten, Sanne, "De gezamenlijke missie van sport en cultuur," gepubliceerd op 17 mei 2016, <http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/open-podium/item/103410/de-gezamenlijke-missie-van-sport-en-cultuur>.

⁴⁹ Vogd, Kirsten, "Sport en cultuur verbinden? Begin bij plezier en houd het simpel!," gepubliceerd op 14 januari 2016, <http://www.lkca.nl/cultureel-kapitaal/opinie-johan-wakkie>.

⁵⁰ Ter Haar, Marian, "Cultuur en Sport samen op weg naar Leeuwarden Culturele Hoofdstad in 2018," gepubliceerd op 4 april 2016, <https://www.allesoversport.nl/artikel/cultuur-en-sport-samen-op-weg-naar-leeuwarden-culturele-hoofdstad-in-2018/>.

⁵¹ Tiessen-Raaphorst, Annet, Andries van den Broek en Remko van den Dool, *Vrijetijdsomnibus 2012*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2013, p. 2.

⁵² Sportief Besteed is een instelling die zich in de omgeving van Zuid-Holland inzet om door middel van sport en cultuur partijen samen te brengen om maatschappelijke betrokkenheid te bevorderen. Zie: Sportief Besteed, "Over ons," geraadpleegd op 12 juni 2016, <http://sportiefbesteed.nl/over-ons/>.

⁵³ Helbers, Sanne, "Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken," geraadpleegd op 10 mei 2016, <http://sportiefbesteed.nl/wp-content/uploads/sites/2/2015/09/20151221-Artikel-Sport-en-Cultuur-verbinden-door-bewust-geen-verbinding-te-zoeken.pdf>.

volgens haar onder andere terug te vinden in de publicatie van de Vrijtijdsomnibus 2012 van het SCP, waarin statistieken over sportbezoekers en -beoefenaars worden vergeleken met cultuurbezoekers en -beoefenaars.⁵⁴ Ook Mariëlle Hendriks, de directeur van de Boekmanstichting, onderstreept met de uitspraak “De culturele sector heeft de sport eruit gesprint!” de competitiviteit tussen beide sectoren. Hendriks doet deze uitspraak naar aanleiding van het erevoorzitterschap van het muziekonderwijs van koningin Máxima.⁵⁵

Cross-overs en verbindingen tussen sport en cultuur

Wanneer sport en cultuur samenkomen in één activiteit, kan er worden gesproken van een cross-over tussen sport en cultuur. Letterlijk betekent cross-over ‘dwarsverbinding’ of ‘oversteekplaats’. Zij leggen een verbinding tussen meerdere sectoren. Cross-overs bestaan in een grote variëteit: evenementen waarin sport en cultuur samenkomen, samenwerkingsverbanden tussen sport- en cultuurorganisaties, het toevoegen van sportieve activiteiten aan cultuuruitingen of het toevoegen van cultuur aan sport. Een uiteenzetting van alle mogelijke vormen van cross-overs is een onmogelijke taak, maar enkele exemplarische voorbeelden komen hier aan de orde om een goed beeld te geven van de verbindingen die de Nederlandse sport- en cultuursector in de praktijk met elkaar aangaan.

Een voorbeeld van een grootschalig evenement waar veel cross-overs tussen sport en cultuur hebben plaatsgevonden is de Grand Départ van de Tour de France in Utrecht in 2015.⁵⁶ Tijdens de honderd dagen voorafgaand aan de Grand Départ zijn veel culturele activiteiten georganiseerd die een link leggen tussen cultuur en het wielrennen. Voorbeelden hiervan zijn een fietsend orkest,⁵⁷ exposities over wielrennen en Tour-gerelateerde activiteiten in onder andere het Spoorwegmuseum, Aboriginal Art Museum en Museum Speelklok.⁵⁸

Een belangrijke reden voor de gemeente Utrecht om de Grand Départ te organiseren waren de PR-mogelijkheden die het evenement de stad zou bieden. De organisatie wilde “zowel de

⁵⁴ Tiessen-Raaphorst, Annet, Andries van den Broek en Remko van den Dool, *Vrijtijdsomnibus 2012*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2013.

⁵⁵ Boekmanstichting, “Verslag symposium: Kaalslag of Cultuuromslag?,” gepubliceerd op 8 juli 2015, <http://boekman.boekman.devel.lemoncake.nl/blog/verslag-symposium-kaalslag-cultuuromslag>.

⁵⁶ Een dergelijk evenement kan een ‘cultureel sportevenement’ worden genoemd. Zie: Eindhoven, Maryse, *Het culturele sportevenement*, scriptie Event management, 2015, http://www.lkca.nl/~media/kennisbank/publicaties/2015/ak_2015_het_culturele_sportevenement.pdf.

⁵⁷ DUIC, “Nog 100 dagen tot de Tour: de verschillende activiteiten voor morgen op een rijtje,” gepubliceerd op 25 maart 2015, <https://www.duic.nl/uitgaan/nog-100-dagen-tot-de-tour-de-verschillende-activiteiten-voor-morgen-op-een-rijtje/>.

⁵⁸ DUIC, “Utrecht presenteert programma 100 dagen feest Tour de France,” gepubliceerd op 3 december 2014, <https://www.duic.nl/cultuur/utrecht-presenteert-programma-100-dagen-feest-tour-de-france/>.

toeristische *legacy* als internationale profilering van de stad onder de aandacht brengen.”⁵⁹ Volgens Martijn van Hulsteijn, directeur van Le Tour Utrecht, was de culturele sector in eerste instantie sceptisch over de organisatie van een groot sportevenement. Later zagen zij de kracht en de kansen in: niet alleen sportieve of economische doelen stonden centraal, maar ook culturele doelen, nieuwe samenwerkingen en “de cross-overs die zo interessant voor een stad zijn.”⁶⁰

De gemeente Utrecht streefde met de samenwerkingen en kruisbestuivingen tussen sport en cultuur rondom de Grand Départ ook een *legacy* op lange termijn na. Deze “blijvende kruisbestuiving tussen sportverenigingen, culturele en onderwijsinstellingen” is volgens het evaluatierapport van de *legacy* van de Grand Départ geslaagd: er is sprake van blijvende samenwerking en netwerkvorming tussen onder andere cultuur- en sportinstellingen.⁶¹ De samenwerkingen tussen de Utrechtse organisaties zijn bovendien “één van de redenen dat Le Grand Départ een groot succes is geworden.”⁶²

Een tweede voorbeeld van een cross-over tussen sport en cultuur is het Flexveld. Het Flexveld is ontwikkeld door het kunstenaarscollectief Lokatief en is door het ministerie van OCW aangewezen als een ‘goed voorbeeld’ van de verbinding van sport en cultuur. Qua uiterlijk is het Flexveld vergelijkbaar met een normaal speelveldje voor kinderen om op te spelen in een wijk. De lijnen en vormen op het speelveld zijn echter onconventioneel en nodigt “buurtbewoners en passanten uit een eigen spel te verzinnen.”⁶³ De vormgeving van het Flexveld “zorgt voor vervreemding en trekt daardoor de aandacht van de toeschouwer.”⁶⁴ Door te spelen met kleuren en vormen hebben de makers een kunstwerk gecreëerd dat gebruikt wordt als sportveld. Het kunstenaarscollectief stelt dat hun werk zich afspeelt op “het raakvlak van kunst en sport.”⁶⁵ Het Flexveld brengt op die manier kunst én beweging in een wijk.⁶⁶

In het subsidieprogramma ‘The Art of Impact’ van het ministerie van OCW vinden we een derde voorbeeld van een cross-over en verbinding tussen sport en cultuur. In opdracht van minister Jet

⁵⁹ Total Identity, “Het begon als particulier initiatief. Interview met M. van Hulsteijn, directeur Le Tour Utrecht,” geraadpleegd op 8 juni 2016, <https://totalidentity.nl/nieuws/het-begon-als-particulier-initiatief>.

⁶⁰ Idem.

⁶¹ Bottenburg, Maarten van et al., *Evaluatie Le Grand Départ Utrecht 2015*, Universiteit Utrecht: Utrecht, 2015, pp. 20-22.

⁶² Idem, p. 54.

⁶³ Ministerie van OCW, “Cultuur en sport,” geraadpleegd op 6 juni 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/inhoud/cultuur-verbindt/cultuur-en-sport>.

⁶⁴ Idem.

⁶⁵ Lokatief.nl, “Lokatief,” geraadpleegd op 6 juni 2016, <http://www.lokatief.nl/>.

⁶⁶ Ministerie van OCW, “Cultuur en sport,” geraadpleegd op 6 juni 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/inhoud/cultuur-verbindt/cultuur-en-sport>.

Bussemaker richt The Art of Impact zich op projecten “met duidelijke impact op een maatschappelijk thema of vraagstuk.”⁶⁷ Het programma stimuleert de verbinding van de cultuursector met andere sectoren, waaronder sport.⁶⁸ Het uitgangspunt is dat sport en cultuur elkaar kunnen versterken in hun maatschappelijke waarde door een samenwerking aan te gaan.⁶⁹

Het project ‘GeRAAKt’ is een dergelijk project tussen een cultuurinstelling (Holland Dance) en een sportinstelling (voetbalclub ADO Den Haag). Samen creëren ze een breed programma van voetbal en dans dat zowel theorie als praktijk aanbiedt. Het centrale doel is “om een brede groep kinderen in beweging te krijgen én te houden” en ze bewust te laten worden van het belang van lichaamsbeweging.⁷⁰ Al eerder ging ADO Den Haag de verbinding aan met dans. In de NTR-serie ‘Voetballers dansen niet!’ worden voetballers uit de jeugdopleiding van ADO Den Haag gevolgd die in aanraking komen met dansers van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.⁷¹ Op initiatief van hoofd jeugdopleiding Rob Meppelink wordt in samenwerking met choreograaf Thom Stuart van De Dutch Don’t Dance Division gezocht naar waar voetbal en dans elkaar kunnen versterken. De technische verbetering van de sporters staat voor Meppelink centraal in de verbinding: “Wat doen die dansers nou en wat doen wij nou? En wat kunnen zij aan ons geven en wij aan hen om elkaar beter te maken?”⁷² Ook het samen bijdragen aan de verbetering in achterstandswijken speelt een rol in de samenwerking.⁷³

Naast de genoemde evenementen, initiatieven en projecten waarin enkele mogelijkheden van een verbinding tussen sport en cultuur naar voren komen, zijn er ook activiteiten te benoemen die op zichzelf al kunnen worden beschouwd als cross-over tussen sport en cultuur. Denk bijvoorbeeld aan urban sports zoals skateboarden, breakdance en freerunning. Urban sports kunnen worden geclassificeerd onder de brede noemer van ‘urban culture’, waartoe onder andere ook DJ-ing, graffiti, capoeira en het pimpen van schoenen behoren. In de gemeente Eindhoven worden urban sports en urban culture vanuit de gemeente ondersteund. Urban culture is binnen het programmaonderdeel Cultuur Totaal zelfs aangewezen als speerpunt naast enkele andere

⁶⁷ The Art of Impact, “Over The Art of Impact,” geraadpleegd op 13 juni 2016, <http://theartofimpact.nl/over-the-art-of-impact/>.

⁶⁸ Sport & bewegen in de buurt, “The Art of Impact,” gepubliceerd op 3 april 2015, <https://www.sportindebuurt.nl/seb-inspiratie/the-art-of-impact>.

⁶⁹ NOC*NSF, “Kans voor projecten sport en cultuur,” gepubliceerd op 2 april 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=19465>.

⁷⁰ The Art of Impact, “Geraakt!,” geraadpleegd op 15 juni 2016, <http://theartofimpact.nl/projecten/geraakt/>.

⁷¹ NTR, “Voetballers dansen niet!,” Vijfdelige televisieserie, uitgezonden van 27 januari t/m 24 februari 2016.

⁷² NTR, “Voetballers dansen niet!,” Aflevering 3, uitgezonden op 10 februari 2016.

⁷³ Idem.

kunstdisciplines.⁷⁴ De urban sports zijn verkozen tot één van de vijf kernsporten in de gemeente. Meerdere urban culture-organisaties zijn in Eindhoven een samenwerking aangegaan, wat uiteindelijk moet leiden tot een “cultuur- en topsportcentrum voor urban culture.”⁷⁵

Sportificatie en artificatie

Bij een verbinding tussen sport en cultuur kan vernieuwing ontstaan. Cross-overs kunnen beide domeinen samenbrengen in één project of samenwerking, zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven. Soms is de cross-over echter meer gericht op één domein, dat wordt beïnvloedt door het andere. Sport kan bijvoorbeeld artistieke elementen aannemen. Dit proces kan ‘artificatie’ worden genoemd.⁷⁶ Wanneer kunst of cultuur sportieve eigenschappen aanneemt, kan dit ‘sportificatie’ worden genoemd.⁷⁷

Sportificatie kan als begrip worden toegepast op de politiek, op de samenleving en ook op de kunsten.⁷⁸ Zo wordt in het artikel “Physical Practices and Sportification: Between Institutionalisation and Standardisation” gekeken naar de sportificatie van het breakdancen en martial arts door het aannemen van sportieve elementen, bijvoorbeeld competitie. De sportificatie gaat in deze disciplines niet zo ver dat de cultuuruitingen een sport worden, omdat de eigen identiteit van de disciplines dit in de weg staat.⁷⁹ Dat is wel gebeurd in de disciplines snowboarden, surfen en trampolinespringen, zogenaamde ‘post-sports’: fysieke activiteiten waarbij het competitie-element pas later is toegevoegd. “Many of these post-sport practices have been adopted into the category of sport.”^{80 81} Ook kan er worden gesproken van een sportificatie van de manier waarop het publiek

⁷⁴ Gemeente Eindhoven, “Urban Culture & Urban Sports,” geraadpleegd op 12 juni 2016, http://eindhoven.notudoc.nl/cgi-bin/showdoc.cgi?action=view/id=235624/type=pdf/CP4.7.06_Urban_Culture___Urban_Sports.pdf.

⁷⁵ Eindhoven-Actueel.nl, “Urban sports verkozen tot kernsport in Eindhoven,” gepubliceerd op 14 september 2015, <http://www.eindhoven-actueel.nl/urban-sport-verkozen-tot-kernsport-in-eindhoven/>.

⁷⁶ Tainio, Matti, “Artification of Sport: The Case of Distance Running,” gepubliceerd op 5 april 2012, <http://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=641>. Oorspronkelijk gepubliceerd in *Contemporary Aesthetics* 4 (2012).

⁷⁷ Collinet, Cécile et al., “Physical Practices and Sportification: Between Institutionalisation and Standardisation. The Example of Three Activities in France,” in *The International Journal of the History of Sport* 30:9 (2013), pp. 989-990.

⁷⁸ NRC.nl, “Het gaat niet om het beleid, maar om het scoren,” gepubliceerd op 9 april 2016, <http://www.nrc.nl/handelsblad/2016/04/09/het-gaat-niet-om-het-beleid-maar-om-het-scoren-1605656>.

⁷⁹ Collinet, Cécile et al., “Physical Practices and Sportification: Between Institutionalisation and Standardisation. The Example of Three Activities in France,” in *The International Journal of the History of Sport* 30:9 (2013), pp. 989-1007.

⁸⁰ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, p. 197.

⁸¹ (Snow)boarden kan zowel tot sport worden gerekend als tot een cultuuruiting of spelvorm: “Sometimes the relationship to sport varies depending on the context: for instance, snowboarding in the Olympic Games and the World Championship Games is definitely a sport, but the same tricks performed on concrete structures in suburban Helsinki steps outside the modern conception of sport.” Bron: Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, p. 275.

cultuuruitingen benadert: “Dat je naar een klassiek concert gaat en dat je na afloop punten geeft, en dat aan het eind van het seizoen één orkest kampioen wordt, dat vinden wij inmiddels heel normaal.”⁸²

De sportificatie van de kunsten heeft ook een belangrijke rol gespeeld bij de moderne Olympische Spelen, waar tot aan 1948 medailles te verdienen waren in de categorieën architectuur, schilderen, muziek, beeldhouwen en literatuur.⁸³ De combinatie van ‘spierkracht en geest’ was een streven van Pierre de Coubertin, de aartsvader van de Spelen. De kunstcompetities op de Spelen zijn afgeschaft, onder andere omdat de wens van De Coubertin om door middel van klassieke kunst de Olympische gedachte een impuls te geven niet overeen kwam met de wens van de avant-garde kunstenaars om zich juist van de klassieke kunsten af te zetten.⁸⁴

Artificatie wordt door Mattia Tainio als volgt beschreven: “The novel concept of artification refers to situations and processes where something traditionally not regarded as art is seen containing some features of art or the artistic.”⁸⁵ Er is sprake van een artificatie van sport wanneer artistieke of creatieve elementen aan sport worden toegevoegd, zoals bij het rennen: “The artification of running (...) is realized in new attitudes towards the aspects of running practice, such as deriving the major enjoyment of running through features not connected to sporting success, like fun or variety, or generally having a light-hearted, playful attitude towards physical activity.”⁸⁶ Een artificatie van het rennen kan bijvoorbeeld leiden tot parkour.⁸⁷ Mooie ‘esthetische’ acties in het voetbal kunnen ook gezien worden als een vorm van artificatie van sport.⁸⁸

Naast sportificatie en artificatie kan de verbinding tussen sport en cultuur ook simpelweg gelegd worden door te kijken naar hoe sport voorkomt in kunstuitingen. Sport kan volgens Tainio als object van kunst worden gekozen om kritiek te leveren of om gelijkenissen te laten zien, maar vaak is

⁸² NRC.nl, “Het gaat niet om het beleid, maar om het scoren,” gepubliceerd op 9 april 2016, <http://www.nrc.nl/handelsblad/2016/04/09/het-gaat-niet-om-het-beleid-maar-om-het-scoren-1605656>.

⁸³ Blitz, Matt, “When art was an Olympic sport,” gepubliceerd op 22 december 2014, <http://www.todayifoundout.com/index.php/2014/12/art-olympic-sport/>.

⁸⁴ Lok, Martin, “De Muzen op het schavot – Adri Altink,” gepubliceerd op 31 oktober 2014, <http://www.literairnederland.nl/de-muzen-op-het-schavot-adri-altink/>.

⁸⁵ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, p. 205.

⁸⁶ Tainio, Matti, “Artification of Sport: The Case of Distance Running,” gepubliceerd op 5 april 2012, <http://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=641>.

⁸⁷ Parkour is een fysieke activiteit, “the objective is to travel from spot A to spot B in a straight line, while negotiating incoming obstacles using special techniques and trying to keep the movement as fluent as possible throughout the course.” In parkour wordt een esthetische ervaring gecombineerd met fysieke activiteit. Bron: Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, pp. 188, 209.

⁸⁸ Kunsttijdschrift Vlaanderen, “Esthetiek van het voetbal,” gepubliceerd op 12 november 2015, <http://www.elinea.nl/artikel/esthetiek-van-het-voetbal>.

de connectie alleen te vinden in het onderwerp.⁸⁹ Interessante voorbeelden zijn het verhaal van “De kunst van het lopen” van Abdelkader Benali,⁹⁰ de door boksen geïnspireerde kunstuitingen die naar aanleiding van het overlijden van Muhammad Ali werden uitgelicht in *De Volkskrant*,⁹¹ de sportmonologen van de NOS waarin oud-sporters hun verhaal vertellen in het theater⁹² en ‘Schijnbewegingen’, een documentaire uit 1988 over de overeenkomsten tussen voetbal en dans.⁹³ De website *Artlovessport.com* (“especially for sportart lovers”) van de Nederlander Martijn Pool, is eveneens een goed voorbeeld van hoe de verbinding tussen sport en cultuur tot stand kan komen in kunst.⁹⁴ Op de site worden regelmatige kunstwerken en muziek getoond waarin sport het onderwerp is.⁹⁵

⁸⁹ Tainio, Matti, *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*, Helsinki: Aalto Arts Books, 2015, p. 253.

⁹⁰ Benali, Abdelkader, “De kunst van het lopen,” geraadpleegd op 27 mei 2016, <http://www.lkca.nl/agenda/bijeenkomsten-lkca/~media/b24d8167abf94a5ba41193d1e3b7723a.ashx>.

⁹¹ Moorman, Mark, “De nobele kunst van de bokser,” in *De Volkskrant*, 6 juni 2015, p. 13.

⁹² NOS, “Oud-sporters voor even in het theater,” gepubliceerd op 6 mei 2015, <http://nos.nl/artikel/2034175-oud-sporters-voor-even-in-het-theater.html>.

⁹³ Will Bakker, “Schijnbewegingen, leader NOS 1988,” YouTube video, gepubliceerd op 16 januari 2009, <https://www.youtube.com/watch?v=zVeotqIv0oE>.

⁹⁴ Zie: <http://www.artlovessport.com/>.

⁹⁵ *Artlovessport.com*, “Blog,” geraadpleegd op 12 juni 2016, <http://www.artlovessport.com/#!blog/c1inh>.

© Gerrit P. - 'Kippenvel'

Kunst gebaseerd op sport(commentaar). Een werk van Martijn Pool, de man achter www.artlovesport.com.

Politieke en maatschappelijke ontwikkeling van de verbinding tussen sport en cultuur

Waar vinden het politieke en maatschappelijke debat hun oorsprong en hoe heeft dit zich ontwikkeld?

Politieke ontwikkelingen

Onder leiding van Jet Bussemaker, sinds 2012 minister van OCW, wordt er extra aandacht besteed aan de maatschappelijke waarde van cultuur en de legitimatie van cultuurbeleid. Zo blijkt in juni 2013 uit de visiebrief "Cultuur beweegt: de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving" dat de minister een aanjager is van een 'maatschappelijke dialoog' waarin de samenwerking van cultuur met verschillende sectoren wordt gestimuleerd, evenals het onderzoek naar de effecten van deze samenwerkingen.⁹⁶ De sectoren die in deze brief worden genoemd zijn zorg, natuur en onderwijs. Sport ontbreekt in dit lijstje nog als sector waarmee verbinding kan worden gezocht.

Daar komt in juli 2014 verandering in. In haar beleidsbrief aan de Tweede Kamer over de nieuwe visie op het cultuurbeleid, presenteert Bussemaker als belangrijk uitgangspunt van het cultuurbeleid het zoeken van verbinding met andere domeinen. In de brief "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid" geeft ze aan de verbindingen van cultuur met de domeinen welzijn, zorg, onderwijs en sport te willen bevorderen. Dit zijn volgens de brief "domeinen die de maatschappelijk betekenis van cultuur goed zichtbaar maken."⁹⁷ Bussemaker geeft in haar brief verschillende terreinen aan waarin een samenwerking of verbinding tussen sport en cultuur voordelen kan bieden. Zo zouden de domeinen sport en cultuur qua organisatiestructuur veel van elkaar kunnen leren, zoals het verbinden van breedte- met topsport. Samenwerking zou ook geschikt zijn voor het 'maatschappelijk verantwoord ondernemen' van sport- en cultuurverenigingen, waarbij belang wordt gehecht aan de maatschappelijke context van de kernactiviteit. Ook kunnen het cultuuraanbod en sport elkaar ondersteunen als het gaat om grootschalige (sport)evenementen.⁹⁸

Het ministerie van OCW stelt een jaarlijkse bijdrage van €1,7 miljoen beschikbaar gedurende een periode van 4 jaar, voor "de ondersteuning van (voorbeeld-)projecten die zich richten op de verbinding tussen de cultuursector en sectoren als welzijn, zorg en sport."⁹⁹ Dit geld wordt beschikbaar gesteld aan de zes cultuurfondsen: Fonds Podiumkunsten, Fonds voor Cultuurparticipatie, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Nederlands Filmfonds, Nederlands Letterenfonds en het Mondriaanfonds.¹⁰⁰ De projecten zullen door de fondsen goed worden gevolgd

⁹⁶ Ministerie van OCW, "Cultuur beweegt: de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving," Brief aan de Tweede Kamer, 10 juni 2013, p. 15.

⁹⁷ Ministerie van OCW, "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid," Brief aan de Tweede Kamer, 8 juli 2014, pp. 1-2.

⁹⁸ Idem, pp. 4-5.

⁹⁹ Idem, p. 3.

¹⁰⁰ Idem.

om de meerwaarde van de samenwerking en verbinding tussen de sectoren te kunnen beoordelen.¹⁰¹

Ook in de subsidieperiode 2017-2020 gaat het ministerie van OCW zich richten op mogelijkheden “om binnen de bestaande kaders instellingen te prikkelen en aan te moedigen om elkaar op te zoeken en nieuwe coalities aan te gaan.”¹⁰² De samenwerking tussen cultuur en andere domeinen is één van de drie centrale uitgangspunten van het landelijke cultuurbeleid voor de periode 2017-2020. Onder het mom van ‘samenwerking als tweede natuur’ zullen culturele instellingen worden aangemoedigd om verbindingen aan te gaan met partijen buiten de cultuursector.¹⁰³

Maatschappelijke ontwikkelingen

Het maatschappelijke debat over de verbinding tussen sport en cultuur kreeg een impuls door enkele congressen over het onderwerp en het ontstaan van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur. Het Landelijk Kenniscentrum van Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) heeft als initiatiefnemer de eerste contacten gelegd tussen de cultuur- en sportinstellingen die uiteindelijk hebben geleid tot de congressen en de stuurgroep. Claudia Marinelli van het LKCA zegt hierover: “We waren op zoek naar maatschappelijke terreinen om ons mee te verbinden. We begonnen met ouderen en kwamen vandaar op zorg en welzijn. Daarna zagen we dat de verbinding met sport en bewegen weleens heel kansrijk zou kunnen zijn.”¹⁰⁴

Begin 2014 heeft het LKCA contact gelegd met het Kenniscentrum Sport¹⁰⁵ en het NOC*NSF, vanuit de drijfveer om op zoek te gaan naar kansen om een verbinding te leggen tussen cultuur en andere maatschappelijke velden. Vanuit dit contact werd op 11 april 2014 een eerste verkennende bijeenkomst georganiseerd met als thema ‘Sport en cultuur: samen scoren!’. Tijdens deze expertmeeting stond vooral de uitwisseling van ervaringen op het gebied van samenwerking tussen sport en cultuur in de praktijk centraal.¹⁰⁶ Het tweede verkennende congres vond plaats tijdens het WK Hockey in Den Haag, waar beleidsmakers en bestuurders samen het onderwerp verkenden.¹⁰⁷

¹⁰¹ Ministerie van OCW, “Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid,” Brief aan de Tweede Kamer, 8 juli 2014, p. 3.

¹⁰² Idem.

¹⁰³ Ministerie van OCW, “Ruimte voor cultuur. Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020,” Beleidsnota, 8 juni 2015, p. 9.

¹⁰⁴ NISB, “Op zoek naar kansrijke lokale verbindingen. Sport en cultuur: samen scoren!”, gepubliceerd op 13 januari 2014, <https://www.kennisbankportenbewegen.nl/?file=3835&m=1422883401&action=file.download>.

¹⁰⁵ Vóór 1 januari 2016 heette het Kenniscentrum Sport het Nederlands Instituut voor Sport en Beweging (NISB).

¹⁰⁶ LKCA, “Kick off Samen scoren,” geraadpleegd op 8 april 2016, <http://www.lkca.nl/agenda/overzicht%20agenda/kick-off-samen-scoren>.

¹⁰⁷ LKCA, “Nationaal actieplan sport en cultuur,” geraadpleegd op 7 april 2016, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

Tijdens het derde congres in oktober 2014 is vanuit beleid, praktijk en onderzoek de samenwerking tussen sport en cultuur verkend. Op deze bijeenkomst is ook het 'Nationaal actieplan sport en cultuur' gepresenteerd, waarin wordt vastgesteld dat vertegenwoordigers van het LKCA, Kenniscentrum Sport, FCP, Jeugdcultuurfonds, Jeugdsportfonds, NOC*NSF, Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) zich verenigen in de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur. Ook staan hierin de uitgangspunten van de stuurgroep beschreven: de uitwisseling van informatie en kennis, het gezamenlijk optrekken bij deelthema's en het stimuleren van integraal beleid.¹⁰⁸ Het nationaal actieplan is opgesteld door de werkgroep Sport & Cultuur, het uitvoerende orgaan van de stuurgroep, die bestaat uit medewerkers van het LKCA en het Kenniscentrum Sport.¹⁰⁹

De landelijke stuurgroep Sport & Cultuur komt drie á vier keer per jaar samen om vervolgstappen omtrent de verbinding en samenwerking te bespreken.¹¹⁰ Begin 2016 is in vier Nederlandse gemeenten gestart met pilotprojecten waarin de verbinding van sport en cultuur op gemeentelijk niveau centraal staat. Richard Jacobs is vanuit het NOC*NSF de projectcoördinator van deze pilotprojecten. Deze projecten zijn muzieklessen voorafgaande aan de hockeytraining (Leiden), het op de kaart zetten van de wijk en het versterken van netwerken door de samenwerking van sport en cultuur met scholen (Nederweert), het opzetten van een wijkcultuurvereniging naar voorbeeld van een wijk sportvereniging (Schiedam) en het faciliteren van urban culture-aanbod op een sportaccommodatie (Eindhoven).^{111 112} Een financiële bijdrage voor deze verbinding tussen sport en cultuur is afkomstig van het Olympic Solidarity fonds van het IOC (International Olympic Committee) en wordt gematcht door het FCP.¹¹³ Deze projecten worden geëvalueerd en de succesfactoren worden gedeeld onder sport- en cultuurinstellingen en gemeenten.¹¹⁴

¹⁰⁸ LKCA, "Nationaal actieplan sport en cultuur," geraadpleegd op 7 april 2016, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

¹⁰⁹ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

¹¹⁰ Idem.

¹¹¹ LKCA, "Proefprojecten Sport en cultuur van start," gepubliceerd op 4 maart 2016, http://www.lkca.nl/nieuws/nieuwsoverzicht/proefprojecten-sport-en-cultuur?utm_source=Sport+en+Cultuur&utm_campaign=844d61c6c5-2016_03_Sport_en_Cultuur_Samen_Sterker&utm_medium=email&utm_term=0_0dabffaf82-844d61c6c5-358072837.

¹¹² Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

¹¹³ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

¹¹⁴ LKCA, "Proefprojecten Sport en cultuur van start," gepubliceerd op 4 maart 2016, http://www.lkca.nl/nieuws/nieuwsoverzicht/proefprojecten-sport-en-cultuur?utm_source=Sport+en+Cultuur&utm_campaign=844d61c6c5-2016_03_Sport_en_Cultuur_Samen_Sterker&utm_medium=email&utm_term=0_0dabffaf82-844d61c6c5-358072837.

Onderwijs, sport en cultuur

De inbedding van sport en cultuur in het onderwijs gaat ver terug. Sinds halverwege de negentiende eeuw werden gymnastieklessen geïntroduceerd op de Nederlandse scholen,¹¹⁵ en vanaf rond 1900 wordt handvaardigheid ten behoeve van het leren en spelen van kinderen gangbaar op scholen.¹¹⁶ Een eerste stap naar een integraal beleid gericht op sport en cultuur op scholen wordt echter pas gezet in 2007. Onder leiding van Jet Bussemaker, toenmalig staatssecretaris van VWS, en Sharon Dijksma, staatssecretaris van OCW, wordt het beleid voor scholen op het gebied van sport en cultuur ‘gebundeld’ en ‘geïntensiveerd’. Door middel van een “bundeling van financiële middelen en samenwerking tussen overheden en maatschappelijke organisaties, zowel op rijksniveau als op lokaal niveau” willen de ministeries een “uitbreiding van het aantal brede scholen met sport- en cultuuraanbod in zowel het primair als het voortgezet onderwijs” realiseren.¹¹⁷

Centraal in de aanpak ‘Impuls brede scholen, sport en cultuur’ van de ministeries VWS en OCW staan de combinatiefuncties. De ambitie van de ministeries is om 2250 combinatiefuncties¹¹⁸ te realiseren voor “professionals die een brug vormen tussen meerdere sectoren (...) en zodoende deze sectoren ook verbreden en versterken.”¹¹⁹ Bij de combinatiefunctie is de werknemer in dienst bij één werkgever binnen de sectoren onderwijs, sport en cultuur, maar tegelijkertijd “werkzaam (...) in of ten behoeve van meerdere sectoren.”¹²⁰ De combinatiefunctionarissen richten zich op een doelgroep tot 18 jaar.¹²¹ Voor de personele kosten van de 2250 fte aan combinatiefuncties stellen de ministeries financiële middelen beschikbaar.¹²² Dit is een structurele bijdrage, welke vanaf het tweede jaar van de combinatiefuncties door de betreffende gemeenten moet worden ondersteund.¹²³ De combinatiefunctionarissen zullen zo veel mogelijk worden aangesteld in scholen, bij sportverenigingen of culturele instellingen.¹²⁴

¹¹⁵ InfoNu.nl, “De opkomst van sport in Nederland rond 1900,” geraadpleegd op 23 mei 2016, <http://sport.infonu.nl/geschiedenis/79210-de-opkomst-van-sport-in-nederland-rond-1900.html#gymnastieklessen-op-school>.

¹¹⁶ Onderwijsgeschiedenis.nl, “Onderwijs en opvoeding in de 20^e eeuw,” geraadpleegd op 23 mei 2016, <http://www.onderwijsgeschiedenis.nl/Tijdvakken/Onderwijs-en-opvoeding-in-de-20e-eeuw/>.

¹¹⁷ Ministerie van VWS en ministerie van OCW, “Koersbrief combinatiefuncties,” Koersbrief, 13 augustus 2007, p. 1.

¹¹⁸ Combinatiefuncties.nl, “Wat is een combinatiefunctie?,” geraadpleegd op 27 mei 2016, <http://www.combinatiefuncties.nl/watiseencombifunctie.asp>.

¹¹⁹ Ministerie van VWS en ministerie van OCW, “Koersbrief combinatiefuncties,” Koersbrief, 13 augustus 2007, p. 1.

¹²⁰ Idem, p. 2.

¹²¹ Mulier Instituut, *Voorstudie effectmeting buurtsportcoaches 2014*, Utrecht: Mulier Instituut, 2014, p. 9.

¹²² Combinatiefuncties.nl, “Wat is een combinatiefunctie?,” geraadpleegd op 27 mei 2016, <http://www.combinatiefuncties.nl/watiseencombifunctie.asp>.

¹²³ Ministerie van VWS en ministerie van OCW, “Koersbrief combinatiefuncties,” Koersbrief, 13 augustus 2007, p. 3.

¹²⁴ Combinatiefuncties.nl, “Wat is een combinatiefunctie?,” geraadpleegd op 27 mei 2016, <http://www.combinatiefuncties.nl/watiseencombifunctie.asp>.

Vanaf 2012 gaat de 'Impuls brede scholen, sport en cultuur' verder onder de naam 'Brede impuls combinatiefuncties'. Vanaf 2012 stelt het ministerie van VWS ook extra geld beschikbaar voor de invoering van buurtsportcoaches. Buurtsportcoaches richten zich op het organiseren van "passend sport- en beweegaanbod in de buurt" en op het leggen van "verbindingen (...) tussen sport- en beweegaanbieders en organisaties uit andere sectoren zoals zorg, welzijn, kinderopvang en het bedrijfsleven."¹²⁵ Buurtsportcoaches richten zich niet alleen op de jeugd, maar op alle inwoners van een buurt of gemeente.¹²⁶ De ambitie voor het aantal fte aan combinatiefuncties en buurtsportcoaches wordt verhoogd van 2250 naar 2900,¹²⁷ waarvan het grootste gedeelte zich zal richten op sport als combinatiefunctionaris sport of buurtsportcoach.¹²⁸ Begin 2015 is (inclusief openstaande vacatures) 97% van de combinatiefuncties en buurtsportcoaches al een feit, in een totaal van 378 deelnemende gemeenten.¹²⁹

Als tegenhanger van de combinatiefunctionaris sport is er de combinatiefunctionaris cultuur, ofwel cultuurcoach, welke de schakel vormt tussen de scholen en culturele instellingen.¹³⁰ Er kunnen twee soorten cultuurcoaches worden onderscheiden. Allereerst is er de cultuurcoach die zich richt op het bevorderen van de actieve kunstbeoefening, als schakel tussen de scholen en een culturele instelling. Daarnaast is er de cultuurcoach in de vorm van een cultuurmakelaar, met een meer coördinerende rol die zich richt op het aanleggen van netwerken tussen scholen en culturele instellingen of met de opdracht om andere cultuurcoaches aan te sturen.¹³¹ Ongeveer de helft van de cultuurcoaches werkt samen met een combinatiefunctionaris sport of een buurtsportcoach. Samenwerking komt meer voor in kleine gemeenten dan in grote gemeenten, zo blijkt uit een onderzoek van het LKCA naar het functioneren van cultuurcoaches. Ook verloopt in kleine gemeenten de samenwerking tussen de sport- en cultuurcoaches beter. In grotere gemeenten worden door cultuurcoaches de onderlinge communicatie, de onderlinge rolverdelingen en de inhoudelijke verbindingen tussen sport en cultuur zelfs met een onvoldoende beoordeeld.^{132 133}

¹²⁵ Mulier Instituut, *Vorstudie effectmeting buurtsportcoaches 2014*, Utrecht: Mulier Instituut, 2014, p. 9.

¹²⁶ Idem, p. 25.

¹²⁷ Sport & bewegen in de buurt, "Combinatiefuncties en buurtsportcoaches bijna overal," gepubliceerd op 28 juli 2015, <https://www.sportindebuurt.nl/seb-nieuws/combinatiefuncties-en-buurtsportcoaches-bijna-overal>.

¹²⁸ Monsma, Dirk en Hans Muiderman, *Cultuurcoach: schakel tussen school en culturele instelling*, Amsterdam: De Cultuurformatie, 2010, p. 4.

¹²⁹ Sport & bewegen in de buurt, "Combinatiefuncties en buurtsportcoaches bijna overal," gepubliceerd op 28 juli 2015, <https://www.sportindebuurt.nl/seb-nieuws/combinatiefuncties-en-buurtsportcoaches-bijna-overal>.

¹³⁰ Monsma, Dirk en Hans Muiderman, *Cultuurcoach: schakel tussen school en culturele instelling*, Amsterdam: De Cultuurformatie, 2010, p. 4.

¹³¹ Idem, p. 26.

¹³² Poll, Josefiene, Heleen de Groot en Eeke Wervers, *Inventarisatie cultuurcoaches. Rapportage september 2013*, Utrecht: LKCA, 2013, pp. 7, 19-20.

¹³³ Meer informatie over cultuurcoaches is te vinden in de masterthesis van Lieke Huiting. Huiting heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar de invloed van cultuurcoaches op de kwaliteit van cultuureducatie in het

De Open Club en Maatschappelijk Verantwoord Verenigen

De 'Open Club' is de benaming van maatschappelijk actieve sportverenigingen die méér willen aanbieden dan alleen het reguliere sportaanbod.¹³⁴ Sportverenigingen zijn een Open Club als zij hun "deuren openzetten naar de samenleving"¹³⁵ en hun "maatschappelijke waarde nadrukkelijker uitdragen met activiteiten voor niet-leden."¹³⁶ Een Open Club "denkt vraag- en buurtgericht en gaat steeds opnieuw na wat de behoeften zijn en speelt daarop in."¹³⁷ De Open Club-gedachte is een maatschappelijke ontwikkeling die wordt gestimuleerd door onder andere het NOC*NSF.¹³⁸ Het NOC*NSF stelt als doel het realiseren van 10.000 Open Clubs uit een totaal van 27.000 sportverenigingen in Nederland.¹³⁹ Vanuit de sportbonden zijn onder andere de Atletiekunie, de KNZB (zwemsporten) en de KNVB (voetbal) actief bezig met het concretiseren van de Open Club-gedachte of een vergelijkbare variant daarvan.¹⁴⁰

De Open Club kan gezien worden als een beweging of filosofie en is gebaseerd op lokale initiatieven.¹⁴¹ Voorbeelden daarvan zijn de 'vitale sportvereniging', een initiatief uit Enschede gericht op betere exploitatie en bezetting van sportaccommodaties,¹⁴² en de "vitale maatschappelijk betrokken sportvereniging" in de gemeente Arnhem.¹⁴³ Een Open Club die open staat voor de omgeving en daarbij vraag- en buurtgericht te werk gaat legt in de praktijk vaak verbindingen met partijen uit andere sectoren zoals het onderwijs, het bedrijfsleven en de welzijns- en zorgsector.¹⁴⁴

Een vergelijkbaar initiatief vanuit dezelfde gedachtengang als de Open Club, is het 'Maatschappelijk Verantwoord Verenigen' van MVV Nederland.¹⁴⁵ Bij het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen staat het verbinden en samenwerken op zowel gemeente- als wijkniveau centraal. Deze methode is toepasbaar op sportverenigingen, maar ook op cultuur- en

primair onderwijs. Zie: Huiting, Lieke, *Cultuureducatie in het primair onderwijs*, Masterthesis Kunstbeleid en -management, 2016, dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/328384/Scriptie_LiekeHuiting.pdf?...2.

¹³⁴ Houselt, Carlijn van, "De vele formules van de Open Club," gepubliceerd op 11 januari 2016, <https://www.allesoversport.nl/artikel/de-vele-formules-van-de-open-club/>.

¹³⁵ Kronenburg, Jacqueline, *De PLUS van de open club*, Ede: Nederlands Instituut voor Sport & Beweging, 2014, p. 4.

¹³⁶ Houselt, Carlijn van, "De vele formules van de Open Club," gepubliceerd op 11 januari 2016, <https://www.allesoversport.nl/artikel/de-vele-formules-van-de-open-club/>.

¹³⁷ NOC*NSF, "Open clubs," geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.nocnsf.nl/openclubs>.

¹³⁸ Idem.

¹³⁹ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

¹⁴⁰ NOC*NSF, "Open clubs," geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.nocnsf.nl/openclubs>.

¹⁴¹ Idem.

¹⁴² Vitale Sport Vereniging, "VSV," geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.vitalesportvereniging.nl/>.

¹⁴³ Kalmthout, Janine van en David Romijn, *Verenigingsmonitor Arnhem 2013*, Utrecht: Mulier Instituut, 2013, pp. 50-53.

¹⁴⁴ Zie de schematische weergave van de Open Club: Scholder an Scholder, "Hoe open is jouw vereniging?," geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.scholderansholder.nl/nieuws/hoe-open-is-jouw-vereniging/>.

¹⁴⁵ MVV Nederland Maatschappij en Organisatie Innovator, "Wat is MVV?," geraadpleegd op 20 juni 2016, <http://mvvnederland.nl/wat-is-mvv/>.

welzijnsorganisaties.¹⁴⁶ Richard Jacobs (NOC*NSF) stelt dat de Open Club'-gedachte in principe één-op-één overdraagbaar is op cultuurorganisaties die op een vergelijkbare wijze midden in de maatschappij staan.¹⁴⁷ Het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen zou daarom kunnen worden gezien als een toepassing van de Open Club-gedachte op de domeinen welzijn en cultuur.

Vanuit de Open Club-gedachte en het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen wordt de verbinding tussen sport en cultuur op verschillende manieren gezocht. Sportclubs worden aangemoedigd verbindingen aan te gaan met onder andere culturele organisaties. Cultuurverenigingen worden op hun beurt gestimuleerd verbinding te leggen met sportclubs en sportinstellingen. Ook wordt het delen van de eigen 'multifunctionele accommodatie' met sport- en cultuurorganisaties voorgesteld als uitwerking van de Open Club-gedachte.¹⁴⁸

¹⁴⁶ MVV Nederland Maatschappij en Organisatie Innovator, "Wat is MVV?," geraadpleegd op 20 juni 2016, <http://mvvnederland.nl/wat-is-mvv/>.

¹⁴⁷ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

¹⁴⁸ Provincie Gelderland, "Verslag: Open Sportclub: op weg naar de toekomst! 11 maart 2016," gepubliceerd op 17 maart 2016, <http://www.welzijnlochem.nl/sites/default/files/Verslag%20Conferentie%20Open%20Sportclub17032016.pdf>.

Motieven voor verbinding

Welke waarden en argumenten komen naar voren in het actuele politieke en maatschappelijke debat over de verbinding tussen sport en cultuur?

Uit het hoofdstuk *Sport en cultuur als parallele werelden* is gebleken dat sport en cultuur overeenkomsten hebben. De overeenkomsten tussen beide domeinen hoeven echter niet logischerwijs een reden zijn om verbinding te zoeken. Toch wordt deze verbinding wel gezocht, getuige de investering vanuit de overheid, de ambities van de instanties betrokken bij de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur en de genoemde cross-overs en verbindingen. Het debat dat in dit hoofdstuk zal worden geanalyseerd omvat alle bronnen waarin argumenten worden gegeven over een verbinding tussen sport en cultuur.¹⁴⁹ Deze argumenten zijn onder andere te vinden in opinieartikelen, internetbronnen en interviews door de auteur met betrokkenen bij de verbinding tussen sport en cultuur. De motieven die voor deze verbindingen worden gegeven in het maatschappelijke debat zijn verschillend, zoals in dit hoofdstuk naar voren zal komen. Er worden praktische argumenten gegeven voor een samenwerking, maar ook worden door middel van de samenwerking maatschappelijke doelen nagestreefd. Wat wordt gezien als de toegevoegde waarde van een samenwerking tussen sport en cultuur? Wat maakt de verbinding interessant?

Dit hoofdstuk gaat over de ‘waarom’-vraag achter de verbinding tussen sport en cultuur. Schrijver Simon Sinek stelt in zijn boek *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action*¹⁵⁰ dat degenen die weten ‘waarom’ ze iets doen, inspireren en aanzetten tot nieuwe bewegingen.¹⁵¹ Aan de hand van een model dat hij de ‘golden circle’ noemt, legt hij uit dat elke instelling of persoon weet ‘wat’ hij of zij doet, een deel daarvan heeft goed voor ogen ‘hoe’ dit moet worden aangepakt, maar slechts weinigen weten ‘waarom’ zij doen wat ze doen. Met het ‘waarom’ doelt Sinek op het achterliggende doel en het geloof of de bestaansreden van de instelling. Inspirerende mensen of instellingen beginnen volgens Sinek met denken vanuit de ‘waarom’-vraag, waarna ze overgaan tot de ‘hoe’ en ‘wat’.¹⁵² De visie van Sinek biedt een interessant perspectief op

¹⁴⁹ Het politieke debat is in deze analyse zeer beperkt, daar het onderwerp slechts minimaal naar voren komt in enkele beleidsstukken. Kamerdebatten of raadsvergaderingen over de verbinding tussen sport en cultuur zijn er niet geweest of zijn niet gevonden door de auteur.

¹⁵⁰ Sinek heeft met zijn boek en zijn TED-talk over dit onderwerp een grote invloed gehad op marketing en het denken van organisaties. Dit blijkt onder andere uit de verschillende publicaties op de site www.marketingfacts.nl die dit bevestigen en de 27 miljoen views op zijn TED-talk filmpjes over dit onderwerp. Zie: Marketingfacts, “‘Start with why’ van Simon Sinek,” geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.marketingfacts.nl/topic/simon-sinek>.

¹⁵¹ Sinek, Simon, *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action*, Londen: Penguin, 2011.

¹⁵² Nelson Holmes, “TED talk: Simon Sinek – “The Golden Circle” Clip,” YouTube video, gepubliceerd op 9 mei 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=I5Tw0PGcyN0>.

de motieven voor de verbinding tussen sport en cultuur: komt de verbinding voort uit de 'waarom'-vraag, of wordt deze vraag pas gesteld na het verbinden?

In de argumenten die naar voren komen in het politieke en maatschappelijke debat kan een onderverdeling worden gemaakt in het toeschrijven van een extrinsieke of intrinsieke waarde van de verbinding tussen sport en cultuur.¹⁵³ De extrinsieke waarde van de verbinding kan worden onderverdeeld in een economische, maatschappelijke, organisatorische waarde of een waarde als city- of regiobranding. Binnen de intrinsieke waarde kan een onderscheid worden gemaakt tussen een 'onmiddellijke intrinsieke waarde', een 'vergroting van individuele capaciteiten' en een 'bijdrage aan de publieke sfeer'.¹⁵⁴ Deze verschillende waarden komen hier aan bod, gepaard met de argumenten die ter onderbouwing van deze waarden worden aangehaald.¹⁵⁵

Extrinsieke waarden

Extrinsieke waarden zijn effecten die buiten de beleving van een activiteit zelf liggen.¹⁵⁶ In *How to Study Art Worlds* stelt wetenschapper Hans van Maanen dat "extrinsic values can be realised in both direct and indirect contact with art, but are not the result of a mental working through of specific aesthetic characteristics of artistic utterances."¹⁵⁷ De extrinsieke waarden van de verbinding tussen sport en cultuur moeten dan ook gezocht worden buiten de waarde van een sport- of cultuurbeleving voor een individu, maar juist in het effect daarvan op de economie, de samenleving of andere externe gebieden.

In het boek *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts* worden op een zo volledig mogelijk wijze de waarden van de kunsten weergegeven.¹⁵⁸ Binnen de categorie 'extrinsieke waarden van de kunsten' komen onder andere de invloed van kunst op gedrag en gezondheid naar voren.¹⁵⁹ Omdat in mijn onderzoek niet de sport of de kunsten centraal staan, maar het draait om de verbinding en samenwerking tussen deze domeinen, is gekozen om af te wijken van

¹⁵³ De waarden van de verbinding en samenwerking staan centraal in dit onderzoek. De extrinsieke en intrinsieke waarden van sport en cultuur (los van een verbinding) zullen in dit onderzoek geen rol spelen, tenzij zij elkaar door een verbinding versterken of beïnvloeden.

¹⁵⁴ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, pp 44-51.

¹⁵⁵ Een belangrijke aanmerking in de behandeling van de waarden in dit onderzoek, is dat de verschillende argumenten hier los van elkaar worden weergegeven maar in de realiteit vaak verweven zijn. Dit benadrukt ook Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport): "Want wanneer je een accommodatie deelt wek je ook interesse op en kun je elkaar inspireren." Bron: Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

¹⁵⁶ Twaalfhoven, Anita, "Het belang van kunst. Redactioneel Boekman 77," in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 2.

¹⁵⁷ Maanen, Hans van, *How to Study Art Worlds*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009, p. 150.

¹⁵⁸ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, p. xi.

¹⁵⁹ Idem, pp 7-19.

de categorisering van de extrinsieke waarden in *Gifts of the Muse*. Op deze manier sluit mijn onderzoek beter aan bij het debat over de verbinding, welke in dit hoofdstuk zal worden gepresenteerd. Naast de economische en maatschappelijke waarde, die ook naar voren komen in *Gifts of the Muse*, zullen ook de organisatorische waarde en city-branding worden behandeld als extrinsieke waarden van de verbinding tussen sport en cultuur.¹⁶⁰

Economische waarde

Het argument van de economische waarde is “a particularly useful starting place for convincing those who are not already supporters.”¹⁶¹ In deze waarde staan de stimulering van de economie en financieel gewin centraal.¹⁶² Voor de economische waarden van de kunsten geldt dat hier veel vaker onderzoek naar is gedaan dan naar andere extrinsieke waarden.¹⁶³ Ook in het kunstbeleid wordt er volgens filosoof Kees Vuyk meer dan voorheen gekeken naar de plaats van kunst in de economie.¹⁶⁴ Maar “kunst dient niet om dingen te bereiken die ook door andere bezigheden geleverd kunnen worden, zoals welvaart,”¹⁶⁵ zo stelt hij. Vuyk is van mening dat de kunstwereld terecht tegen dit beeld ageert, omdat het een eenzijdige kijk biedt op waar de kunst invloed op heeft.¹⁶⁶

Echter, een economische waarde als motief voor verbinding hoeft een eventuele intrinsieke of maatschappelijke waarde van de kunsten of de sport zélf niet in de weg te staan. Het delen van een accommodatie vanuit een economisch motief om geld te besparen, kan zelfs positieve implicaties te hebben op bijvoorbeeld de intrinsieke waarden van de activiteiten.¹⁶⁷ Bij één van de pilotprojecten gericht op de verbinding tussen sport en cultuur, welke vanuit het NOC*NSF door projectcoördinator Richard Jacobs wordt ondersteund, worden hockey en muziek samen aangeboden op één locatie in Leiden. De financiële voordelen van de efficiëntie vanwege een gedeelde accommodatie is volgens Jacobs in Leiden “in eerste instantie de reden om aan te denken” maar daarnaast spelen ook andere argumenten een rol, zoals een uitbreiding van het vrijwilligerskader en praktische voordelen voor de ouders die hun kinderen maar naar één locatie

¹⁶⁰ De keuze voor een categorisering door middel van deze extrinsieke waarden is gemaakt op basis van een analyse van de argumenten die in het debat naar voren komen. Omdat er nog niet eerder uitgebreid onderzoek naar de motieven voor een verbinding tussen sport en cultuur is gepubliceerd, kon er geen bestaand onderzoek als leidraad worden gebruikt.

¹⁶¹ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, p. 16.

¹⁶² Idem, p. 17.

¹⁶³ Idem, p. 16.

¹⁶⁴ Vuyk, Kees, “De controverse over de waarde van kunst,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 10.

¹⁶⁵ Idem, p. 7.

¹⁶⁶ Idem, p. 11.

¹⁶⁷ Dit komt onder andere naar voren in het interview met Marian ter Haar, waarin zij beschrijft hoe sport en cultuur elkaar in het geval van een gedeelde accommodatie onder andere kunnen versterken in “zowel de culturele als sportieve opvoeding.” Bron: Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

hoeven te brengen.¹⁶⁸

Claudia Marinelli (LKCA) ziet dat het economische argument voor een samenwerking tussen sport- en cultuurinstellingen vaak voortkomt uit bezuinigingen, waardoor accommodaties in sommige gevallen gedeeltelijk leegstaan. “Als je die samen beter benut, bijvoorbeeld samen in één gebouw gaan zitten of samen dingen organiseren, dan kan je veel efficiënter werken en dat is economisch gunstig.”¹⁶⁹ Dit argument speelt volgens Marinelli sneller in kleine dorpen dan in grote steden.

Vanuit het perspectief van de sportwereld heeft Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) duidelijk voor ogen dat economische motieven een belangrijke rol kunnen spelen bij de verbinding tussen sport en cultuur:

“Wij zien wel dat sport en cultuur in het verlengde van een aantal beleidsvraagstukken wel heel interessant is voor de sportsector. Als je bedenkt dat 90% van de lokale middelen die naar sport gaan zitten in accommodaties, dan is dat bijvoorbeeld een heel belangrijk aanknopingspunt om je af te vragen of in die kosten een samenwerking met de culturele sector misschien interessant is. Vooral om de bezetting en de kosten van accommodaties in stand te houden lijkt de samenwerking met cultuur heel interessant.”¹⁷⁰

Ter Haar benadrukt hiermee dat de economische waarde een belangrijk ‘aanknopingspunt’ is om vanuit daar verder te kijken naar mogelijkheden tot samenwerking. De economische waarde zal ook een belangrijke insteek zijn voor nieuwe projecten die experimenteren met de verbinding tussen sport en cultuur: “Ik vermoed dat het zich zal ontwikkelen via de ‘makkelijke’, voordehand liggende invalshoeken zoals het delen van de accommodatie. Dat zal het eerst gebeuren want dat is profijtelijk voor beide partijen.”¹⁷¹

Naast het delen van de accommodatie ziet Erik Lenselink (manager sportontwikkeling NOC*NSF) nog meer kansen voor de sport- en cultuursector om samen te werken waarin de economische waarde naar voren komt. Volgens Lenselink zouden de combinatiefunctionarissen sport en cultuur door middel van een intensievere samenwerking efficiënter hun taak kunnen doen: “Ik vind het bijvoorbeeld raar en jammer dat de combinatiefunctionarissen voor sport en cultuur doorgaans afzonderlijk werken. Pak dat nou integraal aan. Zo kun je met minder geld meer bereiken.”¹⁷² Dit zou

¹⁶⁸ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

¹⁶⁹ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

¹⁷⁰ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

¹⁷¹ Idem.

¹⁷² Kunstfactor.nl, “Culturele loopbaan: wie doet wat? Verslag conferentie vrijdag 26 augustus,” geraadpleegd op 15 juni 2016,

onder andere gerealiseerd kunnen worden in de uitvoering van een buurtscan, gericht op het realiseren van een goed aanbod in krimpgebieden en achterstandswijken. Dit wordt nu uitgevoerd door het ministerie van VWS maar dit zou gezamenlijk aangepakt kunnen worden.¹⁷³

Los van de interviews met Jacobs, Ter Haar en Marinelli die ter verdieping van het debat zijn gevoerd en de opmerkingen over de combinatiefunctionarissen van Lenselink, komt de economische waarde opvallend weinig naar voren in het debat. De manier waarop de geïnterviewden de economische waarde beschrijven als een ‘voordehand liggende invalshoek’, of in sommige gevallen ‘in eerste instantie’ als reden zien voor een samenwerking, staat haaks tegenover de manier waarop de verbinding tussen sport en cultuur wordt gepresenteerd in artikelen op de websites van de partijen uit de landelijke stuurgroep. In het ‘kennisdossier sport en cultuur’ van het LKCA en het ‘themadossier sport en cultuur’ van het Kenniscentrum Sport (beide overzichten van artikelen over het onderwerp) gaat geen enkele van de artikelen in op de economische waarde of financiële efficiëntie als doel van een verbinding.^{174 175} Zelfs in het 58 pagina’s tellende boekje *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers* (een uitgave van het LKCA in samenwerking met het FCP en het Jeugdcultuurfonds) komt de economische waarde als reden voor een samenwerking niet voor,¹⁷⁶ behalve onder het veelzeggende kopje ‘Verbinden uit noodzaak’.¹⁷⁷

De economische waarde als motief voor de verbinding tussen sport en cultuur komt niet of nauwelijks aan de orde in de publicaties en internetbronnen over het onderwerp, maar wel in de interviews waarin specifiek werd gevraagd naar de motieven en hier uitgebreid op in wordt gegaan. Een mogelijke verklaring voor deze tegenstelling is dat de economische waarde als ondergeschikt wordt gezien aan de maatschappelijke en intrinsieke waarden. Deze ondergeschoven positie van de economische waarde komt ook naar voren in het interview met Marian ter Haar:

http://www.kunstfactor.nl/blobs/Kunstfactor/49210/2011/37/Verslag_Werkconferentie_Wie_doet_Wat_DEF.pdf.

¹⁷³ Kunstfactor.nl, “Culturele loopbaan: wie doet wat? Verslag conferentie vrijdag 26 augustus,” geraadpleegd op 15 juni 2016,

http://www.kunstfactor.nl/blobs/Kunstfactor/49210/2011/37/Verslag_Werkconferentie_Wie_doet_Wat_DEF.pdf.

¹⁷⁴ LKCA, “Publicaties sport en cultuur,” geraadpleegd op 16 juni, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/publicaties#>.

¹⁷⁵ NISB, “Sport en cultuur,” geraadpleegd op 16 juni, <http://www.nisb.nl/themadossiers/sport-en-cultuur.html>.

¹⁷⁶ Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014.

¹⁷⁷ Verbinding kan als noodzaak worden gezien in het geval van bezuinigingen, financiële tekorten of leegloop van leden: “[Samenwerking] heeft ook financiële voordelen, zoals groeiende inkomsten en het tegengaan van leegloop van leden en vrijwilligers.” Bron: Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014, p. 19.

“Vaak wordt er heel pragmatisch gekozen, veel vernieuwing vindt plaats omdat er geld aan vast zit. Maar het werkelijk vernieuwen, daar zit de echte winst.”¹⁷⁸ De ‘echte winst’ van de verbinding zit volgens haar dus niet in vernieuwing op basis van financiële argumenten.

Een financieel gewin wordt duidelijk niet gepresenteerd als het belangrijkste uitgangspunt om een verbinding tussen sport en cultuur op te zetten. Richard Jacobs stelt dat je bij een verbinding “in eerste instantie wel moet redeneren vanuit je maatschappelijke rol en niet moet kijken naar de praktische zaken. (...) De praktische voordelen komen vanzelf.”¹⁷⁹ ¹⁸⁰ Zowel Jacobs, Marinelli en Ter Haar noemen desgevraagd alleen maatschappelijke en intrinsieke waarden van de verbinding tussen sport en cultuur als hun persoonlijke drijfveer om zich in te zetten voor de verbinding.¹⁸¹ De leden van de landelijke stuurgroep en andere betrokkenen bij het debat blijken meer gericht op de maatschappelijke en intrinsieke waarde van de verbinding. Zij lijken op dit punt eenzelfde houding aan te nemen tegenover de economische waarde van de verbinding tussen sport en cultuur als de kunstwereld doet tegenover de economische waarde in het kunstbeleid, zoals Vuyk dit beschrijft in zijn artikel. De economische waarde biedt een ‘eenzijdige kijk’ op het onderwerp, want wat als belangrijker wordt gezien: “de kunsten brengen iets teweeg.”¹⁸²

Maatschappelijke waarde

Dat cultuur, sport en de verbinding tussen beide domeinen iets teweeg kunnen brengen komt onder andere tot uiting in de maatschappelijke waarde. De waarde voor de maatschappij van zowel cultuur als sport wordt door de overheid gezien als een belangrijk argument om de sectoren te ondersteunen. In de brief “Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid” richt minister Bussemaker van OCW haar aandacht vooral op de maatschappelijke waarde van cultuur en op de maatschappelijke waarde van de verbinding van cultuur met de domeinen welzijn, zorg, sport en onderwijs.¹⁸³ Een uitwerking van de visie die in deze brief wordt gepresenteerd is het subsidieprogramma ‘The Art of Impact’, waarin het maatschappelijke effect van kunstprojecten wordt gezocht door verbindingen te leggen met andere maatschappelijke domeinen.¹⁸⁴ Ook aan sport wordt vanuit de overheid de waarde voor de maatschappij toegekend: “Sport brengt mensen

¹⁷⁸ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

¹⁷⁹ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

¹⁸⁰ Met ‘praktische zaken’ doelt Richard Jacobs in dit citaat onder andere op inkomsten, financiële middelen en efficiëntie.

¹⁸¹ Interviews met Richard Jacobs (NOC*NSF, 3 mei 2016), Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport, 20 april 2016) Interview met Claudia Marinelli (LKCA, 12 april 2016) door de auteur.

¹⁸² Vuyk, Kees, “De controversie over de waarde van kunst,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 11.

¹⁸³ Ministerie van OCW, “Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid,” Brief aan de Tweede Kamer, 8 juli 2014, pp. 1-2.

¹⁸⁴ Rijksoverheid, “The Art of Impact: kunstprojecten met een maatschappelijk effect,” gepubliceerd op 1 december 2014, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2014/12/01/the-art-of-impact>.

bij elkaar en is van groot maatschappelijk belang.”¹⁸⁵

Ook aan de verbinding tussen sport en cultuur wordt door veel betrokkenen op verschillende manieren de maatschappelijke waarde toegekend. Van alle waarden komt de maatschappelijke waarde van de verbinding het meest uitgebreid naar voren in het politieke en maatschappelijke debat. In dit hoofdstuk zullen slechts een aantal voorbeelden kunnen worden gegeven van initiatieven en argumenten waarin de maatschappelijke waarde naar voren komt.

Een verbinding is in de meeste gevallen gericht op het *tackelen* van maatschappelijke vraagstukken, volgens Claudia Marinelli (LKCA) de “belangrijkste reden” om samen te werken.¹⁸⁶ “Wat je ziet is dat sport dat apart doet en cultuur dat nu ook apart doet: oplossingen zoeken voor maatschappelijke vraagstukken. (...) Wij denken dat als je daar de krachten bundelt dat je meer kunt realiseren.”¹⁸⁷ Samen met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) gaat ze in het artikel ‘Op zoek naar kansrijke lokale verbindingen. Sport en cultuur: samen scoren!’ in op de oorspronkelijke redenen om op zoek te gaan naar verbinding tussen sport en cultuur, welke uiteindelijk hebben geleid tot de totstandkoming van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur. Ter Haar zegt hierover het volgende:

“Kunst, cultuur, muziek, sport en beweging dragen allemaal bij aan de ontwikkeling en vitaliteit van mensen, maar ook aan de leefbaarheid binnen gemeenschappen. Daar zetten onze organisaties zich voor in en daarbij staan we deels voor dezelfde uitdagingen. Door lokaal meer verbindingen te leggen, kunnen sport en cultuur elkaar alleen maar versterken.”¹⁸⁸

Ter Haar noemt de ontwikkeling en vitaliteit van mensen samen met de leefbaarheid van gemeenschappen als een positief effect op de maatschappij van zowel sport als cultuur. Verbinding en samenwerking zouden dit effect van sport en cultuur versterken. Bij deze redenering gaat Ter Haar dus uit van een verbinding op basis van overeenkomstige maatschappelijke waarden, waarbij een verbinding deze waarden zou versterken.

Een voorbeeld van een versterkende effect van verbinding tussen de sport- en cultuursector op de gemeenschappelijke maatschappelijke waarden is het initiatief ‘Symphonica in Sporto’ in het Noord-Brabantse Vierlingsbeek. Het bevorderen van de leefbaarheid van de gemeenschap en het motiveren van inwoners om in beweging te komen worden hier als argument genoemd om sport en

¹⁸⁵ Rijksoverheid, “Bruggen slaan,” Regeerakkoord VVD – PvdA, 29 oktober 2012, p. 25.

¹⁸⁶ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

¹⁸⁷ Idem.

¹⁸⁸ NISB, “Op zoek naar kansrijke lokale verbindingen. Sport en cultuur: samen scoren!”, gepubliceerd op 13 januari 2014, <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=3835&m=1422883401&action=file.download>.

cultuur bij elkaar te brengen.¹⁸⁹ Het initiatief is het resultaat van de wens van de provincie Noord-Brabant om door middel van sport en bewegen de leefbaarheid in de regio te verhogen. In Vierlingsbeek kwam men op het idee om vanuit deze gedachte ook de cultuursector te betrekken om een gezamenlijk evenement te organiseren.¹⁹⁰ De verbinding tussen de lokale sport- en cultuurinstellingen heeft uiteindelijk geleid tot Symphonica in Sporto: een serie van twaalf verschillende evenementen in 2014 en 2015 die een samenwerking zijn tussen sport- en cultuurinstellingen.¹⁹¹ Er ontstonden samenwerkingen tussen onder andere de tennis- en carnavalsvereniging, evenals tussen het smartlappenkoor en de dansvereniging.¹⁹²

Symphonica in Sporto had als doel “om door middel van samenwerking zoveel mogelijk inwoners het hele jaar door in beweging te krijgen.”¹⁹³ Op de plaatselijke kerktoren werd een ‘beweegmeter’ gehangen om bij te houden hoeveel mensen per activiteit in beweging zijn gebracht.¹⁹⁴ De verbinding tussen de cultuur- en sportsector wordt gezien als een handige combinatie om het gezamenlijke doel, het in beweging krijgen van mensen, te bereiken. “Zet er twee bij elkaar – een cultuur- en een sportvereniging – en je krijgt een hele creatieve manier van denken. En wij denken dat dat een manier is om mensen in beweging te krijgen,” zegt een betrokkene bij het project.¹⁹⁵ De activiteiten leverden veel nieuwe verbindingen tussen de sectoren op in Vierlingsbeek.¹⁹⁶

De maatschappelijke waarde van de verbinding tussen sport en cultuur komt ook tot uiting in de Open Club-gedachte en het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen. “Alle clubs hebben een maatschappelijke waarde. Sommige verenigingen kiezen ervoor deze maatschappelijke waarde nadrukkelijker uit te dragen (...)”¹⁹⁷ Deze ‘Open Clubs’ staan midden in de maatschappij en zoeken verbindingen met andere sectoren, zoals ook vanuit het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen beoogd wordt.¹⁹⁸ De verbinding tussen sport en cultuur is voor een Open Club daarom één van de

¹⁸⁹ Vergoossen, Frank, “Sport en cultuur: een goed stel!,” in *Klankwijzer 7* (2014), p. 30.

¹⁹⁰ Idem, p. 30.

¹⁹¹ Vierlingsbeek-Groeningen, “Symphonica in Sporto,” geraadpleegd op 17 juni 2015, <http://www.vierlingsbeek-groeningen.nl/symphonica-in-sporto>.

¹⁹² Vergoossen, Frank, “Sport en cultuur: een goed stel!,” in *Klankwijzer 7* (2014), p. 30.

¹⁹³ Vierlingsbeek-Groeningen, “Symphonica in Sporto,” geraadpleegd op 17 juni 2015, <http://www.vierlingsbeek-groeningen.nl/symphonica-in-sporto>.

¹⁹⁴ Tim Reefs, “Symphonica in Sporto Vierlingsbeek Dorpenderby Omroep Brabant,” YouTube video, gepubliceerd op 20 januari 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=VRahYGaLMSU>.

¹⁹⁵ Idem.

¹⁹⁶ Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014, p. 40.

¹⁹⁷ Houselt, Carlijn van, “De vele formules van de Open Club,” gepubliceerd op 11 januari 2016, <https://www.allesoversport.nl/artikel/de-vele-formules-van-de-open-club/>.

¹⁹⁸ MVV Nederland Maatschappij en Organisatie Innovator, “Wat is MVV?,” geraadpleegd op 20 juni 2016, <http://mvvnederland.nl/wat-is-mvv/>.

mogelijkheden.¹⁹⁹

Richard Jacobs, namens het NOC*NSF projectcoördinator van de pilotprojecten gericht op sport en cultuur, ziet veel gelijkenissen in de manier waarop de sport- en cultuursector de Open Club-gedachte kunnen toepassen. Belangrijk detail is wel dat de verbinding die vanuit een Open Clubs wordt aangegaan met andere sectoren niet het hoofddoel van de club is. Op de eerste plaats staan namelijk altijd de leden van de club, daarna volgen de betrokkenen, zoals ouders en kennissen. Er dient dus vraaggericht te worden gehandeld: de vereniging moet alleen verbindingen aangaan indien hier vraag naar is vanuit de vereniging.²⁰⁰ Jacobs ziet zelfs mogelijkheden in een overstijgende variant van de Open Club-gedachte in de vorm van een ‘omni-vrijtijdsbestedingsclubs’: een interdisciplinaire sport- en cultuurverenigingen naar het voorbeeld van de omnisportvereniging.²⁰¹ Een omnisportvereniging, waarvan de Utrechtse SV Kampong (voetbal, cricket, hockey, squash, tennis en jeu de boules)^{202 203} en Zwaluwen Utrecht 1911 (voetbal, hockey, tennis en biljart)²⁰⁴ voorbeelden zijn, combineert verschillende sporten in één vereniging. Omni-vrijtijdsbestedingsclubs kunnen zowel sporten als cultuuruitingen aanbieden.²⁰⁵

Een belangrijke reden waarom Jacobs het aanbieden van sport en cultuur op één locatie ziet zitten, is vanwege een peiling in opdracht van het NOC*NSF waaruit blijkt dat 81% van de ouders van sportende kinderen sport- en cultuuractiviteiten het liefst vanuit één locatie aangeboden zien worden.²⁰⁶ Dit heeft volgens Jacobs te maken met de praktische voordelen van het wegbrengen en ophalen van de kinderen op één locatie. Maar ook “zou de ouder op hetzelfde moment de sport- of cultuuractiviteit kunnen volgen,” wat zou leiden tot een hogere participatie.²⁰⁷ Meer dan de helft van de ondervraagden wilde zelfs lid worden bij een vereniging “waar je niet alleen kan sporten maar ook aan één of meer cultuuractiviteiten kan deelnemen.”²⁰⁸ Erik Lenselink, manager sportontwikkeling bij NOC*NSF, noemt als voorbeelden schilderen of muziekles in de sportkantine. “Goed voor de

¹⁹⁹ Scholder an Scholder, “Hoe open is jouw vereniging?,” geraadpleegd op 10 juni 2016, <http://www.scholderanscholder.nl/nieuws/hoe-open-is-jouw-vereniging/>.

²⁰⁰ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²⁰¹ Idem.

²⁰² Meer info via: <http://www.kampong.nl/>.

²⁰³ Roel Mazure (Kunstfactor) zegt over de multidisciplinariteit van SV Kampong: “Daarmee is de organisatie in haar aanbod in zekere zin vergelijkbaar met het UCK [Utrechts Centrum voor de Kunsten], waar liefhebbers voor acht verschillende kunstdisciplines terecht kunnen.” Bron: Mazure, Roel, “Kunst en cultuur missen de profilering van sport,” geraadpleegd op 16 juni 2016, <http://infotheek.lkca.nl/kunstfactor/printversie.vm?class=6783&id=5009>.

²⁰⁴ Meer info via: <http://www.zwaluwenutrecht1911.nl/>.

²⁰⁵ Er bestaan als omnisportverenigingen die naast sporten ook dans aanbieden in hun aanbod, zoals omnisportvereniging Synergos (Sliedrecht) en Avanti Wilskracht (Glanerbrug).

²⁰⁶ NOC*NSF, “Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en cultuuraanbod op één locatie,” gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

²⁰⁷ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²⁰⁸ NOC*NSF, “Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en cultuuraanbod op één locatie,” gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

cultuurparticipatie en ook goed voor de sportclub.”²⁰⁹ Deze invalshoek van de Open Club-gedachte sluit erg goed aan bij Jacobs’ idee over de omni-vrijtijdsbestedingsclub, door vanuit een behoefte toe te werken naar een verbinding tussen sport en cultuur op één vereniging.

Het aangaan van verbindingen met andere sectoren kan voor een vereniging ook nog andere doelen hebben. Volgens Jeroen Joon, de oprichter van Maatschappelijk Verantwoord Verenigen Nederland, moet een vereniging op zoek naar kansen door de blik naar buiten te richten. “Dat zorgt voor relevantie in de buurt, financiële gezondheid en een organisatie die op orde is. Zo worden verenigingen aantrekkelijk om mee samen te werken, voor sponsors, het bedrijfsleven, andere maatschappelijke organisaties, voor leden en bewoners.”²¹⁰ Het veelgehoorde tegenargument dat er een gebrek aan vrijwilligers is om dit te bewerkstelligen, is volgens hem niet legitiem, want “de brede maatschappelijke rol geeft financieel grotere draagkracht en een breder aanbod van vrijwilligers.”²¹¹

Organisatorische waarde

In dit onderzoek is de organisatorische waarde van de verbinding tussen sport en cultuur toegevoegd, omdat bij een verbinding tussen twee sectoren de organisaties en instellingen die deze verbinding aangaan een belangrijke rol spelen. Deze verbinding kan naast een waarde voor de economie of maatschappij ook een waarde voor de organisaties zelf hebben. Deze waarde uit zich vooral in twee vormen. Ten eerste kan een samenwerking de betrokken partijen organisatorisch versterken, bijvoorbeeld door een efficiëntieverhoging of een gezamenlijke aanpak van doelen.²¹² Ten tweede biedt de verbinding tussen sport en cultuur voor de betrokken organisaties een kans om van elkaars organisatiestructuren en aanpak te leren.²¹³

In het ‘Nationaal actieplan sport en cultuur’ van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur komt de organisatorische waarde van de verbinding duidelijk naar voren. Onder andere staat de uitwisseling van “relevant onderzoek en toepasbare kennis” centraal, zodat kennisoverdracht binnen de sectoren wordt gestimuleerd.²¹⁴ Ook kan het inspireren van “sport- en cultuuraanbieders om lokaal samen te werken” en het stimuleren van integraal beleid bij gemeenten gericht zijn op de organisatorische vooruitgang en efficiëntie van de betrokken sport- en cultuurinstellingen.²¹⁵

²⁰⁹ NOC*NSF, “Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en cultuuraanbod op één locatie,” gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015, <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

²¹⁰ Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014, pp. 46-47.

²¹¹ Idem, p. 47.

²¹² Dit komt als belangrijk argument naar voren in het interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

²¹³ Dit komt als belangrijk argument naar voren in het interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²¹⁴ LKCA, “Nationaal actieplan sport en cultuur,” geraadpleegd op 7 april 2016, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

²¹⁵ Idem.

Een versterking van de organisatie door middel van een verbinding tussen sport en cultuur is terug te vinden in het project 'Symphonica in Sporto', waar gezamenlijk het doel wordt nagestreefd om mensen in beweging te krijgen. Door het betrekken van buitenstaanders bij de verenigingen die de activiteiten organiseren, is er ook sprake van een gezamenlijke ledenwerving.²¹⁶ Een ander voorbeeld van een samenwerking op organisatieniveau met een versterkend effect voor beide sectoren is een 'sport- en cultuurkorting', zoals deze bijvoorbeeld in de gemeente Teylingen bestaat. De korting, door de gemeente gestimuleerd, "maakt het voor alle inwoners van Teylingen mogelijk om deel te nemen aan sport en cultuur."²¹⁷ In deze samenwerkingen komt het versterkende effect van de organisatorische waarde goed naar voren.

Verbindingen met als doel om de organisatie te versterken kunnen breed worden toegepast: "vrijwilligerswerk dat je samen kunt oppakken, buitenschools aanbod dat je samen kunt regelen, de buurtsportcoaches en de buurtcultuurcoaches kunnen samenwerken omdat ze toch beiden dezelfde doelgroepen hebben," geeft Claudia Marinelli (LKCA) als voorbeelden.²¹⁸ Met name een gezamenlijke aanpak van het vinden en aan je binden van vrijwilligers ziet Marinelli als een grote kans voor de verbinding tussen sport en cultuur.²¹⁹ Ook is een samenwerking volgens Marian ter Haar soms essentieel als het gaat om grotere evenementen in een klein dorp: "Als in Varsselder-Veldhunten de toneelvereniging iets organiseert of er is een groot schuttersconours, dan vraagt dat om veel vrijwillige inzet en dan redt de schutterij het niet alleen."²²⁰

Het 'leren' van een andere sector als organisatorische waarde van de verbinding tussen sport en cultuur, komt naar voren in het artikel "Kunst en cultuur missen de profilering van sport" van Kunstfactor-medewerker Roel Mazure. Mazure noemt een citaat van de directeur van het Utrechts Centrum van de Kunsten (UCK) Peter Grooten, waarin Grooten zegt dat de "kunstparticipatie en -educatie (...) op het gebied van profilering nog heel wat [kan] leren van de sport."²²¹ De sportsector heeft tenslotte "een enorme voorsprong, vooral op het gebied van organisatie, en weet daarom ook gemakkelijker mensen te binden."²²² Toch ziet Mazure ook beperkingen aan de gedachte dat de cultuursector op organisatorisch gebied van de sportsector kan leren. In zijn vergelijking tussen het

²¹⁶ Sportknowhowxl, "Samenwerking tussen sport en cultuur: gemeenschappelijk doelbereik inzichtelijk maken," gepubliceerd op 26 april 2016, <http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/column-xl/item/103125/samenwerking-tussen-sport-en-cultuur-gemeenschappelijk-doelbereik-inzichtelijk-maken>.

²¹⁷ Gemeente Teylingen, "Sport en cultuur," geraadpleegd op 17 juni 2016, https://www.teylingen.nl/Inwoners_en_verenigingen/Sport_cultuur_en_vrije_tijd/Sport.

²¹⁸ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

²¹⁹ Idem.

²²⁰ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²²¹ Mazure, Roel, "Kunst en cultuur missen de profilering van sport," geraadpleegd op 16 juni 2016, <http://infotheek.lkca.nl/kunstfactor/printversie.vm?class=6783&id=5009>.

²²² Idem.

UCK en omnisportvereniging SV Kampong komt naar voren dat het UCK erg veel moeite doet om bijvoorbeeld allochtone Nederlanders te bereiken door activiteiten op wijklocaties aan te bieden, terwijl SV Kampong een automatische ledengroei heeft zonder dat daar wervingsacties voor nodig zijn.²²³

Een tweede voorbeeld waarin de cultuursector kan leren van de organisatorische aanpak van de sportsector is het oprichten van een wijkcultuurvereniging “naar voorbeeld van wat eerst een wijk sportvereniging was.”²²⁴ In Schiedam wordt dit plan uitgewerkt als één van de pilotprojecten gericht op de verbinding tussen sport en cultuur die door het NOC*NSF worden ondersteund.²²⁵ De cultuurcoach van Schiedam zegt over deze vorm van verbinding:

“Via de Wijk sportvereniging maken kinderen kennis met sport en stappen soms over naar reguliere sportverenigingen, dat is een inspirerend voorbeeld. Het zou mooi zijn als er naar analogie van die wijk sportvereniging ook een wijkcultuurvereniging zou zijn.”²²⁶

Het probleem in Schiedam was dat er in de betreffende wijk geen cultuurorganisaties zitten.²²⁷ Door middel van de wijkcultuurvereniging, in de praktijk een hechte samenwerking tussen de buurtcultuurcoach en de buurtsportcoaches,²²⁸ kan er op deze manier cultuur en sport op een laagdrempelige manier worden aangeboden in achterstandswijken.²²⁹

Naast de profilering van de sportsector, waarvan de cultuursector zou kunnen leren, en de wijkcultuurvereniging naar het voorbeeld van de wijk sportvereniging, zijn er nog meer voorbeelden te noemen waar wordt voorgesteld dat cultuur zou kunnen leren van sport. Zo komt er ‘Special Heroes Art’-programma in navolging van het ‘Special Heroes Sport’-programma dat sportaanbod creëert voor kinderen en jongeren uit speciaal onderwijs.²³⁰ En in de conferentie ‘Culturele loopbaan: wie doet wat?’ gaan de aanwezigen in op het idee van een “NOC*NSF voor cultuur” en een “Erica

²²³ Mazure, Roel, “Kunst en cultuur missen de profilering van sport,” geraadpleegd op 16 juni 2016, <http://infotheek.lkca.nl/kunstfactor/printversie.vm?class=6783&id=5009>.

²²⁴ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

²²⁵ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²²⁶ Kullberg, Jeanet et al., *Betrokken wijken. Ervaringen van bewoners en professionals met wijkverbetering in vier (voormalige) aandachtswijken*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2015, p. 164.

²²⁷ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²²⁸ Kunstenmakers Schiedam, “Kunstenmakerslessen worden toegevoegd aan de wijk sportvereniging Nieuwland,” gepubliceerd op 9 maart 2016, <http://kunstenmakers.stichtingmooiwerk.nl/kunstenmakerslessen-worden-toegevoegd-aan-de-wijk-sportvereniging-nieuwland/>.

²²⁹ LKCA, “Proefprojecten Sport en cultuur van start,” gepubliceerd op 4 maart 2016, http://www.lkca.nl/nieuws/nieuwsoverzicht/proefprojecten-sport-en-cultuur?utm_source=Sport+en+Cultuur&utm_campaign=844d61c6c5-2016_03_Sport_en_Cultuur_Samen_Sterker&utm_medium=email&utm_term=0_0dabffaf82-844d61c6c5-358072837.

²³⁰ Ter Haar, Marian, “Special Heroes Sport krijgt navolging in Special Heroes Art,” gepubliceerd op 17 mei 2016, <https://www.allesoversport.nl/artikel/special-heroes-sport-krijgt-navolging-in-special-heroes-art/>.

Terpstra van de cultuur” als krachtiger geluid van de culturele sector, naar voorbeeld van de ambassadrice van de sport.²³¹

Opvallend is het overeenkomstige patroon tussen alle bovengenoemde initiatieven en ideeën: cultuur leert van sport en niet andersom. Dit eenrichtingsverkeer is representatief voor de voorbeelden van ‘het leren van de andere sector’ die in de samenleving en het maatschappelijk debat gevonden kunnen worden op het gebied van sport en cultuur.²³² Dit betekent echter niet dat de intentie er niet is of dat de verhoudingen tussen sport en cultuur scheef liggen als het gaat om de verbinding. Zowel Jacobs (NOC*NSF), Marinelli (LKCA) als Ter Haar (Kenniscentrum Sport) zijn van mening dat beide sectoren open staan voor de verbinding en er een voordeel uit willen halen. Zij geven aan geen dominantie of hiërarchie van één sector over de andere in het debat over de verbinding te merken.²³³ Hoewel de intentie aanwezig kan zijn, kan er in deze explorerende fase van het debat over de verbinding tussen sport en cultuur worden gesteld dat tot op heden de cultuursector meer uit dit organisatorische aspect van de verbinding haalt dan de sportsector.

Citybranding of regiobranding

Een ‘brand’ kan worden omschreven als een “impression perceived in a client’s mind of a product or a service. (...) A brand is not only a symbol that separates one product from others, but it is all the attributes that come to the consumer’s mind when he or she thinks about the brand.” Steden, regio’s maken steeds vaker gebruik van de marketingtechnieken van ‘branding’ om de aandacht op zichzelf te vestigen bij het publiek. Richtinggevend voor een dergelijke city- of regiobranding is een “zelfgekozen visie, missie en identiteit.”²³⁴

De ‘zelfgekozen identiteit’ van de stad Utrecht komt tot uiting in de slogan “stad van kennis en cultuur”.²³⁵ De Grand Départ van de Tour de France in 2015 was bij uitstek een mogelijkheid om

²³¹ Kunstfactor.nl, “Culturele loopbaan: wie doet wat? Verslag conferentie vrijdag 26 augustus,” geraadpleegd op 15 juni 2016, http://www.kunstfactor.nl/blobs/Kunstfactor/49210/2011/37/Verslag_Werkconferentie_Wie_doet_Wat_DEF.pdf.

²³² Hoewel sterk ondervertegenwoordigd, zijn er ook voorbeelden waarin sport van cultuur leert. Bijvoorbeeld in het NTR-programma ‘Voetballers dansen niet!’, waarin Rob Meppelink (hoofd jeugdopleiding ADO Den Haag) in samenwerking met De Dutch Don’t Dance Division op zoek gaat naar de voordelen van een verbinding tussen voetballers en dansers en naar wat voetballers van dansers kunnen leren. Ook wordt er een poging gedaan om van de cultuursector te leren in een interview van Sportnext met drie medewerkers van grote Nederlandse musea. De voorbeelden zijn echter beperkt in aantal en het succes heeft zich nog niet bewezen. Zie: NTR, “Voetballers dansen niet!,” Vijfdelige televisieserie, uitgezonden van 27 januari t/m 24 februari 2016 en SPORTNEXT, “Today at IEB #4 – Wat kan de sport leren van 3 leading influencers uit de museumsector?,” YouTube video, gepubliceerd op 20 april 2016.

²³³ Interviews met Richard Jacobs (NOC*NSF, 3 mei 2016), Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport, 20 april 2016) Interview met Claudia Marinelli (LKCA, 12 april 2016) door de auteur.

²³⁴ European Institute for Brand Management, “City branding: introductie,” geraadpleegd op 14 juni 2016, <http://www.eurib.org/bibliotheek-kenniscentrum/kenniscentrumeurib/citybranding.html>.

²³⁵ Total Identity, “Het begon als particulier initiatief. Interview met M. van Hulsteijn, directeur Le Tour Utrecht,” geraadpleegd op 8 juni 2016, <https://totalidentity.nl/nieuws/het-begon-als-particulier-initiatief>.

het imago van Utrecht als kennis- en cultuurstad uit te dragen tot ver buiten de gemeentegrenzen. Claudia Marinelli (LKCA) ziet citybranding dan ook naar voren komen als argument voor een samenwerking tussen sport en cultuur in de aanloop naar de Grand Départ. Een probleem in citybranding als voornaamste argument voor een samenwerking tussen sport en cultuur gericht op één evenement ziet zij echter in de duurzaamheid van de samenwerking, “want vaak blijft na een event de vraag wat er van overblijft en wat de bewoners er daarna nog aan hebben.”²³⁶ De organisatie van de Grand Départ heeft dit volgens haar goed aangepakt: “wat wel goed is aan Utrecht is dat ze het ook in de wijken hebben gebracht en dat ze willen dat het na de Tour ook nog doorgaat.”²³⁷ De samenwerkingen tussen sport- en cultuurinstellingen in aanloop naar de Grand Départ lijken inderdaad voor een groot deel een blijvend karakter te hebben, zo blijkt uit een onderzoek naar de *legacy* van de Grand Départ.²³⁸

Een ander groot evenement waar sport en cultuur samenkomen om de stad op de kaart te zetten zijn de activiteiten rond Leeuwarden als culturele hoofdstad 2018. De titel garandeert volgens de organisatie “een enorme toestroom van (internationale) toeristen.”²³⁹ “Het bevorderen van het internationale imago van de stad” is volgens een betrokken organisatie eigenlijk altijd één van de belangrijkste redenen om culturele hoofdstad te willen worden.²⁴⁰ De ‘European Sports for All Games’ is een sportevenement dat in 2018 in de culturele hoofdstad zal worden georganiseerd. Het zal onder andere de aandacht richten op traditionele Friese sporten als fierljeppen, skûtsjesilen en keatsen.²⁴¹ Dit internationale sportevenement met aandacht voor de Friese identiteit draagt samen met de cultuurprogrammering in 2018 bij aan de citybranding van Leeuwarden en de regiobranding van Friesland. Hoewel ook andere doelen een belangrijke rol spelen bij deze verbinding,²⁴² komen sport en cultuur hier samen met als doel om de stad en regio internationaal op de kaart te zetten – vergelijkbaar met de motieven achter de organisatie van de Grand Départ in Utrecht.

²³⁶ Interview met Claudia Marinelli (LKCA) door de auteur, 12 april 2016.

²³⁷ Idem.

²³⁸ Bottenburg, Maarten van et al., *Evaluatie Le Grand Départ Utrecht 2015*, Universiteit Utrecht: Utrecht, 2015, pp. 20-22.

²³⁹ Leeuwarden2018.nl, “Leeuwarden 2018,” geraadpleegd op 14 juni 2016, <http://leeuwarden2018.nl/leeuwarden2018/>.

²⁴⁰ Viewture, “Wat houdt Culturele Hoofdstad in en waarom wil Leeuwarden dit worden?,” geraadpleegd op 14 juni 2016, <https://viewture.wordpress.com/research/wat-houdt-culturele-hoofdstad-in-en-waarom-wil-leeuwarden-dit-worden/>.

²⁴¹ Culturele hoofdstad van Europa, “European Sports for All Games,” geraadpleegd op 14 juni 2016, <http://www.2018.nl/nl/projecten#sport-for-europe>.

²⁴² De sportactiviteiten tijdens het culturele hoofdstad-programma stimuleren volgens de organisatie onder andere diversiteit, actief burgerschap en het samenbrengen van mensen. Zie: Visschedijk, Paul et al., *Iepen Mienskip: Leeuwarden-Ljouwert’s application for European Capital of Culture 2018*, Leeuwarden: Stichting Culturele Haadstêd 2018, 2012, p. 72.

Intrinsieke waarden

Naast de extrinsieke waarden van de verbinding tussen sport en cultuur (economisch, maatschappelijk, organisatorisch of citybranding) valt er ook een intrinsieke waarde toe te kennen aan deze verbinding. De intrinsieke waarde wordt op verschillende wijzen toegekend: een eenduidige definitie ontbreekt.²⁴³ In *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts* wordt de intrinsieke waarde van de kunsten als volgt uitgelegd: “Intrinsic effects refer to effects inherent in the arts experience that add value to people’s lives.”²⁴⁴

Een “immediate intrinsic benefit” is volgens de auteurs het ervaren van plezier.²⁴⁵ Maar ook “growth in one’s capacity to feel, perceive, and judge for oneself” en “growth in one’s capacity to participate imaginatively in the lives of others and to empathize with others” kunnen intrinsieke waarden zijn van kunst.²⁴⁶ Het effect daarvan kan verder reiken dan het individu, want kunst kan ook zorgen voor een gemeenschappelijke ervaring die ervoor zorgt dat mensen dichter naar elkaar komen en beïnvloedt hoe een gemeenschap naar zichzelf kijkt.²⁴⁷ In *Gifts of the Muse* worden daarom drie soorten intrinsieke waarden onderscheiden: de “immediate intrinsic benefits inherent in the arts experience”, de “expansion of individual capacities” en de “contributions to the public sphere.”²⁴⁸ Deze verschillende vormen van intrinsieke waarde zullen in dit hoofdstuk worden toegepast op de motieven achter de verbinding tussen sport en cultuur.

Volgens Anita Twaalfhoven nemen de intrinsieke waarden een belangrijke plaats in als het gaat om de waardebeoordeling van kunst. Extrinsieke effecten, zoals een positieve bijdrage aan de economie, sociale cohesie of welzijn, kunnen volgens haar namelijk “alleen tot stand komen dankzij de intrinsieke waarde die kunst voor mensen heeft.”²⁴⁹ Zij ziet de extrinsieke waarden daarom als een “secundair effect” van kunst.²⁵⁰ “Zonder intrinsieke waarde heeft praten of oordelen over maatschappelijke waarde geen betekenis,” stelt Twaalfhoven.²⁵¹ Ook Marian ter Haar sluit zich hier bij aan. De intrinsieke waarde is volgens haar een voorwaarde om een verbinding tussen sport en cultuur te laten werken. Een ‘opgelegde’ verbinding is daarom geen succes: “Dat is niet reëel. Je kunt

²⁴³ Twaalfhoven, Anita, “Het raadsel rond de intrinsieke waarde,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 13.

²⁴⁴ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, p. 37.

²⁴⁵ Idem, pp. 46-47.

²⁴⁶ Idem, p. 37.

²⁴⁷ Idem.

²⁴⁸ Idem, pp 44-51.

²⁴⁹ Twaalfhoven, Anita, “Het belang van kunst. Redactioneel Boekman 77,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 2.

²⁵⁰ Idem.

²⁵¹ Twaalfhoven, Anita, “Het raadsel rond de intrinsieke waarde,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 13.

je wel voorstellen dat een gemeente een bepaald belang of ideaal heeft in een wijk, met bepaalde middelen. Maar dan moeten mensen daar wel intrinsiek in geloven en willen doen.”²⁵²

Onmiddellijke intrinsieke waarde

Met “immediate intrinsic benefits inherent in the arts experience” wordt in *Gifts of the Muse* bedoeld op “benefits that enhance the life of the individual but do not have spillover as public effect.”²⁵³ Als twee mogelijkheden waarin de ‘onmiddellijke intrinsieke waarde’ zich kan uiten worden ‘het geboeid zijn’ en ‘plezier’ genoemd.²⁵⁴ Dat sport en cultuur plezier kunnen opleveren bij publiek en beoefenaars staat vast, maar ontstaat er ook plezier of geboeidheid als gevolg van de verbinding tussen sport en cultuur en speelt dit een rol als argument voor verbinding?

Een verbinding tussen sport en cultuur zorgt er in veel gevallen voor dat beoefenaars in aanraking komen met beide sectoren. Dit kan ervoor zorgen dat zij er eerder er achter komen wat ze het ‘leukst’ vinden, zodat zij een eventuele overstap kunnen maken naar een andere discipline. “Want voor het zelfde geld is iemand door zijn ouders of vriendjes gestimuleerd om te gaan sporten, maar is dat niet wat bij hem past. En misschien cultuur wel.”²⁵⁵ Marian ter Haar noemt een voorbeeld uit de praktijk om dit voordeel van verbinding te illustreren:

“In Varsselder-Veldhunen traiden de jongens B1 en die hoorden dan die muziekvereniging of harmonie oefenen. Toen kwamen die jongens tot de conclusie dat ze het slagwerk heel leuk vonden maar ze wilden niet in zo’n pakje en ze wilden ook niet mee lopen door het dorp. Dus ze wilden gewoon wel een slagwerkgroep. Dus nu hebben ze daar een slagwerkgroep geformeerd.”²⁵⁶

Richard Jacobs geeft aan dat bij de evaluatie en effectmeting van de pilotprojecten de mate waarin de activiteiten ‘leuk’ zijn gevonden ook wordt meegewogen.²⁵⁷ Echter, het verbinden van sport en cultuur met als hoofddoel om een ‘leuke’ activiteit op te zetten lijkt zeldzaam. De onmiddellijke intrinsieke waarde speelt dus vooral een rol wanneer de verbinding een kans biedt om te ontdekken waar je passie ligt.

Vergroting van individuele capaciteiten

Een belangrijke eigenschap die de kunsten wordt toegeschreven is de vergroting van individuele capaciteiten: “the development of the individual’s capacity to perceive, feel, and interpret the world

²⁵² Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁵³ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, pp 44-47.

²⁵⁴ Idem, pp. 45-47.

²⁵⁵ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²⁵⁶ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁵⁷ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

of everyday experience.”²⁵⁸ Kunst kan op die manier leiden tot cognitieve groei: “[a contribution] to our intellectual growth by requiring us to be receptive to new experiences and to relate them to our own knowledge of the world.”²⁵⁹

Erik Scherder, hoogleraar neuropsychologie aan de VU Amsterdam, heeft met zijn wetenschappelijke colleges over cognitieve groei door muziek, muziek maken en bewegen een grote invloed gehad op het debat over de verbinding tussen sport en cultuur. Onder andere Johan Wakkie, de voorzitter van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur, noemt de ideeën van Scherder vaak in opiniestukken en presentaties over sport en cultuur. Sport en cultuur zouden “goed voor het brein” zijn, met name wanneer de hersenen nog in ontwikkeling zijn.²⁶⁰ Scherder heeft onderzocht wat het effect is van beweging, muziek maken en luisteren op het brein en heeft aangetoond dat het volume door beweging en muziek hierdoor toeneemt.²⁶¹ Ook houden muziek en bewegen het brein fit en houdt het Alzheimer langer buiten de deur.²⁶²

Eén van de pilotprojecten gericht op de verbinding tussen sport en cultuur, combineert een aanbod van hockey en muziekles op één locatie. De bevindingen van Scherder zijn daarbij erg belangrijk geweest: “De hockeybond heeft met name dit verzoek ingediend vanwege een professor die een verband heeft gelegd tussen sport en cultuur en heeft geconcludeerd dat de geestelijke activiteit van het brein wordt versterkt wanneer zowel sport als cultuur worden beoefend.”²⁶³ De vergroting van de individuele capaciteiten speelt in sommige gevallen dus een grote rol als intrinsieke waarde van een verbinding tussen sport en cultuur.

Bijdrage aan de publieke sfeer

Een belangrijke ‘contribution to the public sphere’²⁶⁴ vanuit een intrinsieke waarde van de verbinding tussen sport en cultuur weet Marian ter Haar te benoemen. Ter Haar stelt dat het samenbrengen van sport en cultuur “bijdraagt aan het vermogen van mensen om verschillen te leren.”²⁶⁵ Dit vermogen ontstaat als gevolg van het samenbrengen van verschillende soorten mensen en op die manier het bevorderen van diversiteit op een vereniging:

²⁵⁸ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, p. 47.

²⁵⁹ Idem.

²⁶⁰ Wakkie, Johan, “Plenair,” Presentatie voorjaar 2016, <https://www.sportindebuurt.nl/bestanden/presentaties/In-voorjaar-2016/Plenair%20Johan%20Wakkie.pdf>.

²⁶¹ Deekman, Amalia, *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*, Utrecht: LKCA, 2014, p. 9.

²⁶² Cardinaal, Vincent, “Tien vragen aan SKVR ambassadeur Erik Scherder,” gepubliceerd op 17 januari 2016, http://www.skvr.nl/Dichtbij/Nieuws/Tien_vragen_aan_SKVR_ambassadeur_Erik_Scherder.aspx.

²⁶³ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²⁶⁴ McCarthy, Kevin F. et al., *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*, Santa Monica: Rand Organisation, 2004, pp 44-51.

²⁶⁵ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

“Het is toch anders als je mono-disciplinair voetbal in de kantine hebt, dan dat je in een dorps huis ook de toneelvereniging of de fanfare tegenkomt (...) Dan heb je toch een andere dynamiek. Hoe diverser, hoe rijker. Dat vind ik wel een hele grote kracht van het samenbrengen.”²⁶⁶

Maar waarom is dit ‘vermogen om verschillen te leren’ belangrijk en hoe draagt het bij aan de publieke sfeer? Ter Haar ziet sport en cultuur als belangrijke factoren in de strijd tegen sociale ongelijkheid en klassenverschillen, wat volgens haar “de uitdaging van de tijd” is.²⁶⁷ Er zijn grote verschillen in het sport- en cultuuraanbod tussen achterstandswijken en rijke wijken. “In de laatstgenoemde worden zowel sport en cultuur aangeboden in de opvoeding terwijl dat in de wijken met een grote achterstand niet het geval is. Dat draagt natuurlijk bij aan het vergroten van de verschillen die er nu al zijn. Daarin vind ik wel dat we een rol hebben, ook in de samenwerking met sport en cultuur.”²⁶⁸ Ter Haar noemt deze bijdrage aan de publieke sfeer haar ‘voornaamste drijfveer’ om sport en cultuur bij elkaar te brengen, “want door spanningen in de samenleving en politieke kwesties worden sommige mensen ook heel erg uit elkaar gedreven. Door gewoon dingen samen te doen – samen muziek maken of sporten – dan leer je elkaar kennen en dan is er ook minder wrijving.”²⁶⁹

De bijdrage van sport en cultuur aan het overbruggen van verschillen wordt ook benadrukt door het Kinderrechtencollectief, een groep organisaties die zich inzetten op een betere naleving van de kinderrechten: “Kinderen die in Nederland onder de armoedegrens leven, zitten minder vaak op sport, muziekles of scouting dan rijkere kinderen. Dat is ongewenst, want de ontwikkeling van een kind wordt steeds meer bepaald door activiteiten in hun vrije tijd.”^{270 271} Het verschil in participatie tussen arm en rijk wordt volgens Ter Haar alleen maar groter, waardoor de noodzaak tot een oplossing groot is. ‘Ontmoeting’ is daarbij het sleutelwoord om verschillen te overbruggen. Ter Haar, momenteel bezig met een onderzoek naar de betekenis van sport- en cultuurverenigingen voor de leefbaarheid in krimpgebieden,²⁷² ziet het gat tussen deze verschillen sneller gedicht worden in dorpen dan in wijken, omdat arm en rijk in dorpen vaak op dezelfde vereniging zitten. In wijken is dat anders:

²⁶⁶ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁶⁷ Idem.

²⁶⁸ Idem.

²⁶⁹ Idem.

²⁷⁰ Kinderrechtencollectief, “Artikel 31. Recreatie,” geraadpleegd op 12 juni 2016, <http://www.kinderrechten.nl/p/13/213/mo101-cg22p2/artikel-31>.

²⁷¹ In artikel 31 van de rechten van het kind is vastgelegd dat elk kind recht heeft op vrije tijd, deelneming aan spel, recreatieve bezigheden en het culturele leven. Bron: United Nations Human Rights, “Convention on the Rights of the Child,” Aangenomen conventie-overeenkomst, 20 november 1989.

²⁷² Dit onderzoek van Marian ter Haar is nog niet gepubliceerd op het moment van schrijven.

“Weliswaar treft men elkaar in de competitie wel: de jongens uit Overvecht voetballen tegen de jongens uit Oost, maar ze zitten dikwijls niet meer bij elkaar in de club in de grote steden. Dat heeft verstrekende gevolgen voor de kinderen in economisch zwakkere milieus. Zij worden minder uitgedaagd dan de kinderen uit de welgestelde milieus om verschillen te overbruggen, omdat ze veel meer in gedeelde laag-economische achtergronden zitten.”²⁷³

In het maatschappelijke probleem dat Ter Haar beschrijft hebben sport en cultuur een gemeenschappelijk doel: het overbruggen van verschillen in de samenleving. Het intrinsieke vermogen om verschillen te leren, wat tot stand kan komen door ontmoetingen tussen verschillende types mensen uit verschillende klassen op sport- en cultuurverenigingen, kan bijdragen aan de oplossing van problemen door steeds groter wordende klassenverschillen in de maatschappij. Een samenwerking tussen sport en cultuur kan hier aan bijdragen: “Het is eigenlijk heel aangewezen om daarin samen op te trekken, om kinderen beide te kunnen bieden.”²⁷⁴ Ook kan een gedeelde accommodatie er aan bijdragen dat (klassen)verschillen makkelijker overbrugd worden als toneelspelers en voetballers in één pand zitten.²⁷⁵

Verbinding voor de verbinding

Naast de extrinsieke en intrinsieke waarden die aan de verbinding tussen sport en cultuur kunnen worden gekoppeld, kan de verbinding zelf ook als doel centraal staan. Een verbinding als doel *an sich*, zonder dat het als middel wordt ingezet om een bepaalde waarde te realiseren. Wordt een ‘verbinding voor de verbinding’ – te vergelijken met de kunstopvatting *l’art pour l’art*²⁷⁶ – ingezet als motief voor het samenbrengen van sport en cultuur? En is het een legitiem argument?

De eerste vraag is snel beantwoord: in de pilotprojecten wordt de verbinding *an sich* gezien als een doel van de samenwerking tussen sport en cultuur. Over de pilotprojecten zegt Richard Jacobs: “Het einddoel van de pilots is dat er meer samenwerking is op lokaal niveau.” Het pilotproject in Nederweert stelt het creëren van netwerken en samenwerkingen binnen de sport- en cultuursector als doel: “Uiteindelijk is [het organiseren van een gezamenlijke activiteit] het middel dat er voor moet zorgen dat de verenigingen met elkaar in contact komen, dat ze elkaar leren kennen.”²⁷⁷ Voorzitter van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur Johan Wakkie ziet verbinding als hetgene wat een ontmoeting interessant maakt: “De vraag is: waar ontmoet je elkaar, en wat maakt

²⁷³ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁷⁴ Idem.

²⁷⁵ Dit blijkt uit het onderzoek van Marian ter Haar in de Achterhoek, waar de overstap tussen bijvoorbeeld de muziek- en voetbalvereniging snel gemaakt is. Dit onderzoek is nog niet gepubliceerd op het moment van schrijven. Bron: Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁷⁶ Al worden er bij de opvatting *l’art pour l’art* wel intrinsieke waarde aan de kunsten toegekend.

²⁷⁷ Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

de ontmoeting interessant?²⁷⁸ Dat hoeft niet ingewikkeld te zijn. Je brengt twee interesses bij elkaar, zo simpel is het.”²⁷⁹ Ook de stuurgroep zelf heeft als doel om de samenwerking en integraal beleid op het gebied van sport en cultuur te stimuleren en is daarmee gericht op de verbinding *an sich*.²⁸⁰

Bij de bovenstaande formuleringen van Jacobs en Wakkie en de doelstellingen van de stuurgroep moet worden aangetekend dat wanneer de ‘verbinding voor de verbinding’ als motief wordt genomen, dit niet per definitie wil zeggen dat andere extrinsieke of intrinsieke waarden niet worden gezien of dat de waarden niet kunnen bestaan. De verbinding *an sich* wordt in de meeste gevallen als doel genoemd naast andere waarden, zoals de waarde van citymarketing in Nederweert.²⁸¹ Daarmee is echter nog niet de vraag beantwoord of het noemen van de ‘verbinding voor de verbinding’ een legitiem argument is van een samenwerking tussen beide sectoren.

Sanne Helbers van de Sportief Besteed uit in haar kritische betoog “Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken” enkele twijfels over de zoektocht naar samenwerking tussen sport en cultuur. Helbers is kritisch over de manier waarop er soms geforceerd verbinding wordt gezocht tussen de beide domeinen en de verbinding zelf hierin centraal lijkt te staan. Helbers noemt in haar betoog drie inzichten over de verbinding tussen sport en cultuur:

- 1) “Sport en cultuur vertegenwoordigen eigen waarden;”
- 2) “Sport noch cultuur is een doel op zich wanneer ze ingezet worden bij het tackelen van en maatschappelijk vraagstuk;”
- 3) “Het is irrelevant of er bruggen gebouwd worden tussen sport en cultuur, omdat de samenwerking volgt doordat beide maatschappelijke doelen nastreven en zij elkaar daarin vinden.”²⁸²

Het tweede inzicht dat Helbers noemt, geeft aan dat sport en cultuur gezien kunnen worden als middelen die maatschappelijke doelen kunnen realiseren, maar zelf geen ‘doel op zich’ zijn. Dit sluit aan bij de stelling van Kees Vuyk, die uitlegt dat beleid altijd wordt ingezet om doelen te bereiken,

²⁷⁸ Deze vraag doet vermoeden dat Wakkie doelt op waarden die buiten de verbinding *an sich* liggen, maar hij bevestigt met zijn antwoord dat de ontmoeting ‘interessant’ wordt door het simpelweg verbinden van sport en cultuur.

²⁷⁹ Vogd, Kirsten, “Sport en cultuur verbinden? Begin bij plezier en houd het simpel!,” gepubliceerd op 14 januari 2016, <http://www.lkca.nl/cultureel-kapitaal/opinie-johan-wakkie>.

²⁸⁰ LKCA, “Nationaal actieplan sport en cultuur,” geraadpleegd op 7 april 2016, <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

²⁸¹ Het pilotproject in Nederweert is er onder andere op gericht om de betreffende wijk beter op de kaart te zetten, omdat “een bepaalde wijk van de stad en haar projecten onderbelicht was.” Bron: Interview met Richard Jacobs (NOC*NSF) door de auteur, 3 mei 2016.

²⁸² Helbers, Sanne, “Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken,” geraadpleegd op 10 mei 2016, <http://sportiefbesteed.nl/wp-content/uploads/sites/2/2015/09/20151221-Artikel-Sport-en-Cultuur-verbinden-door-bewust-geen-verbinding-te-zoeken.pdf>.

want “beleid is altijd instrumenteel.”²⁸³ ²⁸⁴ Een verbinding tussen sport en cultuur zou dus altijd een doel voor ogen moeten hebben die buiten de verbinding zelf ligt.

In haar derde inzicht stelt Helbers dat een verbinding (vanzelf) zou moeten volgen vanuit een gezamenlijk doel. Sport en cultuur moeten zich “verbinden door bewust geen verbinding te zoeken.”²⁸⁵ Wanneer sport en cultuur beide een bepaald maatschappelijk doel willen bereiken “komen ze elkaar ook tegen en vloeien ze in elkaar over, zonder dat ze hun eigen waarden verliezen en zonder dat het krampachtig wordt (...).”²⁸⁶ Een samenwerking kan dan ook alleen slagen wanneer beide hetzelfde doel nastreven. Helbers is daarbij kritisch op het uitgangspunt dat samenwerking tussen sport en cultuur wordt gezien als doel op zich:

“Een samenwerking moet volgens ons echter van een andere kant aangevlogen worden dan dat hij nu vaak wordt voorgesteld. Want de samenwerking tussen sport en cultuur wordt vaak gezien als doel op zich en daarvoor moeten de waarden samengebracht worden. Maar de verschillende waarden die allebei vertegenwoordigen hoeven niet samen te gaan, als ze maar wel een gemeenschappelijk doel hebben.”²⁸⁷

Marian ter Haar is het met Helbers eens dat sport en cultuur niet ‘geforceerd’ bij elkaar gebracht moeten worden. Echter, zij noemt ook als argument dat het opzoeken van de verbinding voordelen kan hebben: “Je kunt ook op zoek gaan naar waar het is, hoe het daar gekomen is en wat daar de waarde van is. Dan kan je daar anderen kennis van laten nemen. Niet omdat je denkt dat ze het dan ook kunnen gaan doen, maar wel om hen te laten kijken naar hun eigen situatie, om te kijken wat zij daar dan mee kunnen.”²⁸⁸ Verbinding wordt op die manier niet geforceerd of opgelegd, maar kan wel worden aangeboden als inspiratie.

Centraal in het betoog van Helbers staat haar overtuiging dat sport en cultuur hun eigen waarden niet mogen verliezen in het aangaan van een samenwerking.²⁸⁹ Wanneer dit wel gebeurt

²⁸³ Vuyk, Kees, “De controverse over de waarde van kunst,” in *Boekman 77: Het belang van kunst*, Boekman: Amsterdam, 2008, p. 10.

²⁸⁴ Verbinding is in deze context te beschouwen als een beleidskeuze op organisatieniveau.

²⁸⁵ Helbers, Sanne, “Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken,” geraadpleegd op 10 mei 2016, <http://sportiefbesteed.nl/wp-content/uploads/sites/2/2015/09/20151221-Artikel-Sport-en-Cultuur-verbinden-door-bewust-geen-verbinding-te-zoeken.pdf>.

²⁸⁶ Idem.

²⁸⁷ Idem.

²⁸⁸ Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁸⁹ Hoogleraar Vrijtijdsbesteding aan de Universiteit van Tilburg Hans Sommaas sluit zich aan bij de opvatting van Helbers dat het vooropstellen van de eigen doelen een voorwaarde is voor een goede samenwerking. Sommaas stelt dat “(...) als je goed wil samenwerken, heb je eerste een verdomd goed beeld nodig van je eigenwaarde.” Ook de voormalig directeur van het LKCA Ocker van Munster is het hier mee eens: “[bij een verbinding] kun je niet om de eigenheid, en dus om het verschil tussen sport en cultuur heen. (...) Het wordt pas spannend als sport en cultuur elk vanuit hun kern bij elkaar komen.” Bronnen: Vergoossen, Frank, “Sport en cultuur: een goed stel,” in *Klankwijzer 7* (2014), p. 30, en: Van Munster, Ocker, “Sport en cultuur: de kracht

bestaat het gevaar dat “het geforceerd samenbrengen van de twee als een gedwongen huwelijk voelt.”²⁹⁰ Een samenwerking moet volgens Helbers ‘vanzelf’ volgen uit een gezamenlijk doel, waarbij sport en cultuur de middelen zijn om dit doel te bereiken.²⁹¹

Een verbinding *an sich*, het creëren van samenwerkingen en het stimuleren van contacten en netwerken tussen sport- en cultuurinstellingen blijken dus op zichzelf geen legitiem argument te zijn voor een verbinding. Althans, de verbinding kan niet het uiteindelijke doel zijn, maar een samenwerking zou zich wel kunnen richten op de versterking van verbindingen die als middel kunnen worden ingezet om andere doelen te verwezenlijken.

Belangrijk is dat het uiteindelijke doel van de verbinding in het vizier moet blijven: wat heeft het opbouwen van netwerken, het stimuleren van samenwerkingen en het samenbrengen van sport en cultuur voor zin? Ook wanneer het belang van de versterking van verbindingen voor de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur het verwerven van kennis over vormen van samenwerking is, moet de stuurgroep voor ogen hebben welke organisatorische of maatschappelijke waarde deze kennis kan hebben.²⁹² Dit voorkomt dat de ‘waarom’-vraag onbeantwoord blijft, zoals volgens Simon Sinek in de meeste organisaties het geval is.²⁹³ Sport en cultuur samenbrengen met als doel de verbinding *an sich*, kan leiden tot ‘gedwongen huwelijken’ waarbij niet het ‘waarom’ maar het ‘wat’ centraal staat.

van het lokale initiatief,” gepubliceerd op 6 oktober 2014, <http://www.lkca.nl/publicaties/blogs/de-kracht-van-het-lokale-initiatief>.

²⁹⁰ Helbers, Sanne, “Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken,” geraadpleegd op 10 mei 2016, <http://sportiefbested.nl/wp-content/uploads/sites/2/2015/09/20151221-Artikel-Sport-en-Cultuur-verbinden-door-bewust-geen-verbinding-te-zoeken.pdf>.

²⁹¹ Idem.

²⁹² Een organisatorische waarde van kennisdeling is bijvoorbeeld het voorkomen dat “het wiel steeds opnieuw uitgevonden moet worden” bij nieuwe samenwerkingen. Bron: Interview met Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) door de auteur, 20 april 2016.

²⁹³ Nelson Holmes, “TED talk: Simon Sinek – “The Golden Circle” Clip,” YouTube video, gepubliceerd op 9 mei 2012, <https://www.youtube.com/watch?v=I5Tw0PGcyN0..>

Conclusies

Een verbinding tussen sport en cultuur kan op vele manieren worden gelegd. Overeenkomstige factoren vormen vaak een aanleiding om een verbinding aan te gaan tussen de sectoren. Zo zijn beide vrijetijdsbestedingen en worden ze ingezet bij maatschappelijke vraagstukken. De verbinding tussen sport en cultuur komt onder andere tot stand in cross-overs, culturele sportevenementen, de sportificatie van kunst en de artificiatie van sport.

In de politiek komt de verbinding tot ontwikkeling onder leiding van minister Bussemaker van OCW, doordat zij de verbinding van de cultuursector met andere sectoren wil stimuleren, onder andere door middel van een financiële impuls via de cultuurfondsen voor de verbinding tussen sport en cultuur. De oprichting van de landelijke stuurgroep Sport & Cultuur in 2014 heeft geleid tot een impuls van het debat over de verbinding en de start van vier pilotprojecten in 2016.

In dit onderzoek is onderzocht welke waarden naar voren komen in het actuele politieke en maatschappelijke debat over de verbinding tussen sport en cultuur. In het debat worden sport en cultuur beschouwd als parallellen met veel gelijkenissen en gemeenschappelijke doelen. Er is gebleken dat zowel extrinsieke als intrinsieke waarden een motief kunnen zijn om de verbinding te leggen. De maatschappelijke waarde van de verbinding wordt het vaakste genoemd als argument. In mindere mate komen ook de organisatorische en intrinsieke waarden naar voren en in specifieke gevallen de waarde van citybranding.

Opvallend is dat de economische waarde van de verbinding, bijvoorbeeld het bevorderen van financiële efficiëntie door een samenwerking, nauwelijks naar voren komt in het debat. De waarde blijkt in grote mate een motief te zijn voor verbinding, maar wordt niet naar buiten toe uitgedragen als uitgangspunt en heeft een ondergeschikte positie in het debat ten opzichte van de maatschappelijke en intrinsieke waarde. Op dit punt is de houding van betrokkenen te vergelijken met de aversie tegen de economische waarde in het instrumentele cultuurbeleid.

In verbindingen waar de organisatorische waarde tot uiting komt, valt op dat cultuur in verschillende voorbeelden van sport 'leert' op het gebied van organisatie en aanpak. Andersom is er weinig sprake van sportinstellingen die van cultuurinstellingen leren. Sport blijkt wel open te staan voor invloeden vanuit de cultuurwereld en ook ligt het niet aan de hiërarchie van de sectoren in het debat. Hoewel de intentie aanwezig is, blijkt de cultuurwereld door de samenwerking tot dusver meer van de sportwereld te leren dan andersom.

Van de intrinsieke waarden speelt 'plezier' een rol als motief voor verbinding door een kans te creëren voor mensen om met verschillende disciplines in aanraking te komen. Op die manier kunnen zij ontdekken wat ze het leukst vinden. Sport en cultuur vullen elkaar aan als het gaat om het

stimuleren van de hersenen. Een belangrijke rol wordt gezien voor een verbinding om de klassenverschillen in de samenleving te verkleinen door het 'vermogen om verschillen te leren' te bevorderen. Sport en cultuur kunnen hierin samen optrekken door het aanbod in wijken te vergroten en door de sectoren bij elkaar te brengen waardoor verschillen makkelijker kunnen worden overbrugd.

Sport en cultuur bezitten los van elkaar waarden die van belang zijn, zowel extrinsiek als intrinsiek. Een versterking van het effect van deze waarden is in veel gevallen een motief om een verbinding aan te gaan. Dit komt naar voren in het positieve effect van verbinding op het stimuleren van leefbaarheid en beweging, de organisatorische versterking van betrokken organisaties en de vergroting van de individuele capaciteiten. Ook kunnen sport en cultuur elkaar versterken door een positie in te nemen midden in de maatschappij, door middel van de Open Club-gedachte, het Maatschappelijk Verantwoord Verenigen of door de inzet van combinatiefunctionarissen.

De verbinding tussen sport en cultuur komt ook als doel *an sich* naar voren in het debat. Een verbinding die wordt gepresenteerd als doel op zich kan overkomen als een 'geforceerde' verbinding waarbij de eigen waarden van de betrokkenen uit het oog wordt verloren. Deze 'verbinding voor de verbinding' blijkt echter een misplaatst argument: verbinding is altijd een middel om andere doelen mee te verwezenlijken en geen doel op zich. Het voor ogen houden van het uiteindelijke doel van de verbinding is erg belangrijk maar daar lijkt niet altijd sprake van te zijn. De 'waarom'-vraag van de verbinding moet gesteld blijven worden, ook als het gaat om het stimuleren van samenwerkingen tussen sport en cultuur door de landelijke stuurgroep. Sport en cultuur samenbrengen met als doel de verbinding *an sich*, is gevolg van kortzichtig beleid en doet geen eer aan de extrinsieke en intrinsieke waarden die door de verbinding tot stand kunnen komen.

Het debat over de verbinding tussen sport en cultuur zit nog in een exploratiefase. Het is nog niet vastgesteld op welke manieren een verbinding de meeste voordelen kan opleveren. Ook is er in het debat slechts een beperkte mate van onenigheid over het onderwerp. De verbinding tussen sport en cultuur is één van de mogelijke verbindingen die de sport- en cultuursector kunnen aangaan. Niet per definitie belangrijker of minder belangrijk dan andere verbindingen, maar wel een verbinding met kansen. Sport en cultuur samen op een podium? Niet eens zo'n gek idee.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Mijn onderzoek heeft niet alle vraagstukken over dit onderwerp kunnen beantwoorden. Voor een heldere beantwoording van enkele vraagstukken wil ik suggesties doen voor vervolgonderzoek.

De parallellen tussen sport en cultuur kunnen uitgebreider worden onderzocht. Bijvoorbeeld gericht op waar sport en cultuur samenkomen: competitiviteit of fysieke activiteit in cultuuruitingen, of esthetiek in sport. Een technische of trainingsspecifieke studie zou kunnen verdergaan op de vraag die in het NTR-programma 'Voetballers dansen niet!' wordt gesteld: waar kunnen voetballers (of andere sporters) leren van dansers en vice versa? Ook zou het interessant zijn om de parallellen tussen de sport- en cultuursector met betrekking tot het onderscheid tussen 'hoog' en 'laag' verder uit te diepen.

Een conclusie uit dit onderzoek richt zich op het gegeven dat de cultuursector vooralsnog meer van de sportsector lijkt te leren dan andersom. Het zou interessant zijn om een vervolgonderzoek te doen naar de reden hierachter en om uit te diepen waar er kansen liggen om van elkaar te leren voor de beide sectoren. Een dergelijk onderzoek kan een grote bijdrage leveren aan het debat over de verbinding tussen sport en cultuur.

Dit onderzoek richt zich op de verbinding tussen sport en cultuur. Een vergelijkbaar onderzoek zou zich kunnen richten op de verbindingen van sport of cultuur met de zorg- en welzijnssector. Vervolgonderzoek in deze richting kan de waarden en kansen laten zien van verbindingen met de zorg- en welzijnssector en op die manier een waardevolle bijdrage leveren aan de sport- en cultuursector.

Samenvatting

De masterthesis *Sport en cultuur: samen op een podium* richt zich op de verbinding tussen sport en cultuur en de waarden die aan deze verbinding worden toegekend. Het onderzoek laat zien hoe er verbinding kan worden gelegd tussen sport en cultuur, gaat in op de ontwikkeling van het politieke en maatschappelijke debat over dit onderwerp, en analyseert de extrinsieke en intrinsieke waarden en argumenten die naar voren komen in dit debat.

Parallellen en ontwikkelingen

Sport en cultuur vertonen veel gelijkenissen en kunnen worden beschouwd als parallelle werelden. Beide zijn vrijetijdsbestedingen en worden ingezet als oplossing voor maatschappelijke vraagstukken. Ook zijn er verschillen: de focus ligt bij sport op fysieke activiteit en competitiviteit en bij cultuur op esthetiek en creativiteit, en het onderscheid tussen 'hoog' en 'laag' in de cultuur blijkt maar beperkt toepasbaar op de sportsector. Cross-overs, sportificatie van kunst en de artificatie van sport zijn enkele voorbeelden van verbinding.

Onder invloed van Bussemaker wordt er vanuit het ministerie van OCW veel geïnvesteerd in de verbindingen van de cultuursector met andere sectoren. De verbinding met sport wordt vanuit de zes cultuurfondsen ondersteund. In 2014 ontstaat er een landelijke stuurgroep Sport & Cultuur, welke zich richt op kennisuitwisseling, het gezamenlijk optrekken en het stimuleren van integraal beleid. Onder meer combinatiefuncties en de Open Club-gedachte zijn maatschappelijke ontwikkelingen die de verbinding tussen sport en cultuur beïnvloeden.

Extrinsieke waarden

De economische waarde van verbinding, bijvoorbeeld door financiële efficiëntie door een samenwerking, is een voordehand liggende invalshoek maar komt opvallend weinig naar voren in het debat over de verbinding. De economische waarde heeft een ondergeschikte positie ten opzichte van de maatschappelijke of intrinsieke waarde en wordt door betrokkenen niet uitgedragen als motief om een verbinding aan te gaan. Deze houding vertoont parallellen met de aversie tegen de economische waarde in het kunstbeleid.

De maatschappelijke waarde blijkt het belangrijkste motief voor een verbinding. Veel verbindingen ontstaan op basis van overeenkomstige maatschappelijke waarden zoals stimulering van vitaliteit, beweging en leefbaarheid, waarbij de verbinding kan zorgen voor een versterking van deze waarden.

De organisatorische waarde uit zich in efficiëntieverhoging of een gezamenlijke aanpak van doelen. Ook het 'leren' van de andere sector is belangrijk. Cultuur kan van sport leren op het gebied

van profilering, de inzet van sport in wijken en de organisatiestructuur van sport. Hoewel de intentie aanwezig is, zijn de voorbeelden waarin sport van cultuur leert echter zeer schaars.

De waarde van city- of regiobranding is een motief wanneer sport en cultuur samen worden ingezet om een stad of regio onder de aandacht te brengen. Een voorbeeld is een cultureel sportevenement zoals de Grand Départ.

Intrinsieke waarden

De onmiddellijke intrinsieke waarde, die zich uit in 'het geboeid zijn' en plezier, komt vooral tot uiting in de verbinding wanneer beoefenaars met zowel sport als cultuur in aanraking worden gebracht.

Beoefenaars kunnen zo ontdekken aan welke disciplines zij het meeste plezier beleven.

De vergroting van individuele capaciteiten speelt een rol als waarde bij verbindingen, door het aanvullende karakter van sport en cultuur op de ontwikkeling van de hersenen. Het belang van het prikkelen van de hersenen door zowel sport als cultuur wordt gezien als reden tot verbinding.

Een bijdrage aan de publieke sfeer wordt bewerkstelligd door de ontwikkeling van het 'vermogen om verschillen te leren' door sport en cultuur. Door samenwerking van sport en cultuur kunnen klassenverschillen in de maatschappij makkelijker worden overbrugd.

Verbinding als doel of verbinding als middel?

Naast de extrinsieke en intrinsieke waarden wordt ook de verbinding *an sich* genoemd als doel van het samenbrengen van sport en cultuur: een 'verbinding voor de verbinding'. Dit argument blijkt niet legitiem, omdat verbinding een middel is om andere doelen mee te verwezenlijken. Bij een verbinding moet de 'waarom'-vraag centraal staan en de betrokken instellingen moeten goed het doel van de samenwerking voor ogen hebben.

Het debat over de verbinding tussen sport en cultuur is zich nog aan het ontwikkelen. Er is nog geen overeenstemming over de juiste aanpak en de waarden die centraal moeten staan. Wel is het duidelijk dat de verbinding zowel extrinsiek als intrinsiek van grote waarde kan zijn. Sport en cultuur samen op een podium? Niet eens zo'n gek idee.

Bibliografie

Beleidsstukken

Ministerie van OCW. "Cultuur beweegt: de betekenis van cultuur in een veranderende samenleving." Brief aan de Tweede Kamer (10 juni 2013).

Ministerie van OCW. "Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid." Brief aan de Tweede Kamer (8 juli 2014).

Ministerie van OCW. "Ruimte voor cultuur. Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020." Beleidsnota (8 juni 2015).

Ministerie van VWS en ministerie van OCW. "Koersbrief combinatiefuncties." Koersbrief (13 augustus 2007).

Rijksoverheid. "Bruggen slaan." Regeerakkoord VVD – PvdA (29 oktober 2012).

Bronnen

AD.nl. "Vissen is vanaf vandaag officieel een sport." Gepubliceerd op 20 november 2012.

<http://www.ad.nl/ad/nl/1021/Meer-sport/article/detail/3351039/2012/11/20/Vissen-is-vanaf-vandaag-officieel-een-sport.dhtml>.

Alexander, Victoria D. *Sociology of the Arts: exploring fine and popular forms*. Oxford: Blackwell (2003).

Altink, Adri. *De Muzen op het schavot. Nederlanders op de Olympische kunstwedstrijden*. Brave New Books: s.l. (2014).

Artlovessport.com. "Blog." Geraadpleegd op 12 juni 2016. <http://www.artlovessport.com/#!/blog/c1inh>.

Benali, Abdelkader. "De kunst van het lopen." Geraadpleegd op 27 mei 2016. <http://www.lkca.nl/agenda/bijeenkomsten-lkca/~media/b24d8167abf94a5ba41193d1e3b7723a.ashx>.

Blitz, Matt. "When art was an Olympic sport." Gepubliceerd op 22 december 2014.

<http://www.todayifoundout.com/index.php/2014/12/art-olympic-sport/>.

Boekmanstichting. "Verslag symposium: Kaalslag of Cultuuromslag?" Gepubliceerd op 8 juli 2015.

<http://boekman.boekman.devel.lemoncake.nl/blog/verslag-symposium-kaalslag-cultuuromslag>.

Bongers, Hugo. "Melk is goed voor elk." In *Boekman 77: Het belang van kunst*. Boekman: Amsterdam (2008), pp.32-33.

Bottenburg, Maarten van et al. *Evaluatie Le Grand Départ Utrecht 2015*. Universiteit Utrecht: Utrecht (2015).

Bourdieu, Pierre. *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Londen: Harvard University Press (1987, 1e druk: 1979).

Cardinaal, Vincent. "Tien vragen aan SKVR ambassadeur Erik Scherder." Gepubliceerd op 17 januari 2016.

http://www.skvr.nl/Dichtbij/Nieuws/Tien_vragen_aan_SKVR_ambassadeur_Erik_Scherder.aspx.

Collinet, Cécile et al. "Physical Practices and Sportification: Between Institutionalisation and Standardisation. The Example of Three Activities in France." In *The International Journal of the History of Sport* 30:9 (2013), pp. 989-1007.

Combinatiefuncties.nl. "Wat is een combinatiefunctie?" Geraadpleegd op 27 mei 2016.

<http://www.combinatiefuncties.nl/watiseencombifunctie.asp>.

Culturele hoofdstad van Europa. "European Sports for All Games." Geraadpleegd op 14 juni 2016.

<http://www.2018.nl/nl/projecten#sport-for-europe>.

De Meyer, Gust. *Cultuur met een kleine c*. Leuven: Acco (2004).

Sport & cultuur: samen op een podium

Deekman, Amalia. *Sport en cultuur: samen scoren! Inspiratie voor beginnende en gevorderde bruggenbouwers*. Utrecht: LKCA (2014).

Dejonghe, Trudo. *Sport in de wereld. Ontstaan, evolutie en verspreiding*. Gent: Academia Press (2007).

DUIC. "Nog 100 dagen tot de Tour: de verschillende activiteiten voor morgen op een rijtje." Gepubliceerd op 25 maart 2015. <https://www.duic.nl/uitgaan/nog-100-dagen-tot-de-tour-de-verschillende-activiteiten-voor-morgen-op-een-rijtje/>.

DUIC. "Utrecht presenteert programma 100 dagen feest Tour de France." Gepubliceerd op 3 december 2014. <https://www.duic.nl/cultuur/utrecht-presenteert-programma-100-dagen-feest-tour-de-france/>.

Eindhoven, Maryse. *Het culturele sportevenement*. Scriptie Event management (2015). http://www.lkca.nl/~media/kennisbank/publicaties/2015/ak_2015_het_culturele_sportevenement.pdf.

Eindhoven-Actueel.nl. "Urban sports verkozen tot kernsport in Eindhoven." Gepubliceerd op 14 september 2015. <http://www.eindhoven-actueel.nl/urban-sport-verkozen-tot-kernsport-in-eindhoven/>.

European Institute for Brand Management. "City branding: introductie." Geraadpleegd op 14 juni 2016. <http://www.eurib.org/bibliotheek-kenniscentrum/kenniscentrumeurib/citybranding.html>.

Franssen, Simons en Marion Wetzels. *Cultuur in beweging. Duurzaam beïnvloeden van culturele processen in organisaties*. Assen: Koninklijke van Gorcum (2001).

Fujiwara, Daniel et al. *Quantifying and Valuing the Wellbeing Impacts of Culture and Sport*. Londen: Department for Culture, Media & Sport (2014).

Fujiwara, Daniel et al. *Quantifying the Social Impacts of Culture and Sport*. Londen: Department for Culture, Media & Sport (2014).

Gemeente Eindhoven. "Urban Culture & Urban Sports." Geraadpleegd op 12 juni 2016. http://eindhoven.notudoc.nl/cgi-bin/showdoc.cgi?action=view/id=235624/type=pdf/CP4.7.06_Urban_Culture___Urban_Sports.pdf.

Gemeente Teylingen. "Sport en cultuur." Geraadpleegd op 17 juni 2016. https://www.teylingen.nl/Inwoners_en_verenigingen/Sport_cultuur_en_vrije_tijd/Sport.

Gielen, Pascal et al. *De waarde van cultuur*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen (2014).

Helbers, Sanne. "Sport en cultuur: verbinden door bewust geen verbinding te zoeken." Geraadpleegd op 10 mei 2016. <http://sportiefbesteed.nl/wp-content/uploads/sites/2/2015/09/20151221-Artikel-Sport-en-Cultuur-verbinden-door-bewust-geen-verbinding-te-zoeken.pdf>.

Holland Dance. "Holland Dance tijdens Voetballers Dansen Niet!" Geraadpleegd op 27 mei 2016. http://holland-dance.com/entry/209/holland-dance-tijdens-voetballers-dansen-niet_

Housel, Carlijn van. "De vele formules van de Open Club." Gepubliceerd op 11 januari 2016. <https://www.allesoversport.nl/artikel/de-vele-formules-van-de-open-club/>.

Huizing, Lieke. *Cultuureducatie in het primair onderwijs*. Masterthesis Kunstbeleid en -management (2016). dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/328384/Scriptie_LiekeHuizing.pdf?...2.

Ijdens, Teunis, Josefiene Poll en Hans Mariën. *Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd 2015. Monitor Amateurkunst 2015*, LKCA: Utrecht (2015).

InfoNu.nl. "De opkomst van sport in Nederland rond 1900." Geraadpleegd op 23 mei 2016. <http://sport.infonu.nl/geschiedenis/79210-de-opkomst-van-sport-in-nederland-rond-1900.html#gymnastieklessen-op-school>.

Kalmthout, Janine van en David Romijn. *Verenigingsmonitor Arnhem 2013*. Utrecht: Mulier Instituut (2013).

Kinderrechtencollectief. "Artikel 31. Recreatie." Geraadpleegd op 12 juni 2016. <http://www.kinderrechten.nl/p/13/213/mo101-cg22p2/artikel-31>.

Sport & cultuur: samen op een podium

Kreft, Lev. "Sport as a drama." *Journal of the Philosophy of Sport* 39:2 (2012), pp. 219-234.

Kronenburg, Jacqueline. *De PLUS van de open club*. Ede: Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen (2014).

Kullberg, Jeanet et al. *Betrokken wijken. Ervaringen van bewoners en professionals met wijkverbetering in vier (voormalige) aandachtswijken*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (2015).

Kunstenmakers Schiedam. "Kunstenmakerslessen worden toegevoegd aan de wijk sportvereniging Nieuwland." Gepubliceerd op 9 maart 2016. <http://kunstenmakers.stichtingmooiwerk.nl/kunstenmakerslessen-worden-toegevoegd-aan-de-wijk-sportvereniging-nieuwland/>.

Kunstfactor.nl. "Culturele loopbaan: wie doet wat? Verslag conferentie vrijdag 26 augustus." Geraadpleegd op 15 juni 2016. http://www.kunstfactor.nl/blobs/Kunstfactor/49210/2011/37/Verslag_Werkconferentie_Wie_doet_Wat_DEF.pdf.

Kunsttijdschrift Vlaanderen. "Esthetiek van het voetbal." Gepubliceerd op 12 november 2015. <http://www.elinea.nl/artikel/esthetiek-van-het-voetbal>.

Laermans, Rudi. "De noodzakelijke illusies van de kunst." In *Het oeuvre van Pierre Bourdieu*. Jacques Tacq (red.). Antwerpen/Apeldoorn: Garant (2003).

Leeuwarden2018.nl. "Leeuwarden 2018." Geraadpleegd op 14 juni 2016. <http://leeuwarden2018.nl/leeuwarden2018/>.

LKCA. "Kick off Samen scoren." Geraadpleegd op 8 april 2016. <http://www.lkca.nl/agenda/overzicht%20agenda/kick-off-samen-scoren>.

LKCA. "Nationaal actieplan sport en cultuur." Geraadpleegd op 7 april 2016. <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/over>.

LKCA. "Proefprojecten Sport en cultuur van start." Gepubliceerd op 4 maart 2016. http://www.lkca.nl/nieuws/nieuwsoverzicht/proefprojecten-sport-en-cultuur?utm_source=Sport+en+Cultuur&utm_campaign=844d61c6c5-2016_03_Sport_en_Cultuur_Samen_Sterker&utm_medium=email&utm_term=0_0dabffaf82-844d61c6c5-358072837.

LKCA. "Publicaties sport en cultuur." Geraadpleegd op 16 juni. <http://www.lkca.nl/kennisdossiers/sport-en-cultuur/publicaties#>.

Lok, Martin. "De Muzen op het schavot – Adri Altink." Gepubliceerd op 31 oktober 2014. <http://www.literairnederland.nl/de-muzen-op-het-schavot-adri-altink/>.

Lokatief.nl. "Lokatief." Geraadpleegd op 6 juni 2016. <http://www.lokatief.nl/>.

Maanen, Hans van. *How to Study Art Worlds*. Amsterdam: Amsterdam University Press (2009).

Marketingfacts. "'Start with why' van Simon Sinek." Geraadpleegd op 10 juni 2016. <http://www.marketingfacts.nl/topic/simon-sinek>.

Mazure, Roel. "Kunst en cultuur missen de profilering van sport." Geraadpleegd op 16 juni 2016. <http://infotheek.lkca.nl/kunstfactor/printversie.vm?class=6783&id=5009>.

McCarthy, Kevin F. et al. *Gifts of the Muse: Reframing the Debate About the Benefits of the Arts*. Santa Monica: Rand Organisation (2004).

Metro XL. "Paarden en polo in het bos." Gepubliceerd op 26 september 2011. <http://www.metronieuws.nl/sport/2011/09/paarden-en-polo-in-het-bos>.

Ministerie van OCW. "Cultuur en sport." Geraadpleegd op 6 juni 2016. <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/inhoud/cultuur-verbindt/cultuur-en-sport>.

Monsma, Dirk en Hans Muiderman. *Cultuurcoach: schakel tussen school en culturele instelling*. Amsterdam: De Cultuurformatie (2010).

Moorman, Mark. "De nobele kunst van de bokser." In *De Volkskrant* (6 juni 2015), p. 13.

Sport & cultuur: samen op een podium

Mulier Instituut. *Voorstudie effectmeting buurtsportcoaches 2014*. Utrecht: Mulier Instituut (2014).

MVV Nederland Maatschappij en Organisatie Innovator. "Wat is MVV?" Geraadpleegd op 20 juni 2016.
<http://mvvnederland.nl/wat-is-mvv/>.

Nelson Holmes. "TED talk: Simon Sinek – "The Golden Circle" Clip." YouTube video. Gepubliceerd op 9 mei 2012.
<https://www.youtube.com/watch?v=l5Tw0PGcyNO>.

NISB. "Op zoek naar kansrijke lokale verbindingen. Sport en cultuur: samen scoren!". Gepubliceerd op 13 januari 2014.
<https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=3835&m=1422883401&action=file.download>.

NISB. "Sport en cultuur." Geraadpleegd op 16 juni. <http://www.nisb.nl/themadossiers/sport-en-cultuur.html>.

NOC*NSF. "Kans voor projecten sport en cultuur." Gepubliceerd op 2 april 2015.
<http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=19465>.

NOC*NSF. "Open clubs." Geraadpleegd op 10 juni 2016. <http://www.nocnsf.nl/openclubs>.

NOC*NSF. "Overweldigende belangstelling 'Denken en Doen'." Geraadpleegd op 25 mei 2016.
<http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=3609>

NOC*NSF. "Vier op de vijf Nederlanders wil sport- en cultuuraanbod op één locatie." Gepubliceerd op vrijdag 3 juli 2015.
<http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=20535>.

NOS. "Oud-sporters voor even in het theater." Gepubliceerd op 6 mei 2015. <http://nos.nl/artikel/2034175-oud-sporters-voor-even-in-het-theater.html>

NRC.nl. "Alleen zeezeilen is nog elitair, of polo." Gepubliceerd op 7 oktober 2010.
<http://www.nrc.nl/next/2010/10/07/alleen-zeezeilen-is-nog-elitair-of-polo-11952105>.

NRC.nl. "Het gaat niet om het beleid, maar om het scoren." Gepubliceerd op 9 april 2016.
<http://www.nrc.nl/handelsblad/2016/04/09/het-gaat-niet-om-het-beleid-maar-om-het-scoren-1605656>.

NRC.nl. "Polo is niet elitair, alleen een beetje duur." Gepubliceerd op 16 september 1993.
<http://www.nrc.nl/handelsblad/1993/09/16/polo-is-niet-elitair-polo-is-een-beetje-duur-7196116>.

NTR. "Voetballers dansen niet!" Vijfdelige televisieserie. uitgezonden van november 2015 t/m februari 2016.

Onderwijs geschiedenis.nl. "Onderwijs en opvoeding in de 20^e eeuw." Geraadpleegd op 23 mei 2016.
<http://www.onderwijsgeschiedenis.nl/Tijdvakken/Onderwijs-en-opvoeding-in-de-20e-eeuw/>.

Poll, Josefiene, Heleen de Groot en Eeke Wervers. *Inventarisatie cultuurcoaches. Rapportage september 2013*. Utrecht: LKCA (2013).

Provincie Gelderland. "Verslag: Open Sportclub: op weg naar de toekomst! 11 maart 2016." Gepubliceerd op 17 maart 2016. <http://www.welzijnlochem.nl/sites/default/files/Verslag%20Conferentie%20Open%20Sportclub17032016.pdf>.

Rijksoverheid. "The Art of Impact: kunstprojecten met een maatschappelijk effect." Gepubliceerd op 1 december 2014.
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2014/12/01/the-art-of-impact>.

Scherder, Erik. *Laat je hersenen niet zitten*. Amsterdam: Athenaeum (2014).

Scholder an Scholder. "Hoe open is jouw vereniging?" Geraadpleegd op 10 juni 2016.
<http://www.scholderanscholder.nl/nieuws/hoe-open-is-jouw-vereniging/>.

Scholten, Sanne. "De gezamenlijke missie van sport en cultuur." Gepubliceerd op 17 mei 2016.
<http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/open-podium/item/103410/de-gezamenlijke-missie-van-sport-en-cultuur>.

Scruton, Roger. *Waarom cultuur belangrijk is*. Encounter Books: New York (2007, vierde druk: 2008).

Shiner, Larry. *The Invention of Art: A Cultural History*, Chicago/Londen: The University of Chicago Press (2001).

Sinek, Simon. *Start with Why: How Great Leaders Inspire Everyone to Take Action*. Londen: Penguin (2011).

Sport & cultuur: samen op een podium

- Sport & bewegen in de buurt. "Combinatiefuncties en buurtsportcoaches bijna overal." Gepubliceerd op 28 juli 2015. <https://www.sportindebuurt.nl/seb-nieuws/combinatiefuncties-en-buurtsportcoaches-bijna-overal>
- Sport & bewegen in de buurt. "The Art of Impact." Gepubliceerd op 3 april 2015. <https://www.sportindebuurt.nl/seb-inspiratie/the-art-of-impact>.
- Sportdeelname.nl. "Cijfers & trends." Geraadpleegd op 18 mei 2016. <http://www.sportdeelname.nl/>.
- Sportief Besteel. "Over ons." Geraadpleegd op 12 juni 2016. <http://sportiefbesteed.nl/over-ons/>.
- Sportknowhowxl. "Samenwerking tussen sport en cultuur: gemeenschappelijk doelbereik inzichtelijk maken." Gepubliceerd op 26 april 2016. <http://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/column-xl/item/103125/samenwerking-tussen-sport-en-cultuur-gemeenschappelijk-doelbereik-inzichtelijk-maken>.
- SPORTNEXT. "Today at IEB #4 – Wat kan de sport leren van 3 leading influencers uit de museumsector?" YouTube video. Gepubliceerd op 20 april 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=xBi8qOZIFF4>.
- SPORTNEXT. "Today at IEB #6 – Cross-overkansen tussen sport en cultuur nog onvoldoende benut." YouTube video. Gepubliceerd op 21 april 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=BRNs3Un2yRw>.
- Stokvis, Ruud. "De topsport triomfeert in alle huiskamers." Gepubliceerd op 22 juni 1996. <http://www.nrc.nl/handelsblad/1996/06/22/de-topsport-triomfeert-in-alle-huiskamers-7314671>
- Tainio, Matti. "Artification of Sport: The Case of Distance Running." Gepubliceerd op 5 april 2012. <http://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=641>. Oorspronkelijk gepubliceerd in *Contemporary Aesthetics* 4 (2012).
- Tainio, Matti. *Parallel Worlds: Art and Sport in Contemporary Culture*. Helsinki: Aalto Arts Books (2015).
- Ter Haar, Marian. "Cultuur en Sport samen op weg naar Leeuwarden Culturele Hoofdstad in 2018." Gepubliceerd op 4 april 2016. <https://www.allesoversport.nl/artikel/cultuur-en-sport-samen-op-weg-naar-leeuwarden-culturele-hoofdstad-in-2018/>.
- Ter Haar, Marian. "Special Heroes Sport krijgt navolging in Special Heroes Art." Gepubliceerd op 17 mei 2016. <https://www.allesoversport.nl/artikel/special-heroes-sport-krijgt-navolging-in-special-heroes-art/>.
- The Art of Impact. "Geraakt!" Geraadpleegd op 15 juni 2016. <http://theartofimpact.nl/projecten/geraakt/>.
- The Art of Impact. "Over The Art of Impact." Geraadpleegd op 13 juni 2016. <http://theartofimpact.nl/over-the-art-of-impact/>.
- Tiessen-Raaphorst, Annet, Andries van den Broek en Remko van den Dool. *Vrijtijdsomnibus 2012*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (2013).
- Tim Reefs. "Symphonica in Sporto Vierlingsbeek Dorpenderby Omroep Brabant." YouTube video. Gepubliceerd op 20 januari 2014. <https://www.youtube.com/watch?v=VRahYGaLMSU>.
- Total Identity. "Het begon als particulier initiatief. Interview met M. van Hulsteijn, directeur Le Tour Utrecht." Geraadpleegd op 8 juni 2016. <https://totalidentity.nl/nieuws/het-begon-als-particulier-initiatief>.
- Twaalfhoven, Anita. "Het belang van kunst. Redactioneel Boekman 77." In *Boekman 77: Het belang van kunst*. Boekman: Amsterdam (2008), pp. 2-3.
- Twaalfhoven, Anita. "Het raadsel rond de intrinsieke waarde." In *Boekman 77: Het belang van kunst*. Boekman: Amsterdam (2008), pp. 13-17.
- Twitchett, Emily A., Yiannis Koutedakis en Matthew A. Wyon. "Physiological Fitness and Professional Classical Ballet Performance: A Brief Review." In *Journal of Strength & Conditioning Research* 23:9 (2009), pp. 2732-2740.
- United Nations Human Rights. "Convention on the Rights of the Child." Aangenomen conventie-overeenkomst. 20 november 1989.

Sport & cultuur: samen op een podium

UU.nl. "Culturele antropologie en ontwikkelingssociologie." Geraadpleegd op 24 mei 2016.
http://www.uu.nl/bachelors/bachelor/culturele-antropologie-en-ontwikkelingsociologie_

Van Munster, Ocker. "Sport en cultuur: de kracht van het lokale initiatief." Gepubliceerd op 6 oktober 2014.
<http://www.lkca.nl/publicaties/blogs/de-kracht-van-het-lokale-initiatief>.

Vergoossen, Frank. "Sport en cultuur: een goed stel!" In *Klankwijzer* 7 (2014), pp. 30-31.

Vierlingsbeek-Groeningen. "Symphonica in Sporto." Geraadpleegd op 17 juni 2015. <http://www.vierlingsbeek-groeningen.nl/symphonica-in-sporto>.

Viewture. "Wat houdt Culturele Hoofdstad in en waarom wil Leeuwarden dit worden?" Geraadpleegd op 14 juni 2016.
<https://viewture.wordpress.com/research/wat-houdt-culturele-hoofdstad-in-en-waarom-wil-leeuwarden-dit-worden/>.

Visschedijk, Paul et al. *Iepen Mienskip: Leeuwarden-Ljouwert's application for European Capital of Culture 2018*. Leeuwarden: Stichting Culturele Haadstêd 2018 (2012).

Vitale Sport Vereniging. "VSV." Geraadpleegd op 10 juni 2016. <http://www.vitalesportvereniging.nl/>.

Vlaamse Overheid: Strategische AdviesRaad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. "Op zoek naar verbindingen tussen Cultuur, Jeugd, Sport en Media: analyse van de Beleidsnota s 2014-2019." Gepubliceerd op 21 november 2014.
<http://docplayer.nl/4278612-Op-zoek-naar-verbindingen-tussen-cultuur-jeugd-sport-en-media-analyse-van-de-beleidsnota-s-2014-2019.html>.

Vogd, Kirsten. "Sport en cultuur verbinden? Begin bij plezier en houd het simpel!" Gepubliceerd op 14 januari 2016.
<http://www.lkca.nl/cultureel-kapitaal/opinie-johan-wakkie>.

Vuyk, Kees. "De controverse over de waarde van kunst." In *Boekman 77: Het belang van kunst*. Boekman: Amsterdam (2008) pp. 6-12.

Wakkie, Johan. "Plenair." Presentatie voorjaar 2016. <https://www.sportindebuurt.nl/bestanden/presentaties/In-voorjaar-2016/Plenair%20Johan%20Wakkie.pdf>.

Will Bakker. "Schijnbewegingen, leader NOS 1988." YouTube video. Gepubliceerd op 16 januari 2009.
<https://www.youtube.com/watch?v=zVeotqlv0oE>.

Interviews

De interviews met Claudia Marinelli (LKCA), Marian ter Haar (Kenniscentrum Sport) en Richard Jacobs (NOC*NSF) zijn te vinden in de bijlage.

Lijst met afbeeldingen

Gerrit P. 'Kippenvol' (z.j.).

Bijlagen

Interview met Claudia Marinelli

Medewerker LKCA, initiator en lid landelijke stuurgroep Sport & Cultuur.

12 april 2016

MB: Ik ben benieuwd naar hoe dit onderwerp op de agenda is gekomen. Ik heb het idee dat het vooral Bussemaker is die het onderwerp op de agenda wil zetten.

CM: Ja, dat is één van de dingen. Echter is het moeilijk te achterhalen of het begin bij het ministerie ligt of bij ons [LKCA]. Dit kwam een beetje gelijktijdig op in de Kunstfactor-tijd, dat is één van de voorgangers van het LKCA. Toen zijn we op zoek gegaan waar we de cultuursector kunnen verbinden aan andere sectoren, waar liggen daarvoor de kansen. Toen Bussemaker er kwam zocht zij ook verbinding op. In de tijd van Zijlstra was dit nog niet aan de orde. Bussemaker is zelf staatssecretaris van sport geweest dus zij heeft sowieso al die interesse.

Maar eigenlijk zijn wij als Kunstfactor destijds eerst begonnen met ouderen in cultuurparticipatie om dat te stimuleren. Want we zagen een vergrijzende samenleving dus was dat een heel kansrijk thema. Daar is een heel groot programma uit gekomen: 'Lang leve de kunst'. Het tweede thema wat wij kansrijk achtten was sport. We hebben een paar thema's onderzocht: natuur, milieu. Maar je kunt ook naar bijvoorbeeld techniek kijken of andere sectoren. Sport vonden wij de tweede, omdat beide [sectoren] in de vrije tijd actief zijn, dus liggen er vergelijkbare vraagstukken. Tegelijkertijd zijn er natuurlijk grote verschillen, in hoe de cultuur- en sportsector dingen aanpakken. Dus zo zijn wij op zoek gegaan. En tegelijkertijd werd dat wel ondersteund door het beleid van het ministerie.

MB: De VVD is altijd meer pro-sport geweest dan pro-cultuur, denkt u dat dit invloed heeft gehad op de verbinding die Bussemaker legt met sport, bijvoorbeeld als tegemoetkoming aan de VVD?

CM: Dat weet ik niet. Ik denk dat zij eerder oog heeft voor de maatschappelijke hoek van cultuur. Natuurlijk heb je ook de kunst om de kunst, maar vooral waar wij ons mee bezig houden met de amateurkunst is het eigenlijk altijd maatschappelijk en gaat het altijd om waar mensen zich mee bezig houden. Ik denk dat dat toch haar voornaamste drijfveer is. Wat je wel ziet: wij hebben in de beginfase ook juist vanuit landelijke instellingen als het NOC*NSF, het Kenniscentrum Sport, wij als LKCA, het FCP, geprobeerd bij de ministeries ook nader tot elkaar te komen, dus VWS en OCW op dit thema. Er was wel belangstelling vanuit OCW, dus vanuit cultuur, maar minister vanuit VWS heeft minister Schippers er niks mee. Dus het lukt niet om de ministeries bij elkaar te krijgen. Op landelijk, ministerieel niveau is er geen verbintenis tussen sport en cultuur. Dat is wel heel jammer. Daar waar het met ouderen, het zorg-welzijn-cultuur verbond, lukte het wel om de twee ministeries daarop samen te laten werken. Hier lukt dat dus nog niet. Mogelijk als er een andere politiek komt, een andere minister, dat daar wel ruimte voor kan ontstaan. We houden dus wel contact met de ministeries, want wij hebben dat sowieso met OCW en de sportinstellingen met VWS, maar op dat niveau niet. Terwijl we denken, op lokaal niveau gebeuren er genoeg interessante dingen dat het interessant genoeg is om dit op te pakken.

MB: Klopt het dat het LKCA contact heeft gelegd met het Kenniscentrum Sport en deze samenwerking ook de congressen zijn georganiseerd?

CM: Klopt, wij zijn eerst op zoek gegaan naar partijen. Het NISB en het LKCA zijn nauw opgetrokken voor het organiseren van een reeks bijeenkomsten. Eerst werd onderling gepraat met sport- en cultuurorganisaties. Daarna voor bestuurders, dat is tijdens het WK Hockey gebeurd om te kijken of het thema kansrijk was en op de agenda kwam van de bestuurders en beleidsmakers. Daarna is toegewerkt naar 9 oktober 2014 in Woerden, een wat grotere conferentie waarin ook mensen uit de praktijk ook aan elkaar werden verbonden. Daar kwamen ook buursportcoaches en cultuurcoaches, mensen die op dat moment konden gaan kennismaken. Zo is dat verder gaan rollen. Ook is in 2014 op ons initiatief... al moet ik het wel correct zeggen: het was niet alleen het LKCA, het was ook het FCP erbij en het Jeugdcultuurfonds. Zij waren ook meteen de betrokken partijen. Toen is het NOC*NSF erbij gezocht, naast het Kenniscentrum Sport. Het Jeugdcultuurfonds zit in de stuurgroep ook namens het Jeugdsportfonds. En het VNG is nog betrokken en de VSG, Vereniging Sport en Gemeenten, dat is een sub-dingetje van VNG. Zo is die groep ontstaan in 2014 al.

MB: In oktober is toen een visie ontwikkeld, het nationaal actieplan Sport & Cultuur.

CM: Daar is best wel even over gesteggeld. Er is best wel heen en weer geschoven tussen een meer strategische visie of wat concreter. Ik weet niet helemaal zeker of je het zo kunt zeggen, maar de sport wil altijd heel graag aan de slag en dan vanuit de praktijk kijken wat er gebeurt. En de cultuur wil wat meer dingen van tevoren allemaal bedenken wat er zou kunnen. Daarin zie je soms een spanning over hoeveel je van tevoren je al moet bedenken of kun je gewoon samen aan de slag gaan en al werkende weg ontdekken waar je elkaar vindt. Voor die laatste lijn is wel wat meer gekozen.

Dat actieplan was heel globaal. We zouden ophalen wat er in de praktijk gaande is, we gaan proberen als er onderzoek is om dat te beschrijven en te delen met het veld en we gaan kijken of we wat goede voorbeelden kunnen uitlichten of gaan volgen. Dat is pas dit jaar echt gebeurd. We hebben drie pilots gekozen die een jaar lang gevolgd gaan worden om te kijken wat er werkt in de samenleving.

MB: Dat ben ik nog niet tegengekomen.

CM: Nee, dat klopt. Dat is het allernieuwste, dat er drie gemeenten zijn gekozen. Het NOC*NSF heeft geld gekregen van het IOC, het International Olympic Solidarity fonds voor deze drie pilots. En het FCP heeft dit geld gemacht voor deze pilots. Daarvan kunnen we drie gemeenten met een kleine pilot volgen. We hebben een grote gemeente gekozen, Leiden, een middelgrote gemeente, Schiedam, en een kleine gemeente, Nederweert. We hebben niet een hele grote poll gedaan. We hebben zo'n 20 gemeenten aangeschreven die al in beeld waren omdat ze wel interesse hebben of al bezig waren met de verbinding tussen sport en cultuur. Van die 20 gemeenten hebben er een stuk of vijf gereageerd en voor drie was er geld. Bijvoorbeeld: Schiedam gaat aan de slag met een wijkcultuurvereniging, naar voorbeeld van wat eerst een wijk sportvereniging was. Je hebt ook schoolsportverenigingen, maar daar doen ze het dan in de wijk. Dat gaan ze uitproberen. Nederweert gaat via kinderen die interviews doen met verenigingen kijken hoe de verenigingen meer met elkaar kunnen samenwerken in de wijk. Ook scholen zullen ze daar bij betrekken, dus dat is de driehoek onderwijs-sport-cultuur. En in Leiden gaat het om muziek op de hockeyverenigingen. Daarvan gaan we als landelijke stuurgroep, NOC*NSF, FCP en LKCA zijn daar trekkers in, en eigenlijk Kenniscentrum Sport ook wel, gaan we die pilots volgen en beschrijven. Er komen ook nog wat momenten tijdens het jaar waarop andere gemeenten kunnen aanhaken om van de ervaringen te leren.

MB: Tegelijkertijd met de visie is ook de stuurgroep ontstaan. Hoe moet ik de stuurgroep precies voor me zien?

CM: De stuurgroep is in een vrij vroeg stadium, medio 2014, ontstaan en zij hebben het nationaal actieplan opgesteld. Vorig jaar hebben we gewerkt aan een strategische agenda maar deze is eigenlijk niet openbaar omdat dit stuk nog onaf is. Jij bent op zoek naar de strategische argumenten en dat is best een zoektocht. Enerzijds weten we het gewoon allemaal wel, iedereen doet superenthousiast, ook in de samenleving. Anderzijds is het best nog wel complex om dat goed voor het voetlicht te brengen.

Eigenlijk zijn er drie lijnen die je ziet. Er is een economisch argument voor samenwerking. Veel gemeenten hebben bezuinigd op zowel sport als cultuur, waardoor accommodaties bijvoorbeeld gedeeltelijk leegstaan. Als je die samen beter benut, bijvoorbeeld samen in één gebouw gaan zitten of samen dingen organiseren, dan kan je veel efficiënter werken en dat is economisch gunstig. Dus dat is een economisch-organisatorisch argument. Nouja, organisatorisch is anders. Dit argument zie je het meest en dit zie je ook het snelst ontstaan in de kleinere dorpen. Daar heb je al sneller dat voorzieningen wegvallen en samen kan gezorgd worden dat de voorzieningen behouden blijven. Dit zie je veel sneller in de kleine dorpen dan in de grote steden.

Een andere reden voor de samenwerking is het organisatorische: vrijwilligerswerk dat je samen kunt oppakken, buitenschools aanbod dat je samen kunt regelen, de buurtsportcoaches en de buurtcultuurcoaches kunnen samenwerken omdat ze toch beiden dezelfde doelgroepen hebben. Met name de vrijwilligers zijn een belangrijk argument: het vrijwilligers vinden en aan je binden en dergelijke.

Dit ligt in het verlengde van de maatschappelijke vraagstukken, dat is eigenlijk de belangrijkste reden voor ons om samen te werken. Wat je ziet is dat sport dat apart doet en cultuur dat nu ook apart doet: oplossingen zoeken voor maatschappelijke vraagstukken. Of dat nou gaat om het in beweging brengen van jongeren en kinderen, ouderen zo lang mogelijk willen laten participeren in de samenleving en dat ze een zinvol bestaan hebben, tegen problematieken in wijken waar onrust is, talentontwikkeling van kinderen, dat soort aspecten. Wij denken dat als je daar de krachten bundelt dat je meer kunt realiseren. Maar dit moet zich nog gaan bewijzen, denk ik. Want ja, sommige mensen zijn nou eenmaal meer aangesproken door het sportieve aspect en andere door het culturele. Dat is eigenlijk voor ons het voornaamste argument om de samenwerking te zoeken.

MB: De stuurgroep bestaat dus uit de vertegenwoordigers van de betrokken partijen. Komen zij ook regelmatig samen?

CM: We komen voorheen vier keer per jaar en momenteel twee á drie keer per jaar samen, om echt de grote lijn te bewaken en dit soort dingen te bespreken. Maar wat we ook gedaan hebben de laatste tijd en wat wel leuk is, is door het land heen vergaderen. We zijn in Den Haag geweest, Rotterdam, Utrecht, Friesland, zodat je ook die steden en regio's aan je verbindt. Friesland doet natuurlijk veel met culturele hoofdstad in 2018, maar daar zitten ook veel sportelementen in. Daar gaan we dan in gesprek met mensen uit die regio en tegelijkertijd doen we onze vergadering. Den Haag verbindt ook veel sport en cultuur, bijvoorbeeld in evenementen. Dit hebben eerst ze bij het WK Hockey gedaan, daarna bij het WK beachvolleybal en in de zomer bij de Olympische Spelen gaan ze het Olympic Experience organiseren. Rotterdam is actief met name op praktijkniveau, zo werkt Sportsupport samen met de SKPR vanuit de cultuurhoek, om met name sport en dans te verbinden.

Vanuit de stuurgroep komen actiepunten voor de werkgroep. De werkgroep is in praktijk het Kenniscentrum Sport en het LKCA. Wij [de stuurgroep] doen het meeste uitvoerende taken. Naast

het kennis ophalen en kennis delen zijn wij ook degene die de voortrekkersrol nemen in het organiseren van conferenties, workshops en al dat soort zaken.

MB: Heeft het ministerie van OCW invloed op wat de stuurgroep doet?

CM: Eigenlijk niet, nee. We houden het ministerie op de hoogte. Vanuit OCW is natuurlijk wel de subsidieregeling 'Art of Impact'. Het idee van die regeling is ook cultuur verbinden aan andere sectoren om iets teweeg te brengen. Wij hoopte dat daar sport en cultuur-projecten ook gehonoreerd zouden worden, maar dat is er geloof ik nog maar één. Dat bleek heel moeilijk. Hier zijn zes landelijke fondsen aan verbonden, maar dit zijn ook fondsen die verbonden zijn aan de professionele kunsten. Er is dus heel veel gehonoreerd voor de professionele kunstenaars, maar of dit ook zo interessant is voor bewoners of de gewone mensen weten we niet. Wij waren een beetje teleurgesteld over wat daar werd gehonoreerd qua projecten. Dat is dus wel een manier waarop het ministerie invloed kan hebben op het veld. Maar ook al is het FCP betrokken, zij zijn maar één van de zes fondsen. Verder houden we het contact warm en houden we elkaar op de hoogte, maar omdat er verder geen verbinding is met VWS, kun je op landelijk niveau niet zo heel veel meer.

MB: Is er wel sprake van een geldstroom naar de stuurgroep?

CM: Nee, iedereen betaalt dit vanuit eigen middelen. Eigen uren worden ingezet en een deel activiteitenbudget. Indirect worden wij [LKCA] natuurlijk betaald vanuit OCW en het Kenniscentrum Sport en het NOC*NSF vanuit VWS. Ze betalen niet de stuurgroep letterlijk, maar ons als instellingen en wij hebben gekozen om op deze thematiek samen te werken. Het is ook geen enorm budget wat we inzetten, we hebben eigenlijk vrijwel niks. Het zijn vooral uren die we inzetten.

MB: Dus de stuurgroep heeft vooral de rol van inspirator, met uitzondering van de pilotprojecten waarvoor wel extra geld beschikbaar is?

CM: Ja, daar is extra geld voor geworven dus dat is een extra stimulans. Dat budget is in totaal 50.000, dat wordt over drie gemeenten verdeeld en over de landelijke projectleider die bij NOC*NSF zit, dus per gemeente blijft er een paar duizend euro over die ze hebben. Maar gemeenten zetten daar zelf ook wat geld in of mens-uren, dus we hebben gezegd dat de gemeenten ook echt achter deze samenwerking moeten staan. Het streven is wel dat als we meer goede voorbeelden ontstaan door dit initiatief, dat er dan een geldstroom loskomt. Of dat nou vanuit de fondsen is of het ministerie. Voor de cultuursector is het FCP het meest kansrijk, maar we zouden ook op termijn een VSB fonds kunnen proberen te interesseren. Er is dus nog geen specifieke geldstroom.

MB: Op landelijk niveau kan ik in de politiek geen discussies vinden over dit onderwerp. Heeft u daar misschien tips voor?

CM: Nee ik denk echt dat het er niet is nog. Op dat niveau wordt er nog niet over gesproken. Wij zijn nog heel erg agenda-settend richting lokale gemeente-ambtenaren en bestuurders. Als er onderop iets gebeurt dan denkt het ministerie wellicht "oh wat interessant, hier moeten wij wat mee". Wij hebben wel het idee dat steeds meer gemeenten op het spoor zitten. De politieke partijen zijn wel bezig om hun politieke programma's te schrijven, wij zijn wel bezig om gezamenlijk stukken aan te leveren voor het beïnvloeden van politieke partijen.

MB: lobby'en dus?

CM: Ja, lobby'en. Voor de stuurgroep is dit echt wel een lijn, die proberen wel echt de politiek te beïnvloeden daarin.

MB: Weet u of er op gemeentelijk niveau wel debat is gevoerd?

CM: Als jij wil kijken hoe het debat gevoerd wordt zou ik de gemeenten die betrokken zijn bij de pilotprojecten bekijken en misschien ook Den Haag en Leeuwarden. Daarnaast is het interessant om een krimpregio te pakken, daar is onderzoek naar gedaan. Daar zijn kleinere gemeenten nauw betrokken bij een onderzoek naar wat bewoners vinden hoe het gebied leefbaar gehouden kan worden. Dan zou ik een grote en een kleine gemeente pakken, en kijken hoe zij beargumenteren waarom ze verbinden zoeken. Soms blijft het op het op event-niveau, al willen ze in Den Haag ook wel kinderen in beweging brengen (maatschappelijk). Dat is trouwens een ander argument nog: city-marketing, regio-marketing. Dat is er nog eentje waarom steden vinden dat de samenwerking handig is. Dat heb je natuurlijk ook gezien bij de Tour de France. Maar wat wel goed is aan Utrecht is dat ze het ook in de wijken hebben gebracht en dat ze willen dat het na de Tour ook nog doorgaat. En volgens mij lukt dat ook wel aardig in Utrecht. Want vaak blijft na een event de vraag wat er van over blijft en wat de bewoners er daarna nog aan hebben. Daar zijn wel onderzoeken over trouwens. Volgens mij is er in Engeland al meer op het vlak van gecombineerde onderzoeken over de samenwerking tussen sport en cultuur.

MB: Ik heb hier inderdaad een onderzoek over gelezen, die is ook door het LKCA gedeeld.

CM: Ja dat is die ene. Ik weet niet of er ondertussen al meer is. Wij willen volgend jaar meer internationaal kijken naar wat er in het buitenland gebeurt op dit vlak, of daar meer voorbeelden zijn en hoe het debat daar gevoerd wordt.

MB: Wat is uw grote drijfveer om dit te doen? Waarom een verbinding tussen sport en cultuur?

CM: Voor mij speelt dat heel erg lokaal. Het is een groot ding, maar dat er zoveel mogelijk mensen op een positieve en zinvolle manier participeren aan de samenleving. Dat zijn zowel kinderen die in aanraking komen met sport en cultuur en dan iets vinden wat hen stimuleert, wat hen plezier geeft, waar ze zich gezonder door voelen. Plezier beleven en talent ontwikkelen. En met talent ontwikkelen bedoel ik niet dat je dan toptalent hoeft te worden, maar dat het bijvoorbeeld een extra stimulans geeft in je leven. En dat eigenlijk doorgezet voor allerlei leeftijden: volwassenen, ouderen. Het klinkt heel stom, een 'vitale samenleving', dat wordt natuurlijk vaak genoemd, maar daar gaat het uiteindelijk om. Een samenleving waarin mensen goede verbinding hebben met elkaar. Er zijn natuurlijk veel spanningen. Het is enerzijds individueel, dat je iets kunt vinden wat je persoonlijk iets brengt. Maar misschien nog wel belangrijker vind ik het sociale en het ontmoetings-aspect. Want door spanningen in de samenleving en politieke kwesties worden sommige mensen ook heel erg uit elkaar gedreven. Door gewoon dingen samen te doen – samen muziek maken of sporten – dan leer je elkaar kennen en dan is er ook minder wrijving. Dat is mijn voornaamste reden.

MB: Dat is dus een maatschappelijk doel. Vind u dat dat genoeg aan bod komt in de gemeentes en de landelijke overheid die dit onderwerp behandelen?

CM: Niet zo heel sterk. Het sociale en ontmoetingsdoel zijn nog niet zo sterk aanwezig. Ik denk dat gemeentes meer zitten op het – en dat is toch wel vaak alleen sport – het gezondheidsaspect. Dat is gewoon een hele sterke, waarin dans vanuit de cultuursector ook kan aanhaken, maar dat wordt door de sportsector ook vaak als sport gezien. Het gezondheidsaspect is denk ik een hele belangrijke waarde voor gemeentes. Ook de talentontwikkeling van kinderen hoor je veel. Maar of ook echt het sociale en ontmoetingsaspect naar voren komen? Ik ben benieuwd of jij dat tegenkomt. Nee, onder die noemer hoor ik nog niet zoveel de verbinding tussen sport en cultuur. Ik hoor eerder het argument van city-marketing, dat het goed is voor de stad of regio.

MB: Is er een verbinding nodig tussen sport en cultuur om vitaliteit en mensen samen brengen te bewerkstelligen, of zijn dit dingen die zowel sport als cultuur kunnen realiseren?

CM: Het kan ook los van elkaar, en dat gebeurt nu ook al. Sport doet dingen, bijvoorbeeld samenwerking met de zorg om ouderen te laten bewegen. En de cultuur doet ook dingen voor ouderen. Dus het kan los, maar wat je steeds wel meer ziet en wat ook slim is, is dat je op wijk- en dorpsniveau kijkt naar wat is er aan de hand en wie kunnen daar een bijdrage aan leveren. Dat is niet alleen sport en cultuur, maar vaak ook met welzijn erbij. Kijk dan bijvoorbeeld vanuit een sociaal wijkteam: wat is er nodig en wie kunnen daar iets voor betekenen. Uiteindelijk moet je toch breder kijken dan alleen sport en cultuur.

MB: Staan sport en cultuur elkaar dan bij vanwege een praktische reden omdat ze samen effectiever kunnen zijn?

CM: Ja dat denk ik wel. Omdat ze eigenlijk gezamenlijk dezelfde dingen kunnen bereiken. Mensen kiezen uit vrije wil voor een sportieve of culturele activiteit. Maar zelfs als ze het niet kennen biedt het hen heel veel. Dus omdat ze hetzelfde enthousiasme kunnen opwekken, en het minder vanuit probleembenadering bezig kan zijn. Zorg en welzijn moeten vaak problemen oplossen. En eigenlijk ben je wel bezig aan problemen oplossen maar toch voelt het minder zo. Daarin kunnen ze elkaar erg versterken en bijvoorbeeld in zo'n sociaal wijkteam wordt nu vaak nog niet gedacht aan het betrekken van de sport- en cultuursector. Dus als je elkaar opzoekt en sterker samen aangeeft wat je kunt betekenen voor bewoners denk ik wel dat dat helpt.

MB: Vindt u dat sport en cultuur gelijkwaardig zijn in het debat? Of zoekt de cultuur meer contact met sport, of andersom?

CM: Dat wordt heel verschillend beoordeeld en gezien door mensen. Volgens mij denkt sport vaak dat zij het heel graag willen en denkt de cultuur "nee, wij willen het heel graag en de sport wil het niet." Ik denk dat het ook wel verschilt, per plek en per regio. Niet om diplomatiek te zijn, maar het verschilt echt en ook hoe je het beleeft.

Wat je wel ziet is dat sport een makkelijke toegang heeft tot bewoners, sport kun je makkelijk communiceren. Iedereen is bekend met het '30 minuten bewegen per dag is gezond'-principe, het heeft een laagdrempelig karakter. Cultuur heeft vaak de moeilijkheid van "hoe communiceren wij dat nou?" en het wordt vaak als elitair of te duur gezien. Terwijl gewone dingen als naar de fanfare gaan niet duur hoeft te zijn, maar zodra je 'kunst' of 'cultuur' noemt... Dus daar zit een verschil in. En sport is een hele grote sector. Als je naar de professionele kunst kijkt, gaat er wel veel geld naar cultuur. Maar als je op het amateurkunstniveau kijkt, dan gaat er weer heel veel geld naar sport. Dat is ongelijkwaardig in de systemen en hoe het georganiseerd is. In de cultuur werk je veel meer met professionals waardoor cultuur ook duurder is. Muziekles is veel duurder dan voetballes, maar dat komt ook dat sport heel veel werkt met vrijwilligers en dat doet de cultuur niet om kwaliteit te behouden. Daar zijn verschillen in waar ze elkaar niet altijd in vinden. Dus om nou te zeggen "Wie wil het meer?", is lastig. De landelijke clubs willen het allemaal wel, maar lokaal verschilt dat echt.

MB: Alleen op landelijk niveau is het verschil wel duidelijk.

CM: Ja, daar is het wel meer de cultuur.

MB: Het idee dat de samenwerking meer vanuit de cultuur zou komen is dus niet gegrond?

CM: Nee, dat is dus echt niet zo. Het Kenniscentrum Sport is al heel lang bezig om verbindingen te leggen, onder andere met welzijn. Het NOC*NSF is heel erg gelieerd aan de topsport, maar tegelijkertijd hebben ze die maatschappelijke boodschap zich eigen gemaakt. Het feit dat ze geld regelen voor die pilot zegt voor mij genoeg. Ze zijn echt actief. Je zou zo'n stuurgroepvergadering eens moeten bijwonen, het is echt een jolige boel met elkaar. En iedereen wil wat. In ieder geval die organisaties willen het echt. Ik denk dat op lokaal niveau mensen elkaar ook echt wel opzoeken.

MB: In een artikel van Sanne Helbers van Sportief Bewust is zij kritisch op het 'geforceerd' zoeken van verbinding tussen sport en cultuur. Ze zegt onder andere: "Het is irrelevant of er bruggen gebouwd worden tussen sport en cultuur, omdat de samenwerking volgt doordat beide maatschappelijke doelen nastreven en zij elkaar daarin vinden." Hoe kijkt u hier tegen aan?

CM: Ik ben het daarmee eens. Ik heb het artikel gelezen en zij heeft heel erg de indruk dat de stuurgroep of het landelijk debat als instelling heeft "je móet elkaar opzoeken". En dat denk ik niet. Maar ik denk dat het gebeurt omdat mensen zien dat die noodzaak er is. Wat wij wel doen is voorbeelden naar voren halen om anderen mogelijkheden te laten zien waar ze misschien nog niet aan denken. Als een vereniging op zoek is naar hoe ze kunnen vernieuwen of hoe ze die andere doelgroepen kunnen aanspreken, dan is het slim als ze een samenwerking aangaan met wie voor hen zinnig is. Zo stimuleren we dat. Wel vanuit de behoefte of de vraag die er lokaal ligt. Niet dat wij denken vanuit "nou, wij denken dat het zo belangrijk is", maar we denken dat de vragen die er leven lokaal baat hebben bij een samenwerking.

Zij heeft het debat zoals zij dat zag op een bepaalde manier geanalyseerd. Voor haar gevoel kwam het allemaal wat geforceerd over, "dat moet maar spontaan ontstaan". Soms ontstaat het ook spontaan, maar niet altijd.

MB: Ontstaat het ook wel eens geforceerd?

CM: Ik denk dat in gemeenten waar bezuinigd is, partijen elkaar noodgedwongen zijn gaan opzoeken. Maar als ze elkaar dan niet vinden dat gaat het ook niet werken. Ze moeten dan gaan bewegen en kijken wat ze aan de andere partij hebben. En dan levert het ook weer wat op. Het ontstaat soms noodgedwongen door bezuinigingen, dat wel, maar je kunt het als overheid ook nooit helemaal opleggen. Als een vereniging ervoor kiest om met minder geld verder te gaan zonder samenwerking verder te gaan dan lukt dat soms ook.

MB: Kan een samenwerking ook zin hebben als sport en cultuur geen gemeenschappelijk doel nastreven?

CM: Nee, ik denk het niet. Ze moeten wel een gemeenschappelijk doel formuleren. Het is wel zo dat sport en cultuur eigen krachten hebben. Op 9 oktober hadden we ook een gesprek met Hans Mommaas, vrijetijdsprofessor. Hij zei dat samenwerking alleen werkt als je vanuit je eigen kracht werkt. Cultuur hoeft niet sport te worden en sport niet cultuur. Juist omdat je verschillend bent kun je iets anders bieden. In die verschillen zit ook misschien juist wel de kracht. Hoe pakt sport het begeleiden van talenten aan? Hoe doet cultuur dat? Zo kan het interessant zijn voor beide sectoren. Je bent op zoek naar vernieuwing, je wil jezelf ontwikkelen, en daarvoor moet je gewoon om jezelf heen kijken. Maar je moet daar wel een gezamenlijk doel in formuleren, wat je samen wil bereiken of waar je samen aan werkt.

MB: Behalve misschien als je puur praktisch samen een gebouw deelt?

CM: Maar dan nog moet je samen afspraken maken, al is dat maar heel praktisch. Dan moet je al op minimaal niveau samenwerken.

CM: Heeft u het idee dat er veel debat is over dit onderwerp?

MB: Eigenlijk niet zo veel. Ik denk wel dat het groeiende is. Ik merk steeds meer gemeenten die geïnteresseerd zijn. Bij provincies zijn we op zoek gegaan naar integraal beleid, maar dat is er nog niet zo veel. Gemeenten zeggen vaak dat ze integraal beleid voeren, maar als je er naar vraagt zijn de financiële potjes nog gescheiden. In Den Haag hebben ze één hoofd sport en cultuur, maar daar hangen medewerkers sport onder en medewerkers cultuur. Beleid zou de verbinding moeten vormen, maar er zijn aparte potjes voor sport en cultuur. Er ligt nu een projectvoorstel voor cultuur al maanden in de wacht bij cultuur, omdat sport en welzijn geen geld willen bijleggen. Dan zeggen mensen “het is een cultuurding” of “het is een sportding”. Daar moeten we van af. Ik denk dat de aandacht groeiende is.

We hebben een vragenlijst uitgestuurd via de VSG naar gemeente-ambtenaren, die we twee jaar geleden ook hebben gedaan, naar of sport en cultuur worden verbonden en waarom dat is gedaan. Dus of dit is gedaan vanwege maatschappelijke vraagstukken of vanwege accommodaties. Zo kunnen we kijken of dit groeiende is, wat ik wel denk. Maar het is nog geen gemeengoed.

MB: Ziet u ook gevaren van een gekoppeld potje voor sport en cultuur? Bijvoorbeeld dat het alleen aan sport zou kunnen worden uitgegeven of juist alleen aan cultuur?

CM: Nee. Dat is wat mensen nu vaak tegenhoudt, de angst voor dat cultuur aan het sportgeld zit of sport aan het cultuurgeld. Ik denk dat als je daar als gemeente goede kaders voor hebt, het gevaar er niet hoeft te zijn.

MB: Zijn er nu vragen die spelen waar jullie je specifiek mee bezighouden? Misschien als onderwerp voor een nieuwe congressen?

CM: We hebben een paar congressen gehad die heel breed waren in de opzet. Nu denken we aan congressen voor specifieke functies, zoals beleidsmakers of juist buurtsportcoaches of – cultuurcoaches. Het is nog steeds in de fase van agendasetting en kennis ophalen. Die kennis wordt hopelijk wat concreter doordat we steeds meer goede voorbeelden zien van samenwerking in het land en de pilotprojecten. Het kan opleveren dat je weet waar je aan moet letten als je samenwerkt. Dann heb je wat om te vertellen. In die fase is het nog. Het is nog niet gekaderd naar één vraagstuk.

Jouw scriptie kunnen wij uiteraard op een gegeven moment via onze website delen en naar het publiek toe communiceren. Of als je er een artikel over zou willen schrijven om te laten “dit is het debat”. Zij [Helbers] heeft een soort mening geschreven, niet gebaseerd op onderzoek. Jij doet echt onderzoek. Dat krijg je denk ik een beter en genuanceerder beeld van hoe het debat eruit ziet. Ook als je kan inzoomen op een paar plekken of steden.

MB: Het is niet mijn plan om één of meerdere case studies te doen maar ik ga wel kijken naar welke argumenten daar spelen. Ik doe ook nog een paar interviews.

CM: Ik kan je gerust namen geven van geschikte personen om te interviewen. Dan zal ik een lijstje voor je maken.

MB: Heeft u nog tips voor literatuur?

CM: Als wij iets tegenkomen komt het op de kennisbank Sport & Cultuur. We zijn het nu aan het actualiseren.

Ik zal het nog even navragen aan de werkgroep. Ik zal hen ook vertellen dat ik met jou heb gesproken en wat je onderwerp is en ik zal met wat namen komen om te interviewen.

MB: Zijn er nog activiteiten met betrekking tot sport en cultuur die ik misschien kan bijwonen?

CM: Nee, niet voor begin juni. Wel is er het festival Bombarie op 23 juni. Mogelijk doen we daar een workshop sport en cultuur voor gemeente-ambtenaren, maar dat is nog niet helemaal zeker.

Daarnaast zijn we aan het nadenken of we op de Europese/nationale sportweek en mogelijk in september tijdens het EK Korfball iets gaan doen. We kijken voor kennisdeling nog steeds wel naar sport- of cultuurevents. Ik denk niet dat er voor juni nog een bijeenkomst komt met de pilotprojecten. Als die er in mei nog komt dan zal ik je hiervoor uitnodigen als toehoorder.

Einde interview.

Interview met Marian ter Haar

Medewerker Kenniscentrum Sport, lid landelijke stuurgroep Sport & Cultuur.

20 april 2016

MB: Jullie zijn als Kenniscentrum Sport benaderd door het LKCA over de verbinding tussen sport en cultuur. Is dit onderwerp voor jullie daarmee begonnen, of stond het al op de agenda?

MH: Ja, ik denk wel dat het onderwerp daardoor op de agenda is gekomen. En toen is de stuurgroep ontstaan. We zijn samen met het NOC*NSF en het VSG erin gestapt. Behalve dat er een stuurgroep is, trekt Claudia [Marinelli] wat meer van de culturele kant en ik wat meer vanuit de sportieve kant de projectgroep die daar uitvoering aan geeft, waarmee we de betrokken organisaties in uitvoering ook dingen laten doen. Dus in de kennisontwikkeling.

MB: Was het gelijk duidelijk: “we gaan met hen in zee”?

MH: Het is nog steeds heel erg veel agendasetting, maar er is ook erg veel gaande. Het is zowel kennis ophalen als de samenwerking en de kansen agenderen. Het is helemaal geen vraagstuk geweest óf we zouden samenwerken, dat is vrij soepel bij elkaar gebracht. Er is commitment bij de landelijke instituten om dit te gaan doen. Wat wel vrij opvallend is, is dat het – als het gaat om de overheid – vooral gesteund wordt door OCW. Daar zit eigenlijk de bron. Volgens mij is dat nog meer dan het LKCA de aanleiding geweest. Bussemaker heeft volgens mij het LKCA aangesproken met “dit is een interessante samenwerking voor jullie”.

MB: Marinelli noemde dat dit ongeveer tegelijk ontstond. Dat het idee wel echt uit hun kwam. Maar tegelijkertijd zocht Bussemaker wel maatschappelijke verbinding, waardoor ook de verbinding tussen sport en cultuur ter sprake kwam.

MH: Ik denk dat zij [de cultuursector] wel een beetje jaloers zijn op de duidelijke sportinfrastructuur. Dat is inderdaad in de wereld van de cultuur versnipperder. Die hebben niet een overzichtelijke organisatiestructuur. Daarom is die samenwerking voor hen ook interessant.

Dat zie je dan bij een andere sector en dat is dan mooi, maar het is de vraag of het voor de cultuursector ook zou werken. Dat geloof ik eerlijk gezegd niet zo. Het is ook niet meer zo van deze tijd. Organisaties en instituten verdwijnen eerder dan dat ze ontstaan. Het worden toch veel meer netwerk-achtige samenwerkingsconstructies, en daarin hebben beide sectoren elkaar ook iets te bieden.

MB: Is dit ook de reden dat het ministerie van VWS minder noodzaak ziet voor verbinding tussen sport en cultuur dan OCW?

MH: Ik denk dat minister daar gewoon geen belang aan hecht. Bussemaker heeft dit wel, wat te maken heeft met dat Bussemaker zowel op sport als op cultuur heeft gezeten. Zij kent beide domeinen van binnenuit en heeft het idee dat zij elkaar kunnen versterken. Omgekeerd is de interesse bij Schippers – als het over het ministerie gaat – die ligt op andere domeinen sterker dan op sport.

MB: Dan heeft dit dus meer te maken met persoonlijke interesse en achtergrond van de ministers?

MH: Ja, het heeft te maken met de personen en hun interesse in hun eigen vakgebied. Schippers is veel ambitieuzer op het gebied van gezondheid dan op het gebied van sport. En als we kijken naar

sport vermoed ik dat ze ook meer geïnteresseerd is in topsport dan in breedtesport. En bovendien vind zij ook dat dat zaken zijn die bij het particuliere initiatief horen en niet zo zeer bij de overheid. Zij heeft een sterk liberale insteek in de zin van dat ieder daar zijn eigen verantwoordelijkheid voor draagt en dat dat niet door de overheid geregeld hoeft te worden. Daar denkt Bussemaker met een andere signatuur ook anders over. Daar zie je ook die verschillen. Het zijn politieke verschillen, het zijn persoonlijke verschillen, het zijn ook ervaringsverschillen en het zijn denk ik ook visieverschillen over de mogelijkheden. Ik denk dat Schippers er niet mee bezig is. En ook binnen de directie sport van VWS zijn ze er alleen langs de zijlijn mee bezig.

MB: Hebben jullie vanuit het Kenniscentrum Sport een soort lobby om dit onderwerp wel op de agenda te zetten bij het ministerie?

MH: Nee, niet zo zeer een lobby. Wij trekken ons wel wat aan van de beleidsagenda van VWS, de sportbonden en van de kennisagenda. Dat zijn meer onze ankerpunten. Natuurlijk proberen wij hen te informeren over wat er gaande is. Maar je maakt ook een gecalculeerde inschatting van de ruimte die er is. Wij zijn daarin ook niet in die zin direct van hen afhankelijk. Wij zien wel dat sport en cultuur in het verlengde van een aantal beleidsvraagstukken wel heel interessant is voor de sportsector. Als je bedenkt dat 90% van de lokale middelen die naar sport gaan, zitten in accommodaties, dan is dat bijvoorbeeld een heel belangrijk aanknopingspunt om je af te vragen of in die kosten een samenwerking met de culturele sector misschien interessant is. Vooral om de bezetting en de kosten van accommodaties in stand te houden lijkt de samenwerking met cultuur heel interessant.

MB: Waren er twijfels binnen het Kenniscentrum Sport over de samenwerking met de cultuursector?

MH: Nee. Ik kan me wel voorstellen dat mensen zich er niet mee bezig houden, maar er was geen sprake van weerstand.

MB: Hebben jullie een rol gehad bij het betrekken van het NOC*NSF bij deze samenwerking?

MH: Dat is tegelijk ontstaan. NOC*NSF is natuurlijk wel een ander type organisatie dan wat wij zijn: zij zijn de belangenbehartigers van de sport. Zij hebben een direct belang en wij zijn een kennisinstituut, dus wij hebben een andere rol in dit verhaal. Dat ligt wel in elkaars verlengde. Wij zijn wel geïnteresseerd in wat de urgente vraagstukken zijn in de georganiseerde sport en wat wij daarin kunnen betekenen. En als die ook op het kruispunt liggen van sport en cultuur dan is dat mooi meegenomen.

MB: Zien jullie je rol als inspirator en het verspreiden van kennis?

MH: Wij hebben wel graag een hele directe relatie tot vragen in de praktijk. Onze praktijk bestaat natuurlijk ook voor een deel uit de georganiseerde sport, maar het kan ook gaan over beleidsvragen van een gemeente, anders georganiseerde sport of inrichting van de openbare ruimte om beweging te bevorderen. Dikwijls ligt zo'n vraag op het kruisvlak van sport en zorg, sport en wijkontwikkeling, sport en transitie en daar kunnen ook weer vragen uit voortkomen. Dat zijn kennisvragen die voor ons aanleiding kunnen zijn om kennis hierover te verwerven en toepasbaar te maken voor het veld. Ook blijven we op de hoogte van ontwikkelingen in de wetenschap en in de praktijk. Ons streven is te werken vanuit de agenda's en kennisvragen van de betrokkenen: bonden, gemeenten, fitnessbranche, andere georganiseerde sporten. Met de cultuur samen proberen we niet zozeer cross-overs te realiseren, maar om te kijken hoe we de sportsector kunnen versterken. Ontmoeting is daarin een hele belangrijke functie die beide hebben. Als je kijkt naar sport en cultuur en de

ontwikkeling van mensen dan heb je verschillende fases in het leven die verschillend appel doen op die samenwerking. In Nederland heb je niet zo'n duidelijk beleid op de vrije tijd, of het derde milieu, wat in andere landen wel het geval is. Het is in de rechten van het kind vastgelegd dat elk kind recht heeft op culturele en sportieve ontwikkeling. Dat deel ik ook erg, en je ziet daarin grote verschillen tussen wijken waar armoede is en de wijken waar welgestelde mensen wonen. In de laatstgenoemde worden zowel sport en cultuur aangeboden in de opvoeding terwijl dat in de wijken met een grote achterstand dat niet het geval is. Dat draagt natuurlijk bij aan het vergroten van de verschillen die er nu al zijn. Daarin vind ik wel dat we een rol hebben, ook in de samenwerking met sport en cultuur. Het is eigenlijk heel aangewezen om daarin samen op te trekken, om kinderen beide te kunnen bieden. Gelukkig gebeurt dat al wel bij bijvoorbeeld het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds. Zij werken steeds meer samen, dat wordt steeds meer één fonds.

Die insteek, dat is ook wel een beetje vechten tegen de bierkaai. Het is best moeilijk om dat verschil te kunnen maken. De ontwikkeling van het onderwijs is ook steeds meer gericht geweest op het leren rekenen en taal. Gymnastiek en expressievakken worden minder gegeven en er zijn steeds minder vakleerkrachten.

Dat viel mij bijvoorbeeld ook op in de dorpen. Ik heb onderzoek gedaan naar de samenwerking tussen sport en cultuur in plattelandsgemeenten in de Achterhoek. Daar zie je dat het in één van de dorpen een hele natuurlijke vanzelfsprekende aangelegenheid was dat kinderen zowel met het ene als met het andere te maken kregen, maar dat had ook te maken met dat het in één pand gebeurt. Dus daar zien kinderen allerlei zaken gebeuren. Ze horen de muziekvereniging repeteren, ze zien de toneelvereniging, ze zien de vendelzwaaiers en de schutterij. Dat is voor degenen die daar na de voetbaltraining zitten heel gewoon: dat kan je aanraken, dat kun je zien, dat kun je meemaken. Dus een stap naast voetballen naar ook deelnemen in een muziekvereniging is niet zo'n hele grote stap, dat is gewoon in hun natuurlijke omgeving.

MB: Het is minder een vreemde wereld voor ze.

MH: Ja, en daar worden verschillen sowieso makkelijker overbrugd nog.

MB: In krimpgebieden gaat het makkelijker dan in grote steden?

MH: Dat is in ieder geval mijn ervaring in de Achterhoek, dat verschillen sneller overbrugd worden. Arm en rijk zitten in de zelfde vereniging. Weliswaar treft men elkaar in de competitie wel: de jongens uit Overvecht voetballen tegen de jongens uit Oost, maar ze zitten dikwijls niet meer bij elkaar in de club in de grote steden. Dat heeft verstrekende gevolgen voor de kinderen in economisch zwakkere milieus. Zij worden minder uitgedaagd dan de kinderen uit de welgestelde milieus om verschillen te overbruggen, omdat ze veel meer in gedeelde laag-economische achtergronden zitten.

MB: En u ziet sport en cultuur als een middel?

MH: Dat vraagt nog best wel veel. Het is nog niet zo vanzelfsprekend dat het in één gebouw zit. Ik zou er heel erg voor pleiten dat sportverenigingen hun accommodaties daarvoor zouden openstellen en benutten.

MB: En waarin versterken zij elkaar in zo'n geval?

MH: In zowel de culturele en sportieve opvoeding. En ze versterken elkaar doordat het in één pand komt, dan wordt het vertrouwd van allebei ervaring op te doen en dat mee te maken en daar een beeld van te kunnen vormen en je daarvan te kunnen afvragen of je het leuk zou kunnen vinden.

MB: Het maatschappelijke doel van mensen verbinden, zou dat ook door alleen sport of door alleen cultuur kunnen worden gerealiseerd?

MH: Natuurlijk, dat kan ook. Maar ik vind beide heel waardevol. Beide hebben aantoonbaar positief effect op het brein, op mentale en fysieke conditie. Beide vraagt om samenwerking, om je te verplaatsen in een ander. Het is ook gewoon plezier en lol maken, en dat samen beleven. Dat vind ik wel heel waardevol.

MB: Maar waarom beide als het ook alleen met sport kan?

MH: Ik denk dat het echt verschillend appèl doet. Dat zie ik ook in de samenwerking tussen de organisaties wel. Sporters vind ik meer doeners, en ik vind de mensen van cultuur meer dromers. Het appelleert aan verschillende dingen. Beide zijn heel belangrijk.

Er zijn natuurlijk mensen die houden niet van sport en er zijn natuurlijk mensen die houden niet van creatieve expressie. Maar ik vind toch dat ieder mens daar mee kennis zou moeten kunnen maken. Maar dat is wel een nog wat ver weg liggen ideaal.

MB: Ziet u het verbinden van sport en cultuur als een doel of als een middel?

MH: Als een middel. Hoe kan het een doel zijn? Waarvan zou het een doel zijn?

Je moet het ook gewoon laten gebeuren. Ik denk dat het heel belangrijk om de processen van creatie, of het nou bij sport of cultuur is, moet je ondersteunen maar daar moet je niet te veel in sturen.

Voorlopig vind ik het wel belangrijk dat we het op de agenda krijgen. Dat we een soort mindset krijgen dat het belangrijk is. Maar het zijn ook wel echt verschillende werelden. Die werelden zijn meer verschillend in de grote steden dan in de regio, omdat de verschillen in de regio worden overbrugd doordat mensen elkaar kennen en doordat ze vertrouwd zijn met wat er aan activiteiten is en ook omdat evenementen in die dorpen vragen om vrijwillige inzet van beide. Als in Varsselder-Veldhuten de toneelvereniging iets organiseert of er is een groot schuttersconcours, dan vraagt dat om veel vrijwillige inzet en dan redt de schutterij het niet alleen. Dus dan worden ook anderen daar bij betrokken. En voor het dorp zijn die evenementen een goede manier om te laten zien wie zij zijn en dat ze onderdeel uitmaken van de gemeenschap. Dus daar is nog veel meer gemeenschapsbinding die het makkelijk maakt om ook cultuur en sport-samenwerking te stimuleren. Je ziet dat als die ontmoeting heel gemakkelijk of spontaan is, dan ontstaan daar ook vernieuwingen. In Varsselder-Veldhuten trinden de jongens B1 en die hoorden dan die muziekvereniging of harmonie oefenen. Toen kwamen die jongens tot de conclusie dat ze het slagwerk heel leuk vonden maar ze wilden niet in zo'n pakje en ze wilden ook niet mee lopen door het dorp. Dus ze wilden gewoon wel een slagwerkgroep. Dus nu hebben ze daar een slagwerkgroep geformeerd. Dan ontstaat er toch iets wat past in deze tijd en wat gebruikt maakt van de ervaring die er altijd al geweest is, maar het maakt het er dan ook een slag eigentijdser mee.

MB: Kan het over vijf jaar blijken dat de verbinding tussen sport en cultuur eigenlijk alleen werkt op deze manier in kleine dorpen, of zie u de voorbeelden uit de Achterhoek ook overgenomen worden in de grote steden?

MH: We zijn nu aan het experimenteren met een aantal projecten. Ik vermoed dat het zich zal ontwikkelen via de 'makkelijke', voordehand liggende invalshoeken zoals het delen van de accommodatie. Dat zal het eerst gebeuren want dat is profijtelijk voor beide partijen. Het is ook heel handig voor ouders wat betreft het halen en brengen, als het aanbod op één plek is is dat natuurlijk

harstikke handig. Dat heeft weinig te maken met dat ik het belangrijk vind om maatschappelijke verschillen te overbruggen door sport en cultuur, maar het feit dat het gemeenschappelijk aanbieden het organiseerbaarder maakt voor ouders is natuurlijk sowieso handig. Er zijn ook huiswerkklassen georganiseerd op een sportvereniging en er is ook kinderopvang. Dat zijn allemaal mengvormen die handig zijn voor ouders en die het stimuleren dat kinderen sporten en huiswerk combineren. Het eerst zal daar wel het één en ander op gang komen. Vroeger was Den Haag een stad waar allerlei bandjes waren, en zij gebruikten de sportvereniging als podium om te kunnen spelen. Ik zou niet weten waarom niet nog eens zo iets zou kunnen ontstaan. Het hangt ook vaak samen met personen die dat willen stimuleren. Er moeten wel personen zijn die daar iets in zien en zich daar iets bij voor kunnen stellen.

MH: De cultuurverschillen zijn er ook binnen de sport- en cultuurverenigingen. Wat ik mooi vind aan cultuur is dat heel veel aanbod onproblematisch levenslang is. Je kunt je hele leven lang een instrument bespelen of schilderen. Bij sport is het nog heel erg gebonden aan bepaalde levensfasen. Sommige sporten meer dan anderen.

Ik denk dat het heel interessant is om ouderen meer aan te bieden en meer in te schakelen, want zij hebben tijd, waar de middengroep van 30'ers, 40'ers, het niet hebben. Je kunt zo veel winnen door dat wat slimmer aan te pakken. En ook het benutten van de accommodatie. En ontmoeting is toch ook een belangrijke overeenkomstige factor tussen sport en cultuur. En daar kun je bij elkaar ook op een leuke manier gebruiken. Dat doen ze in kleine dorpen heel goed: als er een belangrijke wedstrijd is dan komt de harmonie van tevoren spelen. Dat is gewoon leuk. In de hockey is er ook altijd wel een cultuur van dansen gekoppeld aan belangrijke wedstrijden.

Waar we over vijf jaar staan? Ik denk dat er meer cultureel aanbod zal ontstaan binnen de sportaccommodaties. Ik denk ook dat er een grotere gevoeligheid is binnen het lokale beleid voor beide thema's en het combineren daarvan. Dat zie je ook aan evenementen. Sowieso is er een festivalisering van het leven, dat zie je ook in sport en cultuur terug. Bij de Tour de France was er bijvoorbeeld in Tivoli een kleine baan voor het wielrennen. We hebben ook wel eens gedacht aan het combineren van bepaalde denksporten met meer beweging. Bijvoorbeeld bridgen en dans.

MB: Ziet u dans als iets cultureels?

MH: Ik zie het als een mengvorm. Dat is echt waar het samenkomt.

Sport is natuurlijk ook cultuur. Wat er nu aan het ontwikkelen is in buitensporten, daar zit een hele vernieuwing in, bij het klimmen en lopen onder andere. Ik denk ook dat er wel een boost gaat komen door nieuwe media, door het gebruik van apps en technologie. Daardoor zal er ook iets aan de vorm van sport en cultuur veranderen. Er zijn bijvoorbeeld apps voor het wielrennen, zoals Strava. Dat gebeurt misschien ook wel met sport en cultuur. Maar ik ben te weinig te verbonden met de actualiteit en ontwikkeling van apps om daar een goed overzicht van te hebben.

MB: Er zijn verschillende argumenten om de verbinding tussen sport en cultuur aan te gaan: economische (bijvoorbeeld samen een accommodatie delen), organisatorische (qua beleid van elkaar leren of vrijwilligers delen) en maatschappelijke...

MH: Ja, dat zijn wel de drie grote invalshoeken. Maar die zijn ook verweven. Want wanneer je een accommodatie deelt wek je ook interesse op en kun je elkaar inspireren. In dorpen vis je in de zelfde vijver qua vrijwilligers dus is het zeker handig om van elkaar te leren. De samenwerking met cultuur zou ook nog wel eens een verfrissende werking kunnen hebben op hoe mensen uit de sportwereld denken en doen. Een organisatorische invalshoek heeft ook altijd implicaties voor de vorm, het

aanbod, de communicatie en de aard van de ontmoeting. Het is toch anders als je mono-disciplinair voetbal in de kantine hebt, dan dat je in een dorps huis ook de toneelvereniging of de fanfare tegenkomt, of mensen langskomen voor een kopje koffie. Dan heb je toch een andere dynamiek. Hoe diverser, hoe rijker. Dat vind ik wel een hele grote kracht van het samenbrengen. Dat het bijdraagt aan het vermogen van mensen om verschillen te leren. Dat is dé uitdaging van de tijd, van de komende 25 jaar. Daar draag je enorm aan bij als sport en cultuur. Als je dat gezamenlijk kunt doen is dat al een concretisering van een bijdrage aan diversiteit, denk ik. Maar dit is wel een beetje abstract.

In de praktijk zie ik dit in de dorpen al heel erg gestalte krijgen. Ik gun dit ook de (achterstands)wijken in de grote steden en ik vind ook dat hier geld aan uitgegeven moet worden. Dat zou ook heel verstandig zijn, want als je het nu niet doet moet je het straks compenseren.

MB: Moet het geld dan naar de verbinding, of gewoon naar sport en cultuur?

MH: Het geld moet naar de mensen. De mensen moeten zelf bepalen wat ze er mee moeten doen. Als je mensen vraagt wat ze willen dan krijg je een veel diverser aanbod. Dat is wat je probeert te realiseren in de sport: dat je wat meer diversiteit in het aanbod krijgt, wat meer diversiteit in de vrijwilligers en in de governance. Dat is heel hard nodig.

MB: Ziet u de maatschappelijke doelen van de verbinding tussen sport en cultuur als voornaamste drijfveer, en dan de economische en organisatorische redenen meer als een middel om dat te bereiken?

MH: Ik vind het allemaal heel gradueel en caleidoscopisch en situationeel. Het heeft ook te maken met wie daar nu over beslissen. Vaak wordt er heel pragmatisch gekozen, veel vernieuwing vindt plaats omdat er geld aan vast zit. Maar het werkelijk vernieuwen, daar zit de echte winst. Ik denk ook dat als je meer mensen kan betrekken die nu niet betrokken zijn, dat heeft echt consequenties voor de vereniging, de sfeer en de cultuur binnen de vereniging. Maar wat ik nou het belangrijkste vind? Ik vind het het belangrijkste dat iedereen mee kan doen. Ik vind de intrinsieke waarde van sport en cultuur heel belangrijk, maar ik vind het ook heel belangrijk dat het teweeg brengt dat meer mensen mee kunnen doen. Dat is een mooi middel.

Wat opvalt is dat meer mensen zijn gaan sporten, maar verhoudingsgewijs zijn de midden en de hoge groep nóg meer gaan sporten. In absolute zin zijn er wel meer mensen met een smalle beurs gaan sporten, maar procentueel is de achterstand niet gewijzigd sinds de jaren '60. De laatste 55 jaar hebben we dat verschil niet kleiner kunnen maken met ons beleid en dat vind ik zorgelijk. Dat verschil wordt alleen maar groter. Dat geeft aan dat het heel erg belangrijk is dat we er iets aan doen. Er zijn zo veel ontwikkelingen die wijzen op de noodzaak ervan. Het systematisch niet betrekken van de mensen met een smalle beurs of een lage opleiding vind ik zorgelijk. Daarmee gaat het geld voor veel zaken naar de groep mensen die het eigenlijk al heeft.

MB: Ik wil graag een artikel voorleggen van Sanne Helbers van Sportief Besteed. Zij heeft kritiek op het samenbrengen van sport en cultuur. Waar ze kritiek op heeft is dat ze de verbinding ziet als geforceerd. Zij vindt dat verbinding geen doel *an sich* is maar ze elkaar moeten vinden in een gezamenlijk doel. Ze zegt bijvoorbeeld: "Het is irrelevant of er bruggen gebouwd worden tussen sport en cultuur, omdat de samenwerking volgt doordat beide maatschappelijke doelen nastreven en zij elkaar daarin vinden." Dus sport en cultuur moeten hun eigen waarden en doelen voorop stellen.

MH: Daar ben ik het mee eens. Het klopt, je kunt het ook niet opleggen. Maar het is niet zo dat het er niet is. Je kunt ook op zoek gaan naar waar het is, hoe het daar gekomen is en wat daar de waarde

van is. Dan kan je daar anderen kennis van laten nemen. Niet omdat je denkt dat ze het dan ook kunnen gaan doen, maar wel om hen te laten kijken naar hun eigen situatie, om te kijken wat zij daar dan mee kunnen. Het is nu zo naar mijn idee dat het wiel steeds opnieuw uitgevonden moet worden. Situaties zijn zo verschillend dat je die match met die context weer geheel eigen zult moeten maken. Ik ben het met haar eens dat je dat niet kunt afdwingen. Máár het blijkt wel een inspiratiebron. Zo zijn wij het aan het insteken. Ik vind niet dat je dat top-down kunt uitrollen. Het moet aansluiten bij de energie die er is in de gemeenschappelijkheid en in het samen optrekken. Wat er is daarin gebeurt het. Het zit hem ook in de gezamenlijke activiteit, het samen beheren van een accommodatie of het samen organiseren van een evenement. Ik geloof ook niet zo in cross-overs. Die ontstaan er wel, maar dat zijn vaak high-brow dingen die niet gaan over waar wij onze energie in steken. En wij steken onze energie in die plekken waar er te weinig gebeurt.

MB: Kan een samenwerking ook ontstaan als sport en cultuur geen gemeenschappelijk doel hebben?

MH: Ze hebben sowieso een gemeenschappelijk doel, en dat is zorgen dat mensen lol hebben en plezier beleven aan wat ze aan het doen zijn. Dat kan gewoon naast elkaar bestaan, prima.

Ik vind niet dat je ze geforceerd op een plan moet zetten, van “ga nu samenwerken aan...”. Dat is trouwens ook nog een verschil tussen cultuur en sport. De professionaliseringsgraad in cultuur is hoger dan in sport. Hoezo ga ik mijn vrijwilligers iets opleggen? Dat is niet reëel. Je kunt je wel voorstellen dat een gemeente een bepaald belang of ideaal heeft in een wijk met bepaalde middelen. Maar dan moeten mensen daar wel intrinsiek in geloven en willen doen.

Ik denk dat ik begrijp dat zij [Helbers] het heeft over van buiten opgelegde beleidsdoelen. Daar geloof ik ook niet zo in. Het moet wel aansluiten bij de energie die er is om iets te willen realiseren met elkaar.

MB: Wat vind u zelf nou een goed voorbeeld van samenwerking tussen sport en cultuur, zoals het zou moeten?

MH: Ik ben zelf wel dol op Varsselder-Veldhunen. Dat is een bescheiden dorpshuis, waar alle bestaande verenigingen van het dorp van rond de 900 inwoners. Iedereen is ook wel lid van iets. Daar komt alles ongestructureerd en toevallig samen. Naast dat er activiteiten georganiseerd worden, zijn er ook hele slimme buitenruimtes waar ook door clubs van buiten het dorp op gespeeld wordt. Dat vind ik al kleine, slimme dingen: open staan en toegankelijk zijn. Naast het gebouw is ook een moestuin, waar ouderen aan kinderen leren hoe je een moestuin kunt onderhouden. De school maakt ook gebruik van de accommodatie voor gymlessen. Het is een heel natuurlijke plek om samen te komen en wat is er nou makkelijker dat als je samenkomt je samen iets gaat doen met elkaar? En of dat nou in een koor zingen, in een harmonie spelen of met voetbal is, dat maakt eigenlijk niet uit. Het is dat je door iets te doen, een gemeenschap bent. In het dorpshuis zorgen ze ervoor dat het afgestemd is: dat je geen concurrerende activiteiten tegelijkertijd hebt voor een leeftijdsgroep. Dat vind ik een prachtig voorbeeld.

Ik heb daar onderzoek gedaan en met de uitkomsten van het onderzoek zijn we dorpsgesprekken gaan doen. Vanuit de dorpsgesprekken kwam het idee dat ze bij de Nationale Burendag de nieuwe mensen in het dorp gaan uitnodigen om alle verenigingen te presenteren aan die mensen. Er ontstaan dus ook gewoon spontaan ideeën. Er zit ook een soort caféruimte bij waar mensen kunnen samenkomen. Ook de dorpsraad vergadert daar.

MB: Het klinkt wel als een soort ideale gemeenschap. Er is daar een bepaald aanbod en dat kent elkaar allemaal en kan daardoor makkelijker samenwerken. In een wijk van een stad ligt dat al anders omdat er ontzettend veel cultureel en sportief aanbod is en je kunt niet alles centreren en niet alle instellingen kunnen onderling verbandjes hebben.

MH: Die schaalgrootte is inderdaad wel van belang. Maar wat wel zou kunnen is dat je een plek hebt waar mensen elkaar makkelijk kunnen ontmoeten en waar je laagdrempelig aanbod hebt, of het nou over voetbal of over zingen gaat. En dat dat meer mogelijk gemaakt wordt door accommodatie te hebben die zich daar voor leent. Het stimuleert ook als je vrijwilligers slimmer kunt inzetten en beter kunt benutten.

Einde interview.

Interview met Richard Jacobs

Medewerker NOC*NSF, landelijke projectcoördinator pilotprojecten sport en cultuur.

3 mei 2016

RJ: Er zijn nu vier pilots op lokaal niveau bij verschillende gemeenten. Deze hebben zich zelf aangemeld. Wij hebben een subsidiepotje, van het FCP en IOC, om pilots op het gebied van de combinatie en integratie van sport en cultuur met elkaar op touw te zetten. Daar hebben zich een aantal gemeentes voor ingeschreven. Wij hebben een keuze gemaakt voor vier gemeenten, omdat we die ideeën vrij divers vonden – zodat we de verschillende projecten met elkaar konden vergelijken – en we hadden het idee dat er een goede organisatie achter staat. Want we moeten uiteindelijk een organisatie hebben die zichzelf redt en niet dat ik de kartrekker hoef te zijn. Want dat is wel het idee erachter. Ik ben de landelijk projectcoördinator en dat betekent dat ik de voortgang volg van alle projecten maar dat het lokaal allemaal gebeurt. Ik volg de voortgang, ik houd contact met lokale projectleiders, ik regel onze financiële bijdrage en uiteindelijk gaan we evalueren met de projectorganisatie. Vervolgens gaan we de pilot beschrijven als een soort best practice-beschrijving. Hierin komt ook een effectmeting te staan: wat is het resultaat van de pilot op de doelgroep. Dit wordt beschreven in een artikel. Dit artikel, de best practices, gaan we uitzetten richting sportbonden, -verenigingen, cultuurorganisaties en gemeenten als een inspiratie zodat mensen lezen over interessante manieren om de combinatie te vormen, hier zelf geïnspireerd door raken en nieuwe dingen kunnen opzetten binnen de club. Misschien dat we naar aanleiding van de vier losse pilots een lijstje van tips en tricks kunnen opstellen.

MB: Tot wanneer lopen de pilots?

RJ: Eind 2016. Elk project zit een beetje in een andere fase. Sommige projecten zijn al in een verdere fase en sommige zitten nog in een brainstormfase. De ene had in de aanvraag naar ons al een concreter idee dan de ander.

Vanuit het subsidiepotje hadden we de mogelijkheid om in ieder geval drie pilots te financieren. Het lijkt erop dat we Den Haag niet kunnen financieren. Het blijft de vraag of we Eindhoven kunnen financieren, maar als dat vanuit onze kant niet lukt dan zou dat wellicht kunnen dat het vanuit een andere project, de 'challenge', gesubsidieerd kan worden. Dat is een project waarbij kinderen vanuit het onderwijs worden verbonden aan sportverenigingen, om zo aan het sporten te raken. Daar speelt Eindhoven ook op in, alleen dan richten ze zich wat meer op de urban sport, dus is het een combinatie van sport en cultuur geworden. Waarschijnlijk hebben wij hiervoor geen financiën beschikbaar – we hebben nog een laatste strohalm, maar het is even afwachten of dat gaat lukken – maar vanuit het andere potje kan Eindhoven in principe nog ondersteund worden.

MB: Klopt het dat de subsidie uit het Olympic Solidarity fonds gematcht is door het Fonds voor Cultuurparticipatie, waarbij er wordt bijgelegd door de gemeentes?

RJ: Ja. Ik ben de projectleider als het gaat om de kosten die worden ingelegd door het IOC en het FCP. De projecten zelf moeten ook een begroting opstellen en een eigen bijdrage regelen via andere financieringsmogelijkheden. Dat kan zijn gemeenten. In het geval van Nederweert, Schiedam en Eindhoven is dat wel zo. In Leiden gaan we het gesprek met de gemeente nog aan. Maar je kunt ook denken aan andere fondsen, zo zijn ze bijvoorbeeld bezig met het Oranjefonds, de cultuur- en sportfondsen.

Ik zal de projecten even toelichten. Allereerst Nederweert. Dat is een pilot die vanuit de gedachte is opgesteld dat ze de wijk wat meer op de kaart willen zetten. Wat je een beetje merkte was dat een bepaalde wijk van de stad en haar projecten onderbelicht was. Dat hebben ze gedaan door middel van een project waarbij kinderen van een basisschool interviews afnemen bij sport- en cultuurinstellingen en wijkbewoners naar de behoeften op het gebied van sport en cultuur. Interview klinkt zwaar, het is meer een gesprekje, om daar vervolgens in de klas een creatieve opdracht aan te koppelen. Bijvoorbeeld schilderen, ontwerpen, beeldende kunst. Dit wordt uiteindelijk tentoongesteld op een open dag, waar ook de verenigingen zichzelf laten zien. In het tussenstuk, vanaf de interviews, zorgen we er ook voor dat de verenigingen met elkaar in contact komen.

Het einddoel is om op die einddag een gezamenlijke activiteit neer te zetten. Uiteindelijk is dat het middel dat er voor moet zorgen dat de verenigingen met elkaar in contact komen, dat ze elkaar leren kennen. Bijvoorbeeld wat de problemen zijn waarmee ze elkaar kunnen helpen. We hopen eigenlijk dat die verenigingen elkaar in de toekomst steeds meer gaan vinden om dan wel gezamenlijk aanbod te faciliteren, dan wel accommodatie samen te gaan organiseren, of misschien wel samen één vereniging te worden, dat kan ook. Het ligt aan het proces hoe dat gaat lopen, maar we zien gewoon heel veel in de samenwerking tussen sport en cultuur. We hopen dat te stimuleren, dat er cross-overs komen tussen sport- en cultuurorganisaties.

MB: En wat is het doel voor de kinderen?

RJ: Dat ze kennismaken met het verschillende sport- en cultuuraanbod in de wijk. Dat ze leren interviews af te nemen – dat klinkt zwaar voor kinderen uit groep 7 en 8, het is eigenlijk gewoon een gesprekje. En dat ze de buurt als het ware leren kennen. Dat is het doel vanuit de wijk.

MB: Ik vond dit project nog het ‘vaagst’ klinken, maar er zitten dus wel duidelijke doelen achter?

RJ: Er zitten verschillende doelen in. Enerzijds het aanbod dat zichtbaar moet zijn voor de wijkbewoner, wat zowel de kinderen kunnen zijn als de ouders, als gewoon mensen die toevallig op de open dag er bij zijn. Dat je laat zien wat nou eigenlijk het aanbod is in de wijk. Het kan er ook voor zorgen dat kinderen sneller aan sport of cultuur gaan doen in de wijk, dus we hopen die drempel daarmee een beetje te verlagen. En we hopen natuurlijk dat die verenigingen elkaar gaan vinden. Nu doet iedereen zijn dingen op zijn eigen locatie. Wat je daarmee merkt is dat het allemaal intern gericht is op de eigen activiteiten.

MB: Als eerste noemde je nog het op de kaart zetten van de wijk als argument. Hoe zit dat?

RJ: De kinderen gaan praten met de sport- en cultuurorganisaties zodat ze die leren kennen. Op de afsluitende open dag is het ook de bedoeling dat de verenigingen zichzelf presenteren. Het is nu het idee dat de kinderen een route gaan volgen langs al die organisaties, om zo de verenigingen te leren kennen. Daar komt natuurlijk een PR achter en een plattegrondje bij. Het is echt intern gericht op de wijk.

MB: Als ik denk aan het op de kaart zetten van de wijk dan denk ik meer aan het presenteren van de wijk aan de rest van het dorp.

RJ: Uiteindelijk is het ook goede PR richting de rest van het dorp, en wellicht dat er dan mensen uit een andere wijk geïnteresseerd zijn en komen.

MB: Maar in principe is het meer voor de wijk zelf, om netwerken aan te gaan?

RJ: Ja, klopt.

RJ: Dat was Nederweert. Zij hebben in de projectorganisatie ook het RICK zitten: het Regionaal Instituut voor Cultuur en Kunst, van omgeving Weert. Ook het buurtteam, de basisschool, de gemeente en een 'open club'. Dat zijn de mensen die daar bij betrokken zijn.

In Leiden wordt het project aangestuurd vanuit de hockeybond. Zij hadden een projectplan liggen om bij de jeugd hockey en muziek te combineren. Het idee was dat ze voorafgaand of na de training ook een aanbod krijgt van muzikles. Dat kan een bandje zijn, zang of een instrument. Wat de kinderen willen en wat binnen de mogelijkheden van de accommodatie ligt. Op dit moment is dit van start gegaan bij twee verenigingen. Waarbij de ene vereniging het verplicht stelt voor teams, zodat het een soort teamactiviteit wordt. De tweede vereniging stelt het vrij toegankelijk voor iedereen van de club die daarin geïnteresseerd is, die mogen zich daar voor aanmelden. De ene een iets verplichtender karakter, de ander iets vrijblijvender.

MB: Is dat om uit te testen wat beter werkt, of omdat ze dat zelf zo willen?

RJ: Het is meer omdat ze zelf daar mee kwamen. En het is prima om verschillen te hebben voor de pilots, zodat we kunnen vergelijken.

Er is ook nog een derde hockeyvereniging, die richt zich meer op de ouderen. Daar zie je dat ouderen van het zorgtehuis dat in de buurt ligt naar de hockeyvereniging wordt gehaald om daar te bewegen. Het gaat daar meer om fysio-achtige oefeningen. Dit gaat om een doelgroep 70+, om hen een aanbod van bewegen op de hockeyvereniging te geven. De ene week is het dan bewegen en de andere week iets met muziek, waarschijnlijk een koor.

MB: Dan zijn eigenlijk allebei dingen die buiten de normale hockey-bezigheden vallen.

RJ: Ja klopt. Vaak waren de ouderen een beetje aan het klagen over geluidsoverlast. Wat ze nu willen is die mensen meer betrekken en uit hun sociaal isolement laten komen, zodat ze bij een betrokken en gezellige club komen en onderdeel worden van de maatschappij. Aan de andere kant verbreed je je doelgroep en kun je een leven lang hockey aanbieden bij de club. Dan wel niet de daadwerkelijke hockey-activiteit, maar eerst als jeugdspeler, dan als senior, vervolgens bijvoorbeeld als trainer of coach, en dat je vervolgens als je nog een stapje ouder bent je activiteit daar kunt doen als ouderen. Het doel is zowel om te zorgen dat ouderen daar hun activiteiten kunnen doen, als om mensen te binden aan de hockeyclub.

De muzikles wordt gegeven door iemand uit de buurt die muziekdocent is. En natuurlijk hopen wij vanuit NOC*NSF dat daar vast aanbod georganiseerd kan worden; dat zo'n docent daar wekelijks een vast groepje heeft die op de hockeyclub muzikles komt volgen. Ik kom zo nog terug op de argumenten, waarom dat interessant is.

RJ: Dan komen we nu bij Schiedam. Schiedam had al een wijk sportvereniging. Dat vonden ze een mogelijkheid om kinderen in achterstandswijken op een laagdrempelige manier in contact te brengen met sport. Je hebt een buurtsportcoach, die houdt intensief contact met basisscholen. Die bieden een aanbod aan van zeven sporten waaruit kinderen kunnen kiezen, die ze een week of acht kunnen doen. Dan heb je acht kennismakingslessen als het ware. Dat is vrij laagdrempelig en de kosten zijn ongeveer tien euro voor de hele serie. Daarmee hoop je dus eigenlijk dat ze enthousiast worden voor de sport en na deze serie graag verder willen. Dan gaan de kosten wel iets omhoog, maar nog steeds lager dan de reguliere kosten. De kinderen worden dan ondergebracht bij een normale sportvereniging, maar nog wel als een aparte groep die samen traint. Uiteindelijk als ze

bijvoorbeeld ook competitie willen gaan spelen, dan zijn er ook mogelijkheden om ze nog meer te integreren binnen die club. Zo hopen we eigenlijk op een (financieel) laagdrempelige manier die eerste stap te maken door kinderen kennis te laten maken met sport, zodat die kinderen toch wat eerder gaan sporten. Dat concept draait ontzettend goed en is heel populair. Als ze een sport niet leuk vinden kunnen ze bij een andere sport ook acht kennismakingslessen volgen. Nu zijn er zeven sporten die worden aangeboden.

Dat willen ze ook voor cultuur gaan doen. Hiervoor hebben ze een wijkcultuurvereniging opgericht. Dit volgt in principe hetzelfde concept, met als aanbod muzieklessen, beeldende kunst en drama. Het probleem was dat ze in de wijk geen cultuurorganisaties hebben zitten. Geen muziekschool of mogelijkheden om dat te doen. Ze hebben nu besloten om dat aanbod wel aan te bieden zodat het laagdrempelig wordt. De locaties zijn op dit moment nog scholen, maar het zou mooi zijn als dit gecombineerd zou worden met sportverenigingen. Zodat je de lokale sportvereniging gebruikt om het cultuuraanbod onder te brengen, omdat je dus geen locatie hebt. Dan kan het structureel een plekje daar krijgen zonder dat het op een school plaats hoeft te vinden.

Dit project is al bezig, ze hebben de eerste kennismakingslessen al gehad. Nu vindt de evaluatie plaats daarvan en wordt gekeken wie er door wilt of wie er een andere sport of cultuur wilt doen. We richten ons er nu met name op om de afvallers van sport bij cultuur onder te brengen en andersom. Want voor het zelfde geld is iemand door zijn ouders of vriendjes gestimuleerd om te gaan sporten, maar is dat niet wat bij hem past. En misschien cultuur wel. Dus zo leren kinderen eigenlijk kennismaken met verschillende vrijetijdsbestedingen. Dat is het interessante van die pilot, met daarnaast de cultuurvereniging die bij de sportvereniging kan huisvesten.

MB: Dus vanuit jou als projectcoördinator en vanuit de organisatie maakt het niet echt uit of het nou sport en cultuur is, als kinderen maar gewoon actief worden in één van beide?

RJ: Ja. Dit is een initiatief vanuit de gemeente. Er zit een buurtsportcoach op en een buurtcultuurcoach. Die werken intensief samen. De vereniging zal belang hebben om een ledenwinst te behalen, maar de buurtcoaches in principe niet. Zij willen gewoon dat de kinderen van de straat af zijn en iets vinden waarin ze zichzelf kunnen ontplooiën. Sport en cultuur zijn twee mogelijkheden daarvoor. En ook dat kinderen in achterstandswijken een toekomst kunnen krijgen die de positieve kant opgaat.

RJ: De vierde pilot, Eindhoven, is nog echt in de brainstormfase. Bij een sportcomplex met een voetbalvereniging, tennisclub en een honk- en softbalclub wordt getracht aanbod aan te bieden van urban sports-activiteiten. Een voorbeeld daarvan is BMX, freerunning, skaten als sportvarianten, maar je kunt ook denken aan dj'en en poetry circle. Dan heb je zowel een urban cultuur- als een urban sports-aanbod. Er is dan een structureel aanbod in een bepaalde periode (omdat het nu een pilot is). De kinderen van de club, van de wijk of vriendjes van de kinderen die daar zitten kunnen dat aanbod gaan volgen. Het zou kunnen dat clubs leden erbij krijgen omdat kinderen naast de urban sports ook gaan voetballen. Het zou ook kunnen dat leden van de honk- en softbalclub ook gaan skaten. Maar wat we willen creëren is dat zij samenwerken op één accommodatie.

RJ: Dat zijn de pilots. De pilot in Den Haag ging het erom dat de sportaccommodatie zich openstelt voor meerdere activiteiten in een 'buurthuis van de toekomst'. Ze hadden daar een schilder- en filmclub in zitten, maar zij waren daar alleen maar gehuisvest zonder verdere afstemming tussen de sport- en cultuurkant. Deze afstemming hoopten we te intensiveren, en daarnaast ook nieuwe

vormen van sport toe te voegen. Dit plan gaat evengoed zijn doorgang vinden, we kunnen het helaas niet financieel ondersteunen.

RJ: Nu is je vraag natuurlijk: waarom doen we dat? Ik heb al een paar keer de 'open club'-gedachte genoemd. [Laat een kaartje zien.] De open club houdt in dat een club zich openstelt voor de maatschappij en de maatschappelijke rol. Deze gedachte geldt voor sportverenigingen, maar zou denk ik één-op-één overdraagbaar zijn voor cultuur. Dat betekent dat een samenwerking met zorg, onderwijs of bijvoorbeeld cultuur mogelijk is. De gedachte dat de club zich openstelt voor de maatschappij is dat ze zich versterken en ze zorgen dat ze als organisatie zich wat dieper verankeren in de maatschappij. Een relatie met onderwijs zorgt voor een structureel aanbod van kinderen die kunnen kennismaken met de sport. En met cultuur kun je op het gebied van accommodatie iets doen. Zo kan de club zich verder ontwikkelen dan zich alleen te richten op de eigen activiteit en eigen doelgroep. We kijken nu naar waar de club en de leden behoefte aan hebben. Dat kan ook betekenen dat er voor de ouders van de kinderen die nu aan het trainen zijn een looptrainer wordt geregeld om een rondje mee door het bos te rennen. Zo zorg je ervoor dat de ouders niet alleen maar langs de kant zitten te kijken en te wachten totdat de kinderen klaar zijn, maar dat je ze ook kunt laten sporten. Of door ze op het gebied van cultuur iets kunt laten doen. Dat zou de win-win situatie moeten zijn. Met ook het idee om sociale cohesie in de wijk te versterken en ervoor zorgen dat het meer een beleving wordt om naar de club te gaan en te zorgen dat mensen een goed aanbod krijgen dat bij ze past.

[Over het plaatje] Er zijn drie pijlers: aanbod, accommodatie en kader. Kader zijn de vrijwilligers, de trainers, coaches, bestuursleden, bardiensten, medewerkers, e.d. Als een ouder alleen langs de kant staat te kijken is hij nog niet betrokken bij de club, terwijl ze misschien op een ander moment wel bardienst willen draaien of scheidsrechter willen zijn.

MB: Of dat je de bardienst van een sportvereniging combineert met een cultuurvereniging?

RJ: Ja, dat kan. Daar liggen mogelijkheden. Als je een cultuurorganisatie in je sportclub hebt dan kun je hen als vrijwilliger in de bardienst of het bestuur neerzetten. Daar vinden veel cross-overs plaats. Wel in eerste instantie gericht op de leden van de club. Daarbuiten heb je de betrokkenen, dus de kennissen en ouders. Dan heb je nog de buurtbewoners. Dat zijn de drie doelgroepen waar je je op richt als open club.

RJ: Ik heb het idee dat dit de gedachtengang is die je ook één-op-één op een cultuurorganisatie kunt leggen. Waarbij de cultuurorganisatie zich natuurlijk ook kan richten op de betrokkenen en de buurtbewoners, of op dezelfde aspecten die hier genoemd zijn: zorg, welzijn, bedrijfsleven, re-integratie, buurtwerk en onderwijs. En dan zou sport daar bij kunnen komen. [Over het kaartje.] Hier staat cultuur toevallig niet bij, maar ik heb een andere versie waar cultuur wel bij staat. De gedachte is dat een club ondernemender moet zijn om het hoofd boven water te houden. Mensen worden kritischer met wat ze gaan doen, o.a. de prijs-kwaliteitverhouding. En mensen worden creatiever in hoe ze zich verenigen, bijvoorbeeld via app-groepjes waarbij ze zelf onderling afspreken om te sporten.

Er komt veel meer ongeorganiseerde sport en daar heeft de georganiseerde sport natuurlijk ook last van. Dit is een ontwikkeling die we de laatste jaren zien, wat waarschijnlijk onder invloed van de digitalisering en de mogelijkheden die er zijn alleen maar gaat toenemen. Voorheen had je de sportclub en –bond nog nodig om competitie te spelen, maar hiervoor heb je tegenwoordig geen club meer voor nodig. Je hoeft alleen de zaal nog maar te regelen. Hierin zien we een ontwikkeling

gaande. Als een sportclub hier niks mee doet dan zien we een teruglopend aantal leden, waarbij ze uiteindelijk kopje onder gaan. Terwijl als een club blijft open staan voor wat de leden en de mensen die erbij betrokken zijn willen, dat je een club krijgt die een soort 'omni-vrijtijdsbestedingsclub' komt. In het verleden was de term 'omnisportvereniging' hiervoor populair, omdat je dan een club hebt met verschillende sporten. Dat is nog steeds wel een gedachtengang die dezelfde richting opgaat. Maar nu is het eigenlijk een 'omni-vrijtijdsbestedingsclub', waarin in de breedste zin wordt gekeken naar wat je wilt doen in je vrije tijd.

Een andere reden om de focus op cultuur te leggen is naar aanleiding van een onderzoek onder ouders van een kinderen van een sportclub. Het onderzoek onderzocht in hoeverre ouders het fijn vinden als een sportvereniging ook cultuur aanbiedt. 81% van de ouders wilt sport- en cultuuractiviteiten vanuit de zelfde accommodatie aangevoerd krijgen. Dat heeft natuurlijk met praktische zaken te maken, zoals dat ze niet eerste de dochter naar de muziekles willen brengen en dan de zoon naar de sportvereniging. Aan de andere kant zou de ouder op hetzelfde moment de sport- of cultuuractiviteit kunnen volgen. 81% vonden wij een hoog genoeg percentage om daar aandacht aan te gaan besteden.

Een ander getal: 64% van de ouders wil sport- en cultuur vanuit één vereniging. Dus niet alleen dezelfde accommodatie, maar ook dezelfde club, bestuur en organisatorische samenwerking. Nog meer geïntegreerd. Dit nemen we ook mee als één van de mogelijkheden om samen te werken op het gebied van sport en cultuur.

Deze cijfers zijn afkomstig van de Sport-index, een peiling die onder een vaste groep mensen wordt afgenomen om beter zicht te krijgen aan de sportactiviteiten. We hebben de mogelijkheid hier af en toe vragen aan toe te voegen.

RJ: Dat is één van de redenen om iets intensiever met sport en cultuur aan de slag te gaan. Het is op dit moment nog een onderbelicht vraagstuk, terwijl daar heel veel mogelijkheden liggen omdat het allebei vrijetijdsbestedingen zijn die heel dicht tegen elkaar aan hangen. Met onderwijs en de buurt is het contact al intensiever.

MB: Bij de combinatie van hockey en muziek, gaat het daar vooral om meer efficiëntie vanwege een gedeelde accommodatie?

RJ: Dat kan. Dat is in eerste instantie de eerste reden om aan te denken. Je kunt er ook aan denken om de doelgroep te verbreden, zoals bij het betrekken van ouderen. Zo krijg je ook een andere dynamiek. Aan de andere kant hoop je ook dat bij een hockeyclub het aanbod verbreed kan worden met muziekles, zodat leden naast een hockeyles ook een muziekles kunnen volgen. Zo kan – denk aan de 81% - het ook vanuit dezelfde accommodatie gebeuren. Je kunt er ook aan denken dat mensen van buitenaf misschien wel een bardienst willen draaien of het sportpark willen onderhouden. Zo kun je ze verbinden aan de club zonder er een lidmaatschap aan te koppelen. Uiteindelijk zul je wel winst moeten draaien en ontkom je er niet aan om de ouderen om een bijdrage te vragen, maar aan de andere kant krijgen ze er ook sociale contacten en beweging voor terug. De hockeybond heeft met name dit verzoek ingediend vanwege een professor die een verband heeft gelegd tussen sport en cultuur en heeft geconcludeerd dat de geestelijke activiteit van het brein wordt versterkt wanneer zowel sport als cultuur worden gebezigd. Dit kan ik je wel toesturen, want het staat in het projectplan van de hockeybond.

MB: Zie je de pilots als goede voorbeelden, of nog echt als een test?

RJ: Dat moet nog blijken. We weten nog niet wat een goed voorbeeld is, dit is een effectmeting door middel van een 0-meting. We kijken bijvoorbeeld naar het effect op participatiecijfers of op andere dingen. Het is nu nog te voorbarig hier een oordeel over te vormen.

MB: Kun je iets vertellen over hoe je bij de verschillende projecten een effectmeting doet? Gaat het bijvoorbeeld in Eindhoven ook over lidmaatschap bij de voetbalvereniging?

RJ: Het gaat niet altijd om lidmaatschap. Er is een beweging van georganiseerde sport bij een vereniging naar ongeorganiseerde sport dat je zelf kunt doen. Het is niet dat dat goed of slecht is, want ze sporten evengoed nog, maar in een andere organisatievorm. Het hoeft dus niet gekoppeld te worden aan lidmaatschap, als zullen verenigingen hopen op meer betrokkenheid bij de club. Het gaat dus onder andere om hoeveel mensen er gaan sporten of aan cultuur gaan doen, dat hoeft dus niet bij de club. Of hoeveel mensen er meer betrokken zijn geraakt bij de club. En of ze de activiteit leuk hebben gevonden, dat is ook belangrijk. Uiteindelijk moet je ook kijken naar de kosten, want nu is het gefinancierd maar uiteindelijk zal het op zichzelf gaan staan, dus dan moet je het op een andere manier weer voor elkaar zien te krijgen. En het effect op de projectorganisatie en de gemeente. Het moet op een gegeven moment structureel worden, dus moet het worden geïntegreerd in een regionaal cultuurcentrum of via de combinatiefunctionarissen in hun takenpakket. Op dit moment is het nog een extra taak die ze er bij doen, maar uiteindelijk moet het in hun takenpakket.

MB: Hoe hebben jullie de subsidie bij het IOC binnengehaald? Staat in de criteria van het betreffende fonds dan ook dat ze de binding met cultuur promoten?

RJ: Van oudsher is het IOC een cultuurorganisatie. Vandaar dat ze ook bij de Olympische Spelen het accent leggen op een hele mooie opening. Eigenlijk is het één en al cultuur, met de fakkel en dergelijke. Ze vinden cultuur heel belangrijk. Het Olympic Solidarity fonds is ervoor bedoeld om de sportparticipatie te verbeteren. Dit project draagt ook bij aan de verbetering van de sportdeelname. Omdat zij ook cultuur belangrijk vinden, is dit een project waar ze vrij snel "ja" tegen hebben gezegd, omdat ze het ook gewoon interessant vinden wat er uit gaat komen. Het geld is gelabeld dus het moet gaan naar de pilots die de samenwerking onderzoeken.

MB: Zijn er meer voorbeelden van een impuls vanuit het IOC gericht op de link tussen sport en cultuur?

RJ: Nee. Behalve de open club-gedachte niet.

RJ: We streven naar 2000 open clubs extra per jaar. Er zijn in totaal in Nederland 25.000 verenigingen. We willen over een aantal jaren 10.000 open clubs. Er zijn nu ontwikkelingen met sponsors die daar wel een rol in willen spelen. Als je daar als club mee aan de gang wilt gaan krijg je een soort van 'stempeltje' dat je daar mee aan de gang wilt gaan. Cultuur is daar ook een onderdeel in. Er zijn daar ook sessies voor, waar collega's van mij zich mee bezig houden. Zij gaan naar clubs toe en communiceren deze gedachtengang en gaan de discussie aan. Hopelijk worden clubs daarvan enthousiast en zien ze daar kansen.

Dat zijn de 'club kloppend hart-sessies'. De driehoek van accommodatie, aanbod en kader zijn het kloppend hart van een vereniging. Als dat goed is dan is er continuïteit voor de toekomst en gaat het goed met de vereniging. Cultuur is één van de pijlers.

MB: NOC*NSF zit ook in de stuurgroep Sport & Cultuur. Hoe is dit zo gekomen? Zijn jullie daarvoor benaderd door het LKCA?

RJ: De oorzaak om de stuurgroep op te richten was het ministerie van VWS. Zij vonden belangrijk dat de connectie werd gelegd. Johan Wakkie is hiervoor gevonden om de kar te trekken, als voorzitter van de hockeybond. Zo is er een groep samengesteld. Als je sport en cultuur wilt verbinden, is NOC*NSF eigenlijk de eerste organisatie die je moet hebben.

MB: Je zegt dat VWS hiervan de aanstichter was? Want ik had het idee dat VWS minder had met cultuur.

RJ: Ze zijn in eerste instantie de aanleiding geweest, maar vinden dat het uiteindelijk opgepakt moet worden door de maatschappij. Ik weet niet of dat in een beleidsnota is gezet of een idee was van de minister, dat weet ik even niet. Ik denk dat Claudia [Marinelli] dat wel weet.

MB: Claudia zei mij dat VWS en Schippers minder hadden met sport en dat de link vooral is ontstaan vanuit Bussemaker. Qua ministeries lag het initiatief vooral bij OCW in plaats van VWS, volgens haar.

RJ: Het kan zijn dat het initiatief dan bij Bussemaker lag. Dat zou kunnen.

MB: Oké. Ik weet in ieder geval dat Bussemaker hier wel nota's over heeft geschreven, om de link te leggen met sport.

RJ: Mijn manager neemt deel in de stuurgroep, hij zal het waarschijnlijk wel weten.

RJ: Het einddoel van de pilots is dat er meer samenwerking is op lokaal niveau en dat de sport- en cultuurparticipatie zal moeten verhogen. Als sporters aan cultuur gaan doen dan heb je de zelfde doelgroep te pakken, maar je hoopt eigenlijk die doelgroep te verbreden naar ouders, vrienden en kennissen die niets doen en daarmee een nieuwe doelgroep aantrekt.

MB: Als je zelf je grootste drijfveer voor de verbinding zou moeten verwoorden, zijn dat dan vooral praktische of maatschappelijke argumenten?

RJ: Het is maar net waar een vereniging behoefte aan heeft. Ik kan me indenken dat een vereniging de financiën goed op orde heeft, de praktische drijfveer er niet is. Dan hebben ze voldoende inkomsten uit de kantine en dergelijke. Maar als ze die maatschappelijke rol willen pakken, dan is er een grotere kans dat ze ook naar buiten treden, bijvoorbeeld door een G-team te nemen welke laat zien dat ze breed zijn en open staan voor alle doelgroepen. Ik denk dat het per vereniging verschillend is, waarbij je in eerste instantie wel moet redeneren vanuit je maatschappelijke rol en niet moet kijken naar de praktische zaken. Het is namelijk de vraag of je die praktische zaken wel kunt realiseren. Er moet meer de open club-gedachte zijn, dat je je open stelt om een bijdrage te leveren aan de maatschappij, wat ook een positieve uitwerking kan hebben op de club. De praktische voordelen komen vanzelf: de schaalverdeling en efficiëntie.

MB: Mijn atletiekvereniging heeft bijvoorbeeld ook een G-team en richt zich op gehandicapte sporters. Financieel gezien gaat het er ook goed. Zou je tegen zo'n vereniging ook zeggen dat ze iets met cultuur moeten gaan doen?

RJ: Ik zou niet zeggen dat ze iets met cultuur moeten doen, maar dat ze zich altijd open moeten stellen voor de wereld om hen heen. Dat kan zijn zorg of de punten die we net genoemd hebben, maar dat kan ook cultuur zijn. Maar je moet wel iets doen dat past bij je club. Ik kan me voorstellen dat als je aan de slag gaat met allerlei kunstzinnige mensen bij de club, dat je een dynamiek krijgt die je misschien helemaal niet wil bij een hockeyclub of bij een korfbalclub. Bij een atletiekclub is dat misschien wat anders, maar ik denk dat de identiteit van een club niet verloren moet gaan. Een

belangrijk uitgangspunt is wat er past bij de identiteit. Als dat cultuur is, dan moet je zeker wat met cultuur gaan doen. Je moet niet dingen doen omdat wij dat willen, of de gemeente of overheid, maar omdat de leden dat willen. Daarbij moet je de identiteit en beleid van de club in de gaten houden.

MB: Zie je een bepaalde dominantie of hiërarchie in de samenwerking tussen sport en cultuur? Bijvoorbeeld op politiek, gemeentelijk of instellingsniveau. Of zijn sport- en cultuurinstellingen gemiddeld genomen even enthousiast?

RJ: Dat is lastig, ik merk dat niet. Ik merk in de pilots dat beide sectoren open staan voor nieuwe ideeën en nieuwe kansen en verbinding met elkaar zoeken. Maar dat zijn natuurlijk pilots die zichzelf hebben aangemeld. Het moet nog blijken of het in de praktijk even lekker loopt. Ik heb het idee dat wanneer je een gesprek voert over tegen welke problemen je aanloopt als club en op welke punten je elkaar kunt versterken, dat daar uiteindelijk dan wel duidelijkheid over komt. Dat kan zijn op accommodatie, of een andere samenwerking.

Ik denk dat sportverenigingen méér dan cultuurverenigingen gericht zijn op de interne organisatie. De competitie en de trainingen zijn de core business en dat willen ze laten draaien. Ze staan daardoor iets minder open voor ideeën van buitenaf. Dat is bij sport iets meer het geval dan bij cultuur, maar dat is mijn aanname. Daarom willen wij verenigingen stimuleren om iets meer open te staan voor de wereld om hen heen, en ik denk dat cultuur dat al iets meer doet. Dat is per organisatie natuurlijk ook verschillend.

MB: Cultuur zit momenteel in zwaar weer en bij sport gaat het wellicht iets makkelijker om geld binnen te halen. Merken jullie dit in de samenwerking tussen sport en cultuur, dat cultuur misschien belang heeft in een iets zekerdere partner?

RJ: Zwaar weer is op de lange termijn denk ik een tussenfase. Zwakke verenigingen gaan het niet redden, maar gezonde verenigingen wel. Ik zie het niet als zwakke sectoren. Als je als vereniging open te stellen voor alles wat om je club heen gebeurt, dan kun je de continuïteit waarborgen.

MB: Zie je sport en cultuur als gemeenschappelijke domeinen, of wordt verbinding vooral gezocht vanwege gemeenschappelijke doelen?

RJ: Ik denk beide. Sport en cultuur zijn beide vrijetijdsbestedingen. Ze zijn vergelijkbaar, alleen de ene is sportiever en de andere creatiever en kunstzinniger. Al zijn er ook tussenvormen, bijvoorbeeld dans. Maar bij voetbal heb je ook creatieve spelers, die op zoek zijn naar oplossingen en over de bal heen kijken. Bij cultuur wordt het accent alleen iets meer op creativiteit gelegd. Ze hebben ook wel gemeenschappelijke doelen. Het zijn vergelijkbare doelen, waarbij naast het creativiteit-aspect het enige verschil is dat er bij cultuur iets meer vanuit een commerciële gedachtengang wordt geredeneerd. Sportverenigingen willen niet per se winst draaien, maar dans- en muziekscholen hebben er vaak iets meer een commercieel belang bij. Maar als je het hebt over gemeenschappelijke doelen dan is het vergelijkbaar.

MB: Zou een samenwerking ook zin kunnen hebben als je geen gemeenschappelijk doel hebt?

RJ: Dat is redeneren naar iets wat ik voor me zie. Stel dat dat zo zou zijn, dan kun je natuurlijk nog wel je praktische doelen hebben. Of is dat ook een gemeenschappelijk doel?

Een vereniging gaat dit niet doen als ze er geen voordeel in zien. Dit kan gaan om beeldvorming naar de rest van de stad of naar hun leden toe, maar dat kan ook zijn efficiëntie. Ik denk dat verenigingen – cultuur ook – altijd op zoek zijn naar de meerwaarde in elkaar. Als dat

gemeenschappelijke doel er niet is, dan heb je geen samenwerking. Er is altijd wel een raakvlak, alleen is de lijn soms wat dunner, maar ik denk wel dat hier een breed raakvlak is om samen te werken.

MB: Zie je ook intrinsieke doelen van de samenwerking?

RJ: Intrinsiek vanuit de vereniging?

MB: Intrinsiek vanuit een persoon gezien, de beoefenaar.

RJ: Ja, die zie ik wel. Niet bij iedereen. Een persoon die sport-minded is die niet zoveel met cultuur heeft zal niet zo snel iets met cultuur gaan doen. Iemand die in beide geïnteresseerd is – jij bent daarvan misschien een goed voorbeeld – wel. Ik weet niet wat voor cultuur je zelf doet in je vrije tijd...

MB: Fotograferen, acteren...

RJ: Je zou best op de atletiekclub een cursus sportfotografie kunnen doen bijvoorbeeld. De sporters lopen al op de baan, je hebt alleen nog maar iemand nodig die goed de fotografie bij kan brengen. Dat lijkt me een mooie combinatie. De intrinsieke motivatie is er alleen als de behoefte er is.

MB: Speelt dit ook een rol bij het beleid, of is dat iets waar mensen zelf maar achter moeten komen?

RJ: Dat speelt zeker een rol bij het beleid, want beleid werkt niet als je het aanbodgericht doet. Je moet het juist vraaggericht doen. Er zijn weinig verenigingen die aan hun leden vragen wat zij willen naast het sportaanbod. Terwijl je daar juist op moet inspelen, zodat leden (langer) betrokken blijven bij de club. Dus ja, die intrinsieke motivatie moet je wel hebben maar die is er niet altijd. Ik denk ook dat bij de hockeyclub het beter gaat werken als kinderen het vrijwillig doen. Al is het als teamactiviteit misschien ook geschikt, zodat kinderen elkaar ook op een andere manier leren kennen.

MB: Zie je een soort debat over de verbinding tussen sport en cultuur? Is er bijvoorbeeld ook kritiek op?

RJ: Misschien individuen, maar die heb ik nog niet gehoord.

MB: Of zie je de pilots als testfase waarna het debat nog moet komen?

RJ: Het speelt zich vooral lokaal af. We hebben de 'kloppend hart-sessies' waarbij we het debat voeren met de verenigingen en daar zitten altijd mensen bij die het niks vinden. Die roepen "we hebben nu al te weinig vrijwilligers voor onze huidige activiteiten en dan moeten we er nog dingen bij gaan doen. Wie gaat dat oppakken?" Dat is argument nummer één. Ik ben van mening dat je moet zorgen dat een vereniging de x-factor heeft: dat mensen zich verbonden voelen, als een familie waar je graag naartoe gaat. Hoe je dat invult is aan de club.

Terug naar je vraag. Lokaal gezien wordt dit onderling gediscussieerd en niet elke club heeft hier zin in. Of ze zijn er nog niet klaar voor, ze hebben de behoefte niet, of ze luisteren niet naar hun leden. Landelijk gezien zie ik niet echt een debat. Dit komt waarschijnlijk omdat het lokaal plaatsvindt en omdat het nog in de beginfase zit. Het debat over de open club is er niet, omdat iedereen daar wel de meerwaarde van inziet.

MB: Wat vind je zelf een goed voorbeeld van de samenwerking tussen sport en cultuur? Een beschrijving van een ideale situatie mag ook.

RJ: Een ideale situatie is dat een vereniging aan de leden vraagt waar ze behoefte aan hebben. De vereniging kan dan een aanbod organiseren wat past bij de leden, wat zorgt voor continuïteit in de toekomst en wat de vereniging sterk maakt. Het mag dan niet ten kosten gaan van de financiën of de

organisatie, als je te weinig vrijwilligers hebt dan moet je dit niet op je hals gaan halen. Je moet het met name doen om je vereniging te verrijken. Als je dit goed oppakt biedt het veel kansen voor de toekomst, zodat je je als vereniging kunt profileren en kunt onderscheiden ten opzichte van anderen. Hoe je die invulling doet is afhankelijk van de lokale situatie en de behoeften.

Je moet ook verder kijken dan de leden: naar ouders, kennissen, wijkbewoners, je kunt het heel breed trekken en op die behoeften moet je proberen in te spelen. Of ze lid zijn van de club of niet hoeft je niet naar te kijken, je moet kijken naar wat het resultaat is van als die mensen bij je club bezig zijn. Dat kan ook zijn dat mensen vrijwilliger worden of dat er altijd iets te doen is op de club: 's middags de ouderen, dan heb je de jeugd en 's avonds de volwassenen die trainen. Als je zoiets teweeg kunt brengen is het een plek waar continu iets gebeurt en dan sta je midden in de maatschappij. Niet iedere club gaat die kant op, omdat ze dit niet aankunnen – dan moeten ze gewoon ondersteunen in de problematiek waar zij tegen aanlopen. Maar dit zou iets zijn voor clubs die meer willen.

Maar als we realistisch zijn dan zijn we hier nog lang niet. Ons streefgetal is dat 10.000 van de 27.000 clubs een open club worden.

Einde interview.